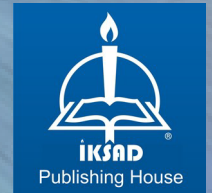

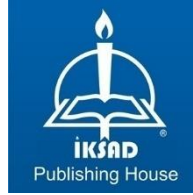
SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr Üyesi Nazike KARAGÖZÖĞLU

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

Dr. Öğr Üyesi Nazike KARAGÖZOĞLU**

*Bu çalışma Prof. Dr. Şefika Kurnaz danışmanlığında Nazike Karagözoğlu tarafından 2007 tarihinde tamamlanan “4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan, Öğrenci Ders ve Çalışma Kitapları İle Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı ve 206956 tez no’lu doktora tezinden türetilmiştir.

** Yozgat Bozok Üniversitesi, nkulantas@gmail.com

Copyright © 2020 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the
publisher, except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of
Economic Development and Social
Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics
rules.

Iksad Publications – 2020©

ISBN: 978-625-7897-78-5
Cover Design: İbrahim KAYA
August / 2020
Ankara / Turkey
Size = 16 x 24 cm

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
1. GİRİŞ	3
2. YÖNTEM	15
2.1. Araştırmanın Modeli.....	15
2.2. Evren ve Örneklem.....	16
2.3. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi.....	20
3. BULGULAR VE YORUM	22
3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	22
3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	70
3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	97
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	129
4.1. Sonuçlar.....	129
4.2. Öneriler.....	137
KAYNAKÇA	140
EK	147

ÖNSÖZ

Eğitimin genel amacı ülkemizi çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarmaktır. Bir ülkenin sosyal, ekonomik ve teknolojik açıdan çağdaş toplumlar düzeyine ulaşabilmesi, o toplumu oluşturan bireylerin sahip oldukları özelliklere bağlıdır. Toplumların güçlü bir şekilde ayakta kalabilmesi, tarihine ve kültürüne sahip çıkarak nesilden nesile aktaran ama aynı zamanda yaşanan çağın gereklerine uyum sağlayabilen bireylerin yetiştirilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bugün sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere bütün dersler aracılığıyla; bilgiyi ezberleyen değil üreten, araştıran, sorgulayan, empati kurabilen, özgüven sahibi, başkalarının keşfettiği/gösterdiği yolun takip ve taklitçisi değil, yolları keşfeden kâşifler yetiştirmek hedeflenmektedir.

Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin kendini, çevresini, toplumunu, ülkesini ve dünyayı tanımasını, yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmeleri, yaşanan problemleri fark edip çözümünde rol alabilmeleri, iyi bir vatandaş olarak milletine ve vatanına hizmet etmeyi bir ülkü haline getirmiş bireyler olarak yetişmelerini amaçlayan bir derstir. Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla ulusun geleceğini şekillendirecek olan küçük kâşifleri yetiştirebilmek için eğitim-öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi sırasında dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri öğretim materyalleridir. Öğretim sürecinde yer alacak araç-gereçlerin özellikleri ve kullanılma yöntemi öğrenmenin niteliğini etkilemektedir. Bu nedenle derste kullanılacak

araç-gereçler hazırlanırken veya seçilirken çeşitli özelliklere uygun olmasına dikkat edilmelidir.

Eğitim-öğretimde kolay ulaşılabilir birincil kaynak ve temel öğretim materyali olarak kullanılan, devlet tarafından öğrencilere ücretsiz olarak verilen ders kitapları, öğrencilerin okumak ve incelemekten zevk alacakları şekilde hazırlanmalıdır. Ders kitabı içeriği öğrencinin yakın çevresine, gelişim özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olmalı, görsel özellikler açısından ilgi çekici, sağlam ve öğrenci seviyesine uygun olmalı, dil ve anlatım ile ölçme değerlendirme açısından da anlaşılır nitelikte olmasına özen gösterilmelidir. Aynı zamanda ders kitapları sürekli olarak incelenmeli, eksikleri tamamlanmalı, yanlışları düzeltilmeli ve günün şartlarına uygun olarak geliştirilmelidir.

Bu eserde sosyal bilgiler öğretimi sırasında kullanılan ders kitaplarının önemi ve ders kitaplarının hazırlanması sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar üzerinde durulmuş, 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan ders kitapları hakkında öğretmen, öğrenci ve velilerin görüş ve eleştirilerini belirlemeye yönelik olarak yapılan araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Bu çalışmada değerli fikirleriyle bana yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Şefika KURNAZ'a, araştırmanın gerçekleştirildiği okullarda güler yüz ve yardımlarını esirgemeyen okul müdürlerine, öğretmenlere, velilere ve öğrencilere çok teşekkür ederim.

Dr. Nazike KARAGÖZOĞLU

1. GİRİŞ

Eğitim, insanın doğumundan ölümüne, geleneksel ifade ile beşikten mezara kadar iç içe olduğu bir süreçtir. Eğitimin en genel amacı, bireyi topluma yararlı hale getirmektir. Bir ülkenin sosyal, ekonomik ve teknolojik açıdan çağdaş toplumlar düzeyine ulaşabilmesi, o toplumu oluşturan bireylerin sahip oldukları özelliklere bağlıdır. Atatürk; “Eğitimidir ki, bir ulusu özgür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum olarak yaşatır yada bir ulusu köleliğe ve yoksulluğa düşürür.” diyerek eğitimin önemini vurgulamıştır.

Günümüz dünyasında, bilim ve teknoloji alanlarındaki değişim ve gelişime bağlı olarak toplumun bireyden beklediği davranışlar da değişmektedir. 21. yüzyılda insanlardan, kendisi ve dünya ile barışık, özgüveni olan, yaratıcı, sorumluluk üstlenebilen ve haklarını, sorumluluklarını bilen, saygılı, hoşgörölü, eleştiriye açık, sorgulayan ve yorumlayan, değişme ve gelişmelere açık kişiler olmaları beklenmektedir. Kellner’e (2002:128) göre “Eğitim her yerde kişinin hayatını geliştiren beceriler ve yetenekler kazandırabilir ve daha iyi bir toplum ve daha uygar bir dünya yaratabilir.”

Güncel haberler incelendiğinde insan hakları ihlalleri, çevre sorunları, küresel ısınma, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, savaşlar, şiddet vb. olaylar çok sık karşımıza çıkmakta ve bu durum hak ve adalet ilkelerine saygılı, iyi insan, iyi vatandaş yetiştirmede sorunların var olduğunu düşündürmektedir. Özsoy’a (2002:97) göre, “Ülkenin şu an

karşılaştığı sorunlar dün yapılan yanlışların birer eseridir. Yarın aynı duruma düşmemenin yolu da, bugün ne yapılması gerekiyorsa onu en iyi şekilde yapmaya bağlıdır.” Bugün yapılması gereken, söyleneni tekrar eden, bilgiyi ezberleyen değil, bilgiyi yeniden yapılandıran, üreten, eleştirinin ne olduğunu bilen ve eleştiri yapabilen, düşünen ve düşündüklerini ifade edebilen, haklarını ve sorumluluklarını bilen ve gerektiğinde savunabilen aynı zamanda haklarının sınırlarını bilen ve diğer insanların haklarına saygılı insanlar yetiştirmektir. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesinde sosyal bilgiler dersine önemli görevler düşmektedir.

Binbaşıoğlu'na göre (1981:40) Sosyal bilgiler dersi, çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok yakından ilgilidir. Bu dersi, toplumun ideallerini çocuğa kazandıran bir ders olarak görmek gerekir. Sosyal bilgiler dersinde çocuk, özellikle içinde bulunduğu toplumu geçmişi, bugünü ve geleceği ile yakından tanıyacaktır. Bu derste çocuk, toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirilir ve kendisinin toplumsal yaşamla kaynaşması sağlanır.

Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla ulaşılması beklenen hedeflerin gerçekleştirilebilmesi, öğretim sürecinin doğru şekilde planlanması ve yürütülmesi ile mümkün olabilecektir. Eğitim-öğretim sürecinin hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve ölçme-değerlendirme olmak üzere dört temel ögesi bulunmaktadır. Bu süreçte hedef ve içerik belirlendikten sonra öğrenme ortamının öğrenmeyi kolaylaştıracak araç-gereçlerle donatılması, bunların uygun zamanda kullanılması

öğrenme sürecinin verimli işlenmesi açısından önemlidir. Öğretim araçları, derste strateji, yöntem ve tekniklerin başarılı bir şekilde uygulanması için gereksinim duyulan materyallerdir. Öğretim materyalleri çoklu öğrenme ortamı sağlarlar. Böylece her seviyedeki öğrenci için dersi çekici hale getirerek öğrenmeyi kolaylaştırırlar.

Yapılan araştırmalar insanların okuduklarının %10'unu, duyduklarının %20'sini, gördüklerinin %30'unu, hem görüp hem duyduklarının %50'sini, görüp işittikleri ve söylediklerinin %80'ini, görüp, işitip, dokunup söylediklerinin %90'ını hatırladıklarını ortaya koymuştur. Bu nedenle öğrencilerin öğrendiklerini daha fazla hatırlayabilmeleri için sınıf içinde çok ortamlı öğretme durumlarının düzenlenmesi önemli görülmektedir (Demirel ve diğerleri 1999:47-49). Teknolojide yaşanan gelişmelerin de etkisiyle öğrenme-öğretme ortamında kullanılacak materyal sayısı ve çeşitliliği oldukça artmıştır. Ancak ülkemizdeki pek çok okul, gerekli araç-gereçlerden yoksun bulunmakta veya mevcut olanlar da çeşitli nedenlerden dolayı istenilen şekilde kullanılamamaktadır.

Yazılı ve basılı materyaller en eski ve en yaygın biçimde kullanılan öğretim araç-gereçlerinden biridir. Kitaplar, ansiklopediler, dergiler, gazete ve bir tek yazılı sayfa, vb. yazılı materyaller kapsamına girmektedir. Bunlar içerisinde de ders kitapları ilk sırayı almaktadır.

Ders kitabı, ders konularına ait bilgileri, öğrencilerin kendi kendilerine okuyarak, sıralı ve doğru bir biçimde öğrenmeleri için kullanılmak üzere, öğretim programlarına uygun biçimde ve özel bir amaç ile

hazırlanmış yazılı bir metindir (Hesapçioğlu, 1994:271). Ders kitabı, ilk defa Eski Mısır'da 4000 (M.Ö.) yıllarında papirus üzerine yazılıp çizilmiş matematik, tıp ve geometri ile ilgili olarak ortaya çıkmıştır (Tekişık, 1986: 1). Ders kitabı, belirli ölçölere göre incelendikten sonra belli bir okul, sınıf ve ders için öğretmen ve öğrencilere temel kaynak olarak önerilen bir kitaptır (Oğuzkan, 1993: 83). Ders kitabı sınanmış, doğruluğu kanıtlanmış bilgileri kapsamaktadır (Kula, 1988: 98).

Shannon'un yaptığı bir araştırmaya göre, öğrenciler sınıfta zamanlarının yaklaşık % 80'ini ders kitapları ve ders kitaplarıyla ilgili etkinliklere harcamaktadır. Türkiye'de de ders kitapları, temel bir bilgi kaynağı olup derslerde en çok kullanılan materyallerden birisidir (Kılıç ve Seven, 2002: 26; Tertemiz ve Diğerleri, 2001: 1). Öğrencilerin, derste anlatılan bilgilerin doğruluğunu karşılaştıra-bileceği temel bilgi kaynağı ders kitaplarıdır. Bu nedenle ders kitapları öğrenci için bir zorunluluk değil, onun istekle ulaşıcağı, bilme merakını gidereceği, uygulama isteği yaratan bir kaynak olmalıdır (Uzun Turan, 2003:21). Ders kitapları, Türkiye'deki sınıf içi öğretimin içeriğini önemli ölçüde belirlemekte, öğretmenler kendilerini ders kitabını kullanmak zorunda hissetmektedirler. Ders kitabı ve müfredat arasındaki sıkı bağlantı, Bakanlığın ders kitabını kullanmayı mecbur kılması, alternatif öğretim araçlarının yokluğu, ailelerin ders kitabının sınıfta kullanılmasına yönelik beklentileri, ders kitabını sınıf içinde bir zorunluluk haline getirmektedir (Kabapınar, 2004).

Öğretim sürecinde eşyanın kendisinin veya modelinin kullanılmasının kalıcılığı arttırdığı bilinen bir gerçektir. Ancak her zaman bunlara ulaşmak veya sınıf ortamında bulundurmamak mümkün olmayabilir. Bu nedenle kolay ulaşılabilir kaynak olan ders kitaplarında yer alacak resimler, şekiller, grafikler vb. böyle durumlarda büyük kolaylık sağlamaktadır. Ancak ders kitapları araç olmaktan çıkarılıp amaç haline getirilmemeli, hiçbir zaman tek başına kullanılmamalıdır. Fakat ne yazık ki pek çok sınıf ve branş öğretmeni eğitim ortamını zenginleştirmek yerine sadece kitaplarla yetinmektedirler. Bu nedenlerle ders kitabının hazırlanması, değerlendirilmesi ve seçimi konusunda çok titiz davranılması gerekmektedir.

Ders kitaplarından istenilen verimi elde edebilmek için bir takım niteliklere sahip olması gerekir. İyi bir ders kitabında bulunması gereken özelliklerin başında öğretim programlarıyla ve belirlenen araçlarla tutarlılık göstermesi, içeriğinin buna göre belirlenmesi, görsel tasarım ilkelerine uygun hazırlanması, görsel unsurlarla desteklenmesi gerekmektedir. Öğretim materyallerinde, “anlamlılık, bilinenden başlama, çok örnek verme, algılamamanın yaşantıdan etkilenmesi özelliğini dikkate alma, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına uygunluğu ve hedef-davranışları dikkate alma” gibi özelliklerin bulunmasına özen gösterilmelidir (Aykaç, 2003:31).

Gökkaya (2003:12), ders kitabı seçiminde göz önünde bulundurulabilecek kriterleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Fiziksel özellikleri açısından
- Konuların kapsam ve genişliği
- Müfredata uygunluğu
- Etkili öğrenme aracı olarak yeterliği
- Hazırlık soruları, testler ve değerlendirme bölümünün olması
- Ders kitabının dil, anlatım ve okunabilirlik yönünden ağır basması
- Metinlerde kullanılan resim, şekil, fotoğraf, grafik, tablo vb. birbirlerini tamamlaması ve yerinde kullanılması
- Görsel zenginliğin kitabı daha anlaşılır kılması
- Kullanım açısından dayanıklılığı ve ebat olarak kolay taşınması
- Kapak üzerinde (ön, arka, iç kapaklarda) TSE tarafından belirlenen 10220 numaralı standardı tutması
- Öğrencinin seviyesine ve yaşına uygun olarak yazıların büyüklüğü konusunda (4. sınıflar için 12 punto; 5. sınıflar için 11 punto; üst sınıflar için 10 punto büyüklüğünde olması gibi) titizlik ve önemin gösterilmesi
- Öğrenmeyi kolaylaştırıcı yöntemlere yer vermesi (kronolojik sıra izlenmesi, basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakından uzağa gibi öğretim ilke ve metotlarını taşıması) gerekmektedir.

Ders kitabını, “Okul düzeyindeki bir dersin müfredat programını desteklemek amacıyla belirli pedagojik ilkeler çerçevesinde yazılmış öğretim araçlarıdır.” şeklinde tanımlayan Kabapınar (2004), “İyi bir ders kitabı nasıl olmalıdır?” sorusuna verilen yanıtları şu şekilde sıralamıştır:

- Nihai yanıtları sunduğu iddiasında olmamalıdır.
- Öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneklerini açığa çıkarmalı, kendi kişisel yargılarını geliştirmelerini sağlamalıdır.
- Bağımsız öğrenme yeteneğini pekiştirmelidir.
- Geçmişe ilişkin yorumları çoğulcu bir yaklaşımla sunmalıdır.
- Farklı görüşleri savunan kaynakları da kapsamalıdır.
- Önyargı, klişe ve stereotiplere karşı koymalıdır.
- Ulusçu önyargı ve eğilimlere öncelik tanımadan yazılmalıdır.
- Yerel, bölgesel, ulusal ve küresel perspektifler arasında dengeli bir yaklaşıma sahip bulunmalıdır.
- Öğrencilerin yaparak-yaşayarak, kendi deneyimleriyle öğrenmelerine yardımcı olmalıdır.
- Öğrenci beceri ve davranışlarının gelişmesine katkıda bulunmalıdır.
- Öğrencilerin bireysel gelişmelerine yardımcı olmalıdır.
- Çeşitlenmiş ödev, görev etkinlikleri içermelidir.
- Konulara eşlik eden görsel malzeme yalnızca süsleme amaçlı değil, işlevsel kaynak malzeme niteliğinde olmalıdır (Kabapınar,2004: 319-322).

Küçükahmet'e (2003:35-36) göre ise ders kitapları genel olarak şu ölçütlere sahip olmalıdır:

- Ders kitabı yazı genişliği, sayfa genişliği, sayfa sayısı, renk ve kullanımı açısından düzeye uygun olmalıdır.
- Kavram düzeyi, yazarın stili, kelime düzeyi ve söz dizimi kademeye uygun olmalıdır.
- Konu alanı, değerlerin sunumu, ilgilerin gelişimi ve olgunluk gereksinimleri açısından çocuğun yaşına uygun olmalıdır.
- Bireylerin duyguları ve sorumlulukları arasındaki benzerlik ve farklılıkları sağlamalıdır (Aynı olay karşısında verilecek tepkilerin benzer veya farklı olması, bireyin yaşına, cinsiyetine ve bulunduğu çevreye göre sorumluluklarının farklılaşması gibi).
- Ders kitaplarının öğrencinin anlama düzeyine göre uygunluk düzeyi belirlenmelidir.

Sewall, (1988) sosyal bilgiler ders kitaplarını, gerçekte çok sıkıcı, mesaj ya da anlamın anlaşılmasını güçleştiren, birbirinden kopuk bilgiler bütünü olarak eleştirmektedir. Araştırmacılar ders kitaplarının, çok fazla kavram içerdiği ve bu kavramları çok ayrıntılı açıklamadığı, sadece tanımlayarak listelediği için eleştirmektedirler. Ayrıca ders kitaplarındaki içeriğin öğretim amaçlarıyla çok fazla ilişkilendirilmediği, öğrencilerin ön bilgileri bildiği varsayımıyla, olayları anlamak için gerekli ön bilgileri kapsamadığı eleştirileri de yapılmaktadır. Caltec'e (1987) göre ders kitapları, yeni içeriğin

anlaşılması sürecinde öğrenciye adım adım kılavuzluk yapamamakta, öğrenciler ders kitaplarında okudukları bir kavram hakkında düşünmeye zaman kalmadan, kitap bir başka kavrama geçmektedir (Akt.: Mc Gowan ve Guzzetti,1991: 38).

Tertemiz ve diğerleri (2001) Sosyal Bilgiler alanında yazılan ders kitapları için geliştirilecek ölçütleri şu başlıklar altında toplamışlardır:

A- Ders Kitaplarının Fiziksel Özellikleri

B- Ders Kitaplarında Eğitsel Tasarım

1- Hedefler (Amaçlar) Açısından

2- İçerik açısından

3- Öğrenme-Öğretme Süreci açısından

4- Değerlendirme açısından

C- Görsel Tasarım

D- Dil ve Anlatım (Tertemiz, Ercan, Kayabaşı, 2001:4-7)

Sığan (1997) “İlkokulda Sosyal Bilgiler Dersinin Etkililiğini Azaltan Faktörlerin Araştırılması” konulu çalışmasında diğer faktörlerin yanında ders kitabı ile ilgili olarak şu sonuçlara ulaşmıştır:

- Kitaplarda bireysel farklara özen gösterilmemektedir.
- Dil ve anlatım özellikleri öğrenci seviyesine uygun değildir.
- Kitaplar cilt ve baskı kalitesi yönünden yetersizdir.
- Kitapta bulunan görsel öğeler yetersizdir.
- Konu ve ünite sonlarında özet bölümleri yer almamaktadır.

- Kitaplar öğrenci ilgisini çekme bakımından yetersizdir.

Sewall (2004), “How Textbook, Are Neutered?” adlı çalışmasında incelenen sosyal bilgiler ders kitaplarının içeriğinin çok yoğun olduğu ve öğrenci ilgisini çekmede yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitaplarının içeriği yanında görsel tasarım özellikleri de önemlidir. Yazılı materyallerin tasarımında dikkat edilmesi gereken hususlar; tutarlılık, sayfa düzeni, görsel materyaller, yazı türü, yazı boyutu, yazı stili ve vurgulama araçlarının kullanılması olarak ifade edilmektedir. Marjorie'nin (1997), “Picture Books As A Social Studies Resource In The Elementary Classroom” adlı çalışmasında ders kitaplarında yer alan resimler incelenmiş ve resimlerin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan birçok soyut ve karmaşık kavramın öğretilmesini kolaylaştırmak ve özellikle eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için kitap resimlerinin de eleştiri ve araştırmaya yönlendirmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Öğrencilerin öğrenme sürecinde kullanacakları ders kitapları onlar için temel kaynak niteliğindedir. Öğrenciye sunulacak ders kitaplarında öğrenmeyi kolaylaştıracak ve öğrencinin kendi kendine öğrenmesine yardımcı olabilecek nitelikte hazırlanmasına dikkat edilmelidir. Eğitim-öğretim sürecinde kullanılan araç ve gereçler yeterli, eksiksiz ve işlevsel olarak hazırlanmaz ve etkili şekilde kullanılmazlarsa öğretmen ve öğrenciler için zaman ve emek kaybı kaçınılmaz olacaktır.

Bu araştırmada, İlköğretim 4 ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile ilgili öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri alınarak mevcut kitapların değerlendirilmesi ve gelecek yıllarda kullanılacak bu kitapların daha etkin, verimli ve işlevsel hale getirilmesi için önerilerde bulunmak amaçlanmıştır.

Eğitim-öğretim sürecinde ne kadar çok araç-gereç kullanılırsa öğrenme, o kadar iyi gerçekleşir demek çok gerçekçi bir düşünce olmaz. Çünkü önemli olan araç-gerecin çok olması değil, bir aracın ne kadar etkili hazırlanıp kullanıldığıdır. Eğitim-öğretim ortamında kullanılabilir pek çok araç-gereç bulunmaktadır. Eğitim araç-gereci denildiğinde ülkemizde ilk akla gelen ders kitaplarıdır. Ders kitabı öğretmen ve öğrenciler için birincil kaynak durumundadır. Türkiye’deki okulların çoğu ne yazık ki araç-gereç bakımından yeterli donanıma sahip bulunmamaktadır. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılan ders kitaplarının iyi hazırlanmış olması ve etkili kullanılması eğitim-öğretim açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların ders kitabı hazırlama çalışmaları ve ders kitaplarına ilişkin yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen alt problemler şunlardır:

1. İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik, biçimsel ve görsel özellikler, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme boyutlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

- a- Öğrenci görüşleri buldukları yerleşim bölgesine göre farklılık göstermekte midir?
- b- Öğrenci görüşleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
2. Öğrenci velilerinin 4 ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik, biçimsel ve görsel özellikler, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme boyutlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- a- Veli görüşleri buldukları yerleşim bölgesine göre farklılık göstermekte midir?
- b- Veli görüşleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
- c- Veli görüşleri öğrenim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
- d- Veli görüşleri gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
3. İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik, biçimsel ve görsel özellikler, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme boyutlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- a- Öğretmen görüşleri buldukları yerleşim bölgesine göre farklılık göstermekte midir?
- b- Öğretmen görüşleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
- c- Öğretmen görüşleri mezun olduğu alana göre farklılık göstermekte midir?
- d- Öğretmen görüşleri kıdeme göre farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracının hazırlanması ve uygulanması ile veri toplama aracı yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi için, tarama modelinden faydalanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları her hangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 1998:77). Tarama modelleri; genel tarama modelleri ve örnek olay taramaları olarak sınıflandırılmaktadır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 1998:79).

Bu araştırmada, genel tarama modeli kullanılmış olup, Ankara ili Keçiören ve Haymana ilçelerindeki okullarda görev yapan 220 4. ve 5. sınıf öğretmeni, 832 öğrenci ve 628 öğrenci velisinin 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik, fiziksel ve görsel özellikler, dil ve anlatım, lme ve değerlendirme özelliklerine ilişkin görüşleri, istek, beklenti ve nerileri belirlenmeye çalışılmıştır.

2.2. Evren ve rneklem

Araştırmanın genel evrenini Türkiye’deki ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri, öğrencileri ve 4.- 5. sınıfta ğrencisi bulunan veliler oluşturmaktadır. 2005-2006 eğitim-ğretim yılında Ankara ili Keçiören ve Haymana ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ve özel ilköğretim okulları arasından random olarak seçilen okullardaki 4. ve 5. sınıf öğretmenleri, öğrencileri ve 4.-5. sınıfta ğrencisi bulunan veliler örneklem olarak alınmıştır. Örneklem belirlenirken Haymana ilçesindeki okulların Türkiye’nin kırsal bölgelerindeki okulları, Keçiören’deki okulların ise il merkezindeki okulları temsil edeceği düşünülerek araştırma bu ilçelerde yapılmıştır. Araştırmanın evrenini temsil eden örneklem olarak, Haymana’da bulununan tüm ilköğretim okulları alınmış, yalnızca birleştirilmiş sınıflı okullar araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Keçiören’de ise okul sayısının fazla olması nedeniyle okullar arasından random olarak seçilen 26 okul örneklem olarak alınmıştır. Araştırmaya katılan ğrenci, veli ve ğretmen sayıları Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3’te gösterilmiştir:

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Buldukları Bölgeye, Sınıfa ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Özellik	Grup	f	%
İlçe	Haymana	412	49,5
	Keçiören	420	50,5
	Toplam	832	100,0
Sınıf	4. sınıf	450	54,1
	5. sınıf	382	45,9
	Toplam	832	100,0
Cinsiyet	Kadın	419	50,4
	Erkek	413	49,6
	Toplam	832	100,0

Araştırmaya 832 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin %50.5'i Keçiören ilçesinden, %49.5'i de Haymana ilçesinden katılmıştır. Araştırmaya katılan 832 öğrencinin %54.1'i 4. sınıfta, %45.9'u 5. sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %49.6'sı erkek, 50.4'ü bayandır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrenci Velilerin Buldukları Bölgeye, Sınıflara, Cinsiyete, Öğrenim Düzeyine, Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

Özellik	Grup	f	%
İlçe	Haymana	320	51,0
	Keçiören	308	49,0
	Toplam	628	100,0
Sınıf	4. sınıf	343	54,6
	5. sınıf	285	45,4
	Toplam	628	100,0
Cinsiyet	Kadın	427	68,0
	Erkek	201	32,0
	Toplam	628	100,0
Öğrenim Düzeyi	İlköğretim	367	58,4
	Ortaöğretim	187	29,8
	Yüksekokul	26	4,1
	Üniversite	48	7,6
	Toplam	628	100,0
Gelir Düzeyi	420 TL ve altı	235	37,4
	421 TL - 800 TL	294	46,8
	801 TL ve üzeri	99	15,8
	Toplam	628	100,0

Araştırmaya 628 öğrenci velisi katılmıştır. Velilerin %49'u Keçiören ilçesinden, %51'i de Haymana ilçesinden katılmıştır. Araştırmaya katılan 628 veliden %54.6'sı 4. sınıf öğrenci velisi, %45.4'ü de 5. sınıf öğrenci velisi durumundadır. Velilerin %32'si erkek, %68'i de 5. bayandır. Araştırmaya katılan velilerin %58.4'ü ilköğretim, %29.8'i ortaöğretim, %4.1'i yükseköğretim, %7.6'sı da üniversiteden mezun olmuştur. Araştırmaya katılan velilerin %15.8'i 801 TL ve üzerinde, %46.8'i 421 TL ile 800 TL arasında, %37.4'ü de 421 TL ve altında bir gelire sahip bulunmaktadır.

Tablo 3. Ankete Katılan Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Bölgeye, Sınıflara, Cinsiyete, Öğrenim Düzeyine, Mezun Oldukları Alana, Kıdeme Göre Dağılımı

Özellik	Grup	f	%
İlçe	Haymana	104	47,3
	Keçiören	116	52,7
	Toplam	220	100
Sınıf	4. sınıf	118	53,6
	5. sınıf	102	46,4
	Toplam	220	100
Cinsiyet	Kadın	133	60,5
	Erkek	87	39,5
	Toplam	220	100
Öğrenim Düzeyi	Önlisans	33	15,0
	Lisans	154	70,0
	Yüksek Lisans/Doktora	33	15,0
	Toplam	220	100
Mezun Oldukları Alan	Sınıf Öğretmenliği	162	73,6
	Biyoloji	10	4,5
	Okul Öncesi Öğretmenliği	3	1,4
	Kimya	11	5,0
	Eğitim Programları ve Öğretim	2	,9
	Ziraat Mühendisliği	10	4,5
	İlahiyat	4	1,8
	Diğer	18	8,2
	Toplam	220	100

Kıdem	0-5 yıl	45	20,5
	6-10 yıl	79	35,9
	11-15 yıl	47	21,4
	16-20 yıl	25	11,4
	21-25 yıl	4	1,8
	26 ve üzeri	20	9,1
	Toplam	220	100

Örnekleme alınan öğretmenlerin %52.7'si Keçiören ilçesinde, %47.3'ü de Haymana ilçesinde görev yapmaktadır. Öğretmenlerin %53.6'sı 4. sınıf, %46.4'ü de 5. sınıf okutmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %39.5'i erkek, %60.5'i kadındır. Öğretmenlerin %70'i lisans, %15'i önlisans, kalan %15'i de yüksek lisans veya doktora eğitimini tamamlamışlardır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %73.6'sı Sınıf Öğretmenliği, %4,5'i Biyoloji, %1,4'ü Okul Öncesi Öğretmenliği, % 5'i Kimya, %0,9'u Eğitim Programları ve Öğretim, %4,5'i Ziraat Mühendisliği, %1,8'i İlahiyat ve kalan %8,2'si de diğer alanlardan (Sanat Tarihi, Ev Ekonomisi, İstatistik, Jeoloji, Kütüphanecilik, Halk Eğitimi, Hemşirelik, Arkeoloji vb.) mezun olmuşlardır. Öğretmenlerin %20.5'i 0-5 yıllık, %35.9'u 6-10 yıllık, %21.4'ü 11-15 yıllık, %11,4'ü 16-20 yıllık, %1,8'i 21-25 yıllık, %9,1'i 26 yıl ve üzeri bir kıdeme sahiptir.

2.3. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda 3 adet anket formu hazırlanmıştır. Bunlar:

- Sosyal Bilgiler Dersi Ders Kitabı Öğretmen Değerlendirme Anketi,
- Sosyal Bilgiler Dersi Ders Kitabı Öğrenci Değerlendirme Anketi,
- Sosyal Bilgiler Dersi Ders Kitabı Veli Değerlendirme Anketi.

Bu araştırmada ölçme araçları hazırlanırken şu aşamalar izlenmiştir: Alanla ilgili yurt içi ve yurt dışı kaynaklar incelenmiş, 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınarak öğretmen anketleri hazırlanmıştır. Öğretmen anketlerine bağlı olarak öğrenci ve veli anketleri hazırlanmıştır. Öğrenci ve veli anketleri hazırlanırken onların anlayabileceği bir ifade kullanılmaya çalışılmış ve öğretmen anketlerinde yer alan bazı ifadeler de çıkarılmıştır. Sorularla ilgili kapsam geçerliliği konusunda uzmanlardan görüş alınarak sorular ve soru sayısı belirlenmiştir. Belirlenen sorular 40 öğretmen, öğrenci ve veliye uygulanmıştır. Cronbach's Alpha Testine göre öğrenci anketinin güvenilirliği %86,5 , öğrenci velisi anketinin güvenilirliği %88,6 , öğretmen anketinin güvenilirliği %96,5 olarak bulunmuştur.

Anketlerin güvenilirlik açısından yeterli olduğu sonucuna ulaşıldığında elde edilen anket formları gerekli resmi izinler alındıktan sonra belirlenen okulların öğretmen, veli ve öğrencilerine uygulanmıştır.

Uygulama, öğretmen, öğrenci ve velilerin kitapların tamamı hakkında görüş bildirebilmeleri düşüncesiyle Mayıs ve Haziran aylarında yapılmıştır.

Anket uygulama çalışması bizzat araştırmacı tarafından okullara gidilerek yapılmıştır. Okul idaresi ve sınıf öğretmenin uygun gördüğü bir ders saati alınmış ve öğrenci anketlerinin doldurulması sağlanmıştır. Öğrencilerin anlayamadıkları kavram ve ifadeler araştırmacı tarafından açıklanmıştır. Veli anketlerinin uygulanması, mümkün olduğunca veli toplantıları esnasında yapılmaya çalışılmış, ancak veli toplantılarına katılımın az olması nedeniyle anketler öğrenciler yoluyla eve gönderilerek doldurulması sağlanmıştır. Doldurulmamış veya gönderildiği halde geri dönüşü olmayan anketler dikkate alınmamıştır. Öğretmen anketleri, anket uygulanan öğrencilerin sınıf öğretmenlerine uygulanmış ayrıca 2005-2006 eğitim-öğretim yılı sonunda öğretmenlerin seminer çalışması yapmak üzere bazı okullarda toplanarak öğretim programlarını değerlendirme çalışması yaptıkları sırada, seminer çalışmasına katılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine ve Keçiören ilçesinde dönem başlarında yapılan zümre öğretmenler kurulu toplantıları sırasında toplantıya katılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler analiz edilmeden önce bütün formlar tek tek incelenmiştir. Boş verilen anketler, yarım doldurulmuş anketler analiz kapsamına alınmamıştır. Daha sonra bilgisayar ortamında SPSS programında verilerin analizi yapılmıştır.

Araştırmanın amaç ve alt amaçları doğrultusunda uygulamaya katılan öğretmen, öğrenci ve velilerin, öğrenci ders ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitapları hakkındaki görüşlerine ilişkin frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (S) dağılımları hesaplanmıştır.

Öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin çeşitli değişkenlere (Buldukları bölge, cinsiyet, öğrenim durumu, gelir durumu, kıdem) göre farklılık gösterip göstermediğini görebilmek amacıyla bağımsız değişken (gruplar) t testi tekniği kullanılmıştır. İki den fazla grubun ortalamasının farkını görebilmek için de F testi (ANOVA) kullanılmıştır. Anlamlılığın derecesini belirlemede $P = 0.05$ güven sınırı ölçüt olarak alınmıştır.

Verilerin analizi sonunda ortalama puanların derecelendirilmesi ve yorumlanmasında; 1.00-1.67 “hayır”, 1.67-2.33 “kısmen”, 2.33-3.00 “evet” puan aralıkları temel alınmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt probleminde, araştırmaya katılan 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin görüşlerinin dağılımı analiz edilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Sosyal Bilgiler Ders Kitabı		Öğrenci Görüşleri						\bar{X}
		Hayır		Kısmen		Evet		
		f	%	f	%	f	%	
İÇERİK	Kitapta günümüzde yaşanan olay ve sorunlarla ilgili bilgi ve açıklamaya yer verilmiş mi?	77	9,3	217	26,1	538	64,7	2,55
	Kitapta verilen bilgi ve açıklamalarda sizi ezberlemeye yöneltten bir anlatım var mı?	184	22,1	289	34,7	359	43,1	2,21
	Kitabın içeriği, mevcut yeteneklerinizi ve yaratıcılığınızı geliştirmeye teşvik ediyor mu?	126	15,1	316	38	390	46,9	2,32
	Verilen bilgi ve etkinlikler sizin yaş ve sınıf düzeyinize göre çok basit mi?	131	15,7	296	35,6	405	48,7	2,33
	Verilen bilgi ve açıklamalarda neden-sonuç ilişkisi kolaylıkla fark edebiliyor musunuz?	177	21,3	318	38,2	337	40,5	2,19
	Ders kitabında önemli bilgi ve olaylar kronolojik olarak sıralanmış mı?	124	14,9	243	29,2	465	55,9	2,41
	Verilen bilgi ve açıklamaları günlük hayatınızda kullanabiliyor musunuz?	103	12,4	330	39,7	399	48	2,36
	İçerikte ayrıntı ve gereksiz bilgiye yer verilmiş mi?	373	44,8	274	32,9	185	22,2	1,77
	Zaman zaman ilginizi çeken serbest okuma parçalarına (Türk büyüklerinin hayatı, anıları gibi) yer verilmiş mi?	163	19,6	233	28	436	52,4	2,33
	Kitapta yer alan bilgi ve açıklamalar temel bilgi ihtiyacınızı karşılıyor mu?	239	28,7	278	33,4	315	37,9	2,09
	Verilen örnekler hep aynı türde verilmiş olup, çeşitlilik göstermiyor mu?	328	39,4	248	29,8	256	30,8	1,91
	Ders kitabının, toplumsal yaşamda dayanışma, yardım, sevgi, saygı ve paylaşma duygularını geliştirmeye yönelik bir içeriğe sahip olduğunu düşünüyor musunuz?	108	13	264	31,7	460	55,3	2,42
	Sizleri cesaretlendirmek ve planlı çalışmaya yönlendirmek için çeşitli çalışma stratejileri önerilmiş ve yeterli açıklama yapılmış mı?	486	58,4	254	30,5	92	11,1	1,53
	Türk tarihinde önemli yere sahip kişiler hakkında yeterli bilgiye yer verilmiş mi?	265	31,9	316	38	251	30,2	1,98
	Kavramlar arası ilişkileri görebilmeniz için zaman zaman kavram haritalarına yer verilmiş mi?	169	20,3	311	37,4	352	42,3	2,22
	Önceden sahip olduğunuz bilgilerle yeni edindiğiniz bilgileri ilişkilendirmenize yardımcı olacak etkinlik ve açıklamalar var mı?	152	18,3	358	43	322	38,7	2,20
	Merakı, yeni düşüncelere açık olmayı, şüpheciliği ve eleştirel düşünme becerilerini kullanmanızı sağlayan çalışmalara yer verilmiş mi?	134	16,1	341	41	357	42,9	2,27
	Size göre konu anlatımları gereksiz, eksik, çelişkili bilgilerden uzak, bilimsel yeterlilikte mi?	219	26,3	294	35,3	319	38,3	2,12

	Kitapta yer alan bilgi ve etkinlikler, sizin iyi vatandaş olma bilinci oluşturmaya yardımcı oluyor mu?	67	8,1	204	24,5	561	67,4	2,59
	Kitapta yer alan okuma parçaları dikkatinizi dağıtacak ve sizi sıkacak kadar uzun mu?	349	41,9	241	29	242	29,1	1,87
	Ders kitabının sözlük bölümü kazanımlarla ilgili kelime ihtiyacınızı karşılayacak yeterlilikte mi?	233	28	327	39,3	272	32,7	2,05
	Kitabın içindekiler bölümü, aradığınız konuya kolayca ulaşmanızı sağlayacak şekilde düzenlenmiş mi?	106	12,7	252	30,3	474	57	2,44
FİZİKSEL VE GÖRSEL ÖZELLİKLER	Kitabın genel görünümü, sizde okuma ve inceleme isteği uyandırıyor mu?	103	12,4	261	31,4	468	56,3	2,44
	Ünite başlangıcındaki giriş sayfaları, sizde ünite ile ilgili konuları öğrenme isteği oluşturacak nitelikte hazırlanmış mı?	91	10,9	266	32	475	57,1	2,46
	Önemli kavram ve ilkeler dikkatinizi çekici şekilde vurgulanmış mı?	186	22,4	288	34,6	358	43	2,21
	Verilen metinlerin bir bütünlük göstermesine, resimlerle bütünlüğün bozulmamasına dikkat edilmiş mi?	257	30,9	264	31,7	311	37,4	2,06
	Görsel materyaller (resim, şekil, grafik, tablo vs.), ilgili kazanımı oluşturmada yardımcı oluyor mu?	98	11,8	303	36,4	431	51,8	2,40
	Yazı ve resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeni, dikkatinizi dağıtıcı nitelikte mi?	284	34,1	267	32,1	281	33,8	2,00
	Seçilen görsel öğeler (resim, şekil, grafik, tablo vs.) doğru ve güncel mi?	108	13	244	29,3	480	57,7	2,45
	Görsel öğeler (resim, şekil, grafik, tablo vs.), açık, canlı ve net görünüyor mu?	109	13,1	305	36,7	418	50,2	2,37
	Size göre kitap kolay taşınabilir, kullanışlı ve sağlam mı?	235	28,2	226	27,2	371	44,6	2,16
	Sizin tamamlayabileceğiniz ve gerektiğinde not alabileceğiniz boşluklar var mı?	207	24,9	278	33,4	347	41,7	2,17
	Kitapta baskı hatalarına rastlıyor musunuz?	235	28,2	311	37,4	286	34,4	2,06
	Verilen tablolar rahatça okuyup anlayabileceğiniz şekilde açık, net ve canlı mı?	109	13,1	299	35,9	424	51	2,38

	Verilen siyasi haritalarda, yapılan siyasi değişikliklere (yeni il ya da ülkelerin yer alması gibi) uyulmuş mu?	129	15,5	299	35,9	404	48,6	2,33
DİL VE ANLATIM	Kitapta kullanılan yazı stili ve yazı puntosu okumayı ve okuduğunuzu anlamayı kolaylaştıracak nitelikte mi?	94	11,3	271	32,6	467	56,1	2,45
	Kitapta kullanılan cümlelerin yapısı ve uzunluğu anlatmanızı güçleştiriyor mu?	224	26,9	296	35,6	312	37,5	2,11
	Kitapta kullanılan dil, açık, sade ve anlaşılır mı?	107	12,9	250	30	475	57,1	2,44
	İmla ve dilbilgisi hatalarına rastlıyor musunuz?	265	31,9	328	39,4	239	28,7	1,97
	Yabancı sözcükler, Türkçe okunuşları ile birlikte verilmiş mi?	210	25,2	204	24,5	418	50,2	2,25
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Kazanım ve konular arasında bağ kurmanızı sağlayacak tekrar bölümlerine yer verilmiş mi?	207	24,9	353	42,4	272	32,7	2,08
	Ünite başlarında yer alan hazırlık çalışmaları, yakın çevreniz, ihtiyaçlarınız ve günlük yaşantınız ile ilgili mi?	133	16	338	40,6	361	43,4	2,27
	Hazırlık çalışmaları sizde, ünitede yer alan kazanımları öğrenmek için ilgi ve istek uyandırıyor mu?	108	13	276	33,2	448	53,8	2,41
	Hazırlık çalışmaları, sizi araştırma, inceleme, deney ve gözlem yapmaya teşvik ediyor mu?	110	13,2	282	33,9	440	52,9	2,40
	Ders kitabında yer alan sorular sizi düşünmeye, yorumlamaya ve araştırmaya yönlendiriyor mu?	108	13	303	36,4	421	50,6	2,38
	Kitapta kendinizi ya da birbirinizi değerlendirmenizi sağlayan değerlendirme formları var mı?	169	20,3	245	29,4	418	50,2	2,30
	Ünite sonunda verilen değerlendirme soruları, ünite süresince yer alan kazanımları oluşturup oluşturamadığınızı ölçecek yeterlilikte mi?	154	18,5	354	42,5	324	38,9	2,20
	Size göre ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları tek düze ve sıkıcı olup, çeşitlilik göstermiyor mu?	262	31,5	279	33,5	291	35	2,03
	Ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları, sizin yazılı anlatım becerenizi geliştirmenize sağlayacak nitelikte hazırlanmış mı?	184	22,1	256	30,8	392	47,1	2,25

“Kitapta günümüzde yaşanan olay ve sorunlarla ilgili bilgi ve açıklamaya yer verilmiş mi?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin %64.7’si “evet” %26.1’i “kısmen” ve %9.3’ü de “hayır” seçeneklerini

işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.55 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu genel ortalamaya göre öğrencilerin Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan günümüzde yaşanan olay ve sorunlarla ilgili bilgi ve açıklamaları yeterli buldukları söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinde bireyin yaşadığı topluma uyum sağlamasına yardımcı olmak esastır. Dersin bu işlevini yerine getirebilmesi ve sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşabilmesi için okul içi ve okul dışında meydana gelen toplumsal olayların sınıf ortamına taşınması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde toplumsal olayları sınıf ortamına taşıyabilmek için güncel olaylardan yararlanılabilir (Deveci, 2007:1). Öğretmenler müfredatı yetiştirme kaygısı ile bu tür faaliyetlere zaman ayıramamaktadırlar. Bu nedenle ders kitaplarında, yaşanan zamana uygun olarak güncel olaylara daha fazla yer verilmesi hem öğretimin daha etkili olmasını sağlayacak hem de öğretmenin işini kolaylaştıracaktır.

“Kitapta verilen bilgi ve açıklamalarda sizi ezberlemeye yönelten bir anlatım var mı?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin %43.1’i “evet” %34.7’si “kısmen” seçeneğini işaretlerken, öğrencilerin yalnızca %22.1’i “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.21 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabındaki anlatım özelliklerinin az da olsa kendilerini ezberlemeye yönelttiği görüşünde oldukları ifade edilebilir.

İnsanlığın binlerce yıldır ürettiği bilgi, son zamanlarda ondan daha fazla üretilir hale gelmiştir. Bu hızlı çoğalma günümüzde “bilgi patlaması” şeklinde ifade edilmektedir. Özden’in de (1999:3-4) ifade ettiği gibi bilgi patlaması, eğitim sistemlerini de etkilemiştir. Varolan bilginin kalıp olarak öğrencilere ezberletildiği, öğrencileri “ayaklı kütüphaneler” olarak yetiştirmeyi amaçlayan eğitim düşünceleri yerini, bilginin geçici olduğu ansiklopedik bilgiden çok olayları derinliğine kavrama, eleştirel düşünme, araştırma-inceleme, öğrenmeyi öğrenmenin vurgulandığı, çok yönlü zihinsel gelişimin hedeflendiği çağdaş eğitim düşüncelerine bırakmıştır. Bu tür eğitim düşüncelerinde, ezbercilik değil, bilgiyi kullanma ve yeni bilgi üretme, araştırıp inceleme ve düşünme amaçlanır (Uludağ, 2003:17).

Sözel yönü ağır basan, sosyal bilgiler gibi derslerde ezbere dayalı öğretim zaman zaman kaçınılmaz olmaktadır. Bunun nedenleri; kullanılan yöntemler, eğitim ortamının yetersizliği vb. olabilmektedir. Bunların yanında ders kitabında yer alan bilgi aktarma yöntemi de öğrenciyi ezbere yöneltmektedir. Bu nedenle ders kitaplarında kullanılan anlatım, öğrenciyi, ezbere yöneltmekten çok verilen bilgiyi araştırmaya, sorgulamaya, yeniden yapılandırmaya yönlendirici nitelikte olması gerekmektedir. Sözer’e (1998: 76) göre sosyal bilgiler dersi bir uslamlama / usavurma (muhakeme) dersidir. Sözel becerilere ağırlık verilmesi nedeniyle, ezberlemeyi öne almak yanlış olur. Toplumsal sorunlar ve nedenleri bu derste tartışılacak ve öğrenilecektir. Ezberleme ile öğrenilenler kısa süre sonra unutulur, oysa akıl yürütme yoluyla gerçekleşen öğrenmeler daha kalıcı olur.

“Kitabın içeriği, mevcut yeteneklerinizi ve yaratıcılığınızı geliştirmeye teşvik ediyor mu?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin %46.9’u “evet” %38’i “kısmen” ve %15.1’i de “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.32 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu ortalamaya göre ders kitabı içeriğinin öğrencilerin yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştirmeye yönelik hazırlanmış olduğu söylenebilir.

Öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyi, öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli bir yere sahip olan bir kavramdır. Bu düzey, öğrencinin öğrenme-öğretme ortamına beraberinde getirdiği bütün kişisel özellikleridir: İlgileri, yetenekleri, bilgileri, yetersizlikleri vb. ğrenme-ğretme etkinlikleri planlanırken öğrencilerin bu özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu zellikler göz ardı ediliyorsa kalıcı öğrenmeden, bireyselleştirilmiş öğretimden, çoklu zekaya dayalı öğretimden ziyade geleneksel ğretim yapılıyor demektir ki, geleneksel ğretim yaklaşımının etkililiği de günümüzde sürekli bir tartışma konusudur. Öğrencinin mevcut yeteneklerinin ve yaratıcılığının geliştirilmesinde ders kitabı içeriğinin de önemi büyüktür. Öğrenci ders kitabındaki konular işlenirken kendisinden de bir şeyler bulabilmelidir. İçerik, her öğrencinin yeteneklerine uygun olabilecek şekilde düzenlenmelidir.

“Verilen bilgi ve etkinlikler sizin yaş ve sınıf düzeyinize göre çok basit mi?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin %48.7’si “evet” ve %35.6’sı “kısmen” seçeneğini işaretlerken, yalnızca %15.7’i “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin görüşlerinin genel ortalaması 2.33 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin ders kitabında yer alan bilgi ve etkinlikleri basit buldukları söylenebilir.

Öğrenme süreci, kaynak-mesaj-kanal-alıcı öğeleri kapsamında gerçekleşmektedir. Öğrenmenin gerçekleşmesinde alıcı ve kanalın özellikleri yanında mesajın niteliği de önemlidir. Gönderilen mesaj alıcının özelliklerine uygun değilse dikkate alınmayacak ve dolayısıyla istenilen düzeyde öğrenme gerçekleşemeyecektir. Yani öğretilecek bilgi ve etkinlikler öğrenci seviyesinin üzerinde ise öğrenme işleminin gerçekleşmesi çok zor veya eksik olacaktır. Bilgi ve etkinlikler öğrenci seviyesinin altında ise öğrenci, kısa zamanda öğretim etkinliklerinden sıkılacak, derse olan ilgisi azalacaktır. Nitekim anket uygulanan öğretmenlerle yapılan görüşmelerde zaman zaman etkinlikler sırasında öğrencilerin “Öğretmenim ne zaman ders yapacağız?” sorusu ile karşılaştıkları, öğrencilerin yapılan etkinlikleri bir oyun olarak gördükleri ve etkinliklerin öğrenci seviyesine göre çok basit kaldığı ifade edilmiştir.

“Verilen bilgi ve açıklamalarda neden-sonuç ilişkisini kolaylıkla fark edebiliyor musunuz?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin %40.5’i “evet” %38.2’si “kısmen” seçeneklerini işaretlemişlerdir. %21.3’ü de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin cevaplarının aritmetik ortalaması 2.19 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiş olup, öğrencilerin ders kitabında verilen bilgi ve açıklamalarda neden-sonuç ilişkisini kolaylıkla fark edebildikleri söylenebilir.

Kabapınar’a göre (2004:325) ders kitapları, belirli doğruları, davranış modellerini ve değer yargılarını, neden-sonuç ilişkisine çok derin boyutta girmeksizin, öğrencilere benimsetme misyonunu yüklenmiştir. Neden-sonuç ilişkisi kurulmadan ortaya konulan değerlendirmeler, öğrenme-öğretme ortamında didaktik bir boyutun belirmesine neden olabilir. “Doğru” nun yer aldığı ve yapılması gereken şey de, bunun bir düşünüş ve davranış modeli olarak benimsenmesidir. Buna paralel olarak, öğrencinin derse aktivite yoluyla aktif katılımı da sınırlı olabilecek ve ezberleme yöntemi bu süreçte daha ağırlıklı olarak kendini gösterebilecektir. Bu sebeplerden hareketle, ders kitabı içeriğinde bilgi, açıklama ve olaylar verilirken neden-sonuç ilişkilerinin açıkça sergilenmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

“Ders kitabında önemli bilgi ve olaylar kronolojik olarak sıralanmış mı?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının (%55.9) “evet” ve %29.2’si “kısmen” seçeneklerini işaretlerken öğrencilerin yalnızca %14.9’u “hayır”

seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.41 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu genel ortalamaya göre ders kitaplarında tarihi olay ve olguların kronolojik olarak sıralanmış ve zaman zaman kronoloji listelerine de yer verilmiş olduğu söylenebilir.

Baltacıoğlu'na göre (1942: 10), tüm dünyada yaygın olarak kabul görmüş tarihin kronolojik olarak öğretimi, Türkiye'de de kabul edilmiştir. Hatta bu öğretim tarzı, bir yandan yaygın bir kanı olarak 'tarihin neden-sonuç ilişkisi içinde kavranması' gereğinin benimsenmesini sağlarken, diğer yandan tarihin sıkıcı olmasının nedeni olarak gösterilen "olayların tarihlerinin ezberlenmesi ve istendiğinde ezberden söylenmesi" gibi eğitimsel/öğretimsel açıdan değeri tartışılır bir anlayışın yerleşmesine neden olmuştur. Oysa ABD ve İngiltere örneklerinde olduğu gibi çağdaş dünyada, ilköğretimde tarih öğretiminden beklenen önemli birkaç beceriden biri olan kronoloji becerisi (değişim, süreklilik, gelişim kavramlarını da içeren) ile kastedilenlerin çok daha farklı şeyler olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, geçmişte meydana gelmiş tarihsel olayların, düşünce ve inanç akımlarının, üretim şekillerinin vb. topluma etkisinin, yer ve zaman göstererek doğru bir şekilde anlatılmasını üstlenmiş olan tarih biliminin öğretimindeki temel öğelerinden biri olan 'zaman' kavramının öğrenci tarafından kavranamaması problemi, belirlenmiş diğer amaçlara da ulaşılmasının önünde önemli bir engel oluşturmuştur. Çünkü 'tarihsel zaman' kavramını algılayamayan, buna bağlı olarak tarihsel olaylarla ilgili düşünüş ve işlem becerilerini gerçekleştiremeyen öğrencilerin, tarih dersine yönelik olumsuz

duyuşsal giriş davranışlar geliştirdikleri görülmüştür (Safran ve Şimşek, 2006:89).

1946'da Piaget, çocukta zaman kavramının gelişmesine ilişkin bulgularını ortaya koymuştur. Piaget, çocuğun soyut zaman ile uğraşmadaki zorluğunu göstermiştir. Buna göre, 11 yaşına kadar çocukların 4/3'ü zaman şeridini anlamamaktadır. Kronolojinin tam anlaşılması 16 yaşından önce olmamaktadır (Ata, 1999:4). Bu bilgilere dayanılarak söylenebilir ki, sosyal bilgiler ders kitabındaki tarihi olay ve olguların kronolojik olarak verilmesi öğrencinin derse karşı olumlu tutum geliştirmesi ve öğrenmeyi kolaylaştırması bakımından önemlidir. Öğrencinin karşılaşabileceği bu tür zorlukları aşabilmesi için zaman ve kronoloji kavramı somut örneklerle desteklenmelidir.

“Verilen bilgi ve açıklamaları günlük hayatınızda kullanabiliyor musunuz?” maddesine öğrencilerin %48'i “evet” %39.7'si “kısmen” ve %12.4'ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.36 (evet) düzeyinde gerçekleşmiş olup, öğrencilerin ders kitabındaki bilgi ve açıklamaları günlük yaşantılarında kullanabilecekleri nitelikte olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersi öğrenciyi hayata hazırlayan bir derstir. Bu nedenle bu ders ile günlük yaşam iç içe olmalıdır. Öğrenciye kazandırılacak bilgi ve etkinlikler günlük yaşamdan alınmalı, öğrenilen bilgi ve kazanımlar günlük yaşamda uygulanabilmelidir.

“İçerikte ayrıntı ve gereksiz bilgiye yer verilmiş mi?” maddesine öğrencilerin %22.2’si “evet” %32.9’u “kısmen” ve %44.8’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.77 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin ders kitabı içeriğinde gereksiz ve ayrıntı bilgi olmadığı görüşünde oldukları söylenebilir. Gereksiz ve ayrıntı bilgiler, öğrencinin daha çok yorulmasına, zaman kaybına ve öğrenmeye karşı isteksizliğe yol açmaktadır.

“Zaman zaman ilginizi çeken serbest okuma parçalarına (Türk büyüklerinin hayatı, anıları gibi) yer verilmiş mi?” maddesine öğrencilerin yarısından fazlası (%52.4) “evet” seçeneğini işaretlerken %28’i “kısmen” ve %19.6’sı da “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.33 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Genel ortalamaya göre öğrencilerin ders kitabındaki serbest okuma parçalarını yeterli buldukları söylenebilir.

Brabant ve Johnston’a göre (1989) gittikçe çoğalan bir oranda sosyal bilgiler eğitimcileri, edebi çalışmaların alanın öğretimine önemli katkılarının olduğunu kabul etmeye başlamışlardır. Son yıllarda özellikle ilköğretimde, edebiyat ve sosyal bilgiler arasındaki güçlü ilişki vurgulanmaktadır. Ders kitabı yayıncıları kitaplarına edebi parçalardan örnekler koymaya başlamışlardır. Editörler yöntem kitaplarını değerlendirirken sosyal bilgiler-edebiyat ilişkisini

vurgulayıp vurgulamadıklarını önemli bir ölçüt olarak ele almaktadırlar. Edebî çalışmalar insanların yaşam koşulları hakkında kavramsal bilgileri içerir ve beceri geliştirme deneyimleri için mükemmel anlamlı bir içerik oluşturur. Sosyal bilgiler - edebiyat ilişkisi güncel bir konu olmakla birlikte, mesleki literatürde çok eskiden beri var olan bir konudur. (Akt.: Mc Gowan and Guzzetti,1991: 36).

Şimşek'in (2004) "İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Etkililiği" çalışmasının sonucunda hikâye anlatım yönteminin geleneksel yöntemlere göre ilköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi tarih konularında; bilgi, kavrama düzeyleri ile toplam öğrenci erişimlerinde daha başarılı olduğu bulgulanmıştır.

Bu konu ile ilgili olarak Stoddard'ın (1984) hazırladığı "Teaching Social Studies In The Primary Grades With Children's Literature" adlı çalışmada çocuk edebiyatı ürünlerinin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı ile ilgili olarak üç yol önerilmiştir:

- Tarihsel öykü, folklor, biyografi ve sözsüz resim kitaplarından yararlanılabilir.
- Çevre bilim, kentsel çevre, yaşam problemleri gibi konular üzerinde odaklanan problem durumları ve örnek olaylardan faydalanılabilir.

- Tarih, coğrafya ve diğer ülkelerdeki yaşamı anlatan öyküler kullanılabilir.

Ders kitabında zaman zaman serbest okuma parçalarına yer verilmesi öğrencinin kitaba olan ilgisini arttıracaktır ve aynı zamanda bu hikayeler yoluyla da istenilen davranışları model alma yoluyla, etkili bir şekilde öğrenilmesi sağlanabilecektir.

“Kitapta yer alan bilgi ve açıklamalar temel bilgi ihtiyacınızı karşılıyor mu?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin %37.9’u “evet” %33.4’ “kısmen” seçeneklerini işaretlemişlerdir. %28.7 ‘i ise “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.09 (kısmen) düzeyinde olup öğrencilerin ders kitabındaki bilgi ve açıklamaların temel bilgi ihtiyacını karşılaması bakımından yeterli buldukları söylenbilir.

Sosyal bilgiler ğretim programında 4. ve 5. sınıfa öğrenilmesi gereken kazanımlar belirlenmiştir. Ders kitapları bu kazanımlara uygun metinler aracılığıyla kazanımların öğrenilmesine katkıda bulunmaktadırlar. Bazı ders kitapları görsel öğelere, dolaylı anlatımlara o kadar çok yer vermekte ve kitabın bilgi yönü ihmal edilmektedir. Anket uygulanan öğrencilerle yapılan görüşmelerde, okulda öğrenilenlerin evde tekrarı sırasında veya ders öncesi ön hazırlık için yapılan incelemelerde ders kitabından yeteri kadar faydalanamadıkları, kitapların öğrenilen kazanımla ilgili bilgi konusunda yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir.

“Verilen örnekler hep aynı türde verilmiş olup, çeşitlilik göstermiyor mu?” maddesine öğrencilerin %30.8’i “evet” %29.8’i “kısmen” ve %39.4’ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.91 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Genel ortalamaya göre öğrencilerin, ders kitabındaki örneklerin çeşitlendirilmesinin yararlı olacağı görüşünde oldukları söylenebilir.

Sürekli aynı etkinliklerin yapılması, aynı örneklerin verilmesi öğrencinin ilgisinin dağılmasına ve sıkılmasına neden olmaktadır. Öğrencinin bir konuya olan dikkati çok kısa süreli olmaktadır. Öğrencinin dikkatini sürekli devam ettirebilmek için örneklerin çeşitlendirilmesi, her öğrencinin ilgisine ve ihtiyaçlarına yönelik örneklerin verilmesi gerekmektedir.

“Ders kitabının, toplumsal yaşamda dayanışma, yardım, sevgi, saygı ve paylaşma duygularını geliştirmeye yönelik bir içeriğe sahip olduğunu düşünüyor musunuz?” maddesine öğrencilerin %55.3’ü “evet” %31.7’si “kısmen” ve %13’ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.42 (evet) düzeyindedir. Bu ortalamaya göre öğrencilerin ders kitabı içeriğini, toplumsal yaşamda dayanışma, yardım, sevgi, saygı ve paylaşma duygularını geliştirme bakımından yeterli buldukları söylenebilir.

Toplumsal dayanışma, yardımlaşma, sevgi, saygı ve paylaşma kavramlarını bireye kazandırmak yalnızca Sosyal bilgiler dersinin değil bütün derslerin hedeflerinden biridir. Yani bu kavramları kazandırmak ve davranışa dönüşmesini sağlamak eğitimin genel bir hedefidir denilebilir. Türk toplumun çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarılması, toplumda huzurun, barışın ve mutluluğun hakim olması, toplumu oluşturan bireylerin dayanışmasına, yardımlaşmasına, karşılıklı sevgi ve saygı duyguları geliştirmiş olmalarına bağlıdır.

“Sizleri cesaretlendirmek ve planlı çalışmaya yönlendirmek için çeşitli çalışma stratejileri önerilmiş ve yeterli açıklama yapılmış mı?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin %58.4’ü “hayır” seçeneğini işaretlerken %11.1’i “evet” ve %30.5’i de “kısmen” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.53 (hayır) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar, öğrencilerin ders kitabında öğrenme stratejilerine yer verilmediği görüşünde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Etkili öğrenmenin en önemli ögesi, öğrenmeyi öğrenmedir. Öğrenmeyi öğrenme de, öğrencinin öğrenmelerinde yararlanabileceği çeşitli öğrenme stratejilerini kapsar. Öğrenciler, okullarda etkili öğrenmeyi gerçekleştirebilmek için öğrenme stratejilerini öğrenme ve kullanma gereksinimi içindedirler.

Öğrenme stratejileri bireyin kendi kendine öğrenmesi kolaylaştıran yaklaşımlardan her biridir. Öğrenme stratejileri yineleme, anlamlandırma, örgütleme, anlamayı izleme, duyuşsal stratejiler olarak sınıflandırılabilir. Öğrenmenin başarıyla yerine getirebilmesi, öğrenmeye en uygun stratejinin kullanımına bağlıdır. Okullarda ilköğretimden başlayarak öğretimin her düzeyinde öğrencilere belli disiplinlerin temel kavram ve ilkeleri öğretilirken öğrenme stratejileri de öğretilmelidir. Böylece bireyin, hem örgün eğitimde derslerde daha başarılı olmaları, hem de örgün eğitimden sonra yaşadığımız bilgi çağında kendilerini geliştirebilmeleri sağlanır. (Erdem, 2006: 1-6).

Öğrencilerin davranışlarında değişiklik yapabilmek için bir çok öğretim stratejisi kullanılabilir. Bu stratejiler kullanılırken uyulması gereken kurallar vardır. Öğretmen bu kurallara dikkat ederek öğrencilerinin öğrenmesini gerçekleştirmeye çalışır. Fakat öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğretmenin gayretleri tek başına yeterli olmayabilecektir. Asıl olan öğrencinin öğrenme işine bizzat kendisinin girmesidir. Öğrencinin öğrenme işine katılması öğrenme stratejilerini ne kadar bildiğine ve bu stratejileri ne kadar uygun olarak kullanabildiğine bağlıdır.

Weinstein ve Mayer'e göre iyi bir öğretim, öğrenciye nasıl öğreneceğini, nasıl hatırlayacağını, kendi kendini nasıl güdüleyeceğini ve kendi öğrenmesini etkili olarak nasıl kontrol edip yönlendireceğini öğretmeyi kapsar (Aktaran: Senemoğlu 1997: 559). Bu nedenle

öğrenme stratejilerinin öğretilmesi ve ders kitaplarında yer alması, bireyleri iyi bir şekilde eğitilmesi açısından önemli bir yere sahiptir (Tay, 2005:210).

Ders kitaplarının etkili olabilmesi için, öğrencilerin nasıl çalışacaklarına ilişkin bir fikirlerinin olması gerekmektedir. Ellerini kavuşturarak, gözleri kapalı ikinci ya da üçüncü kez okuduğu kendince önemli noktayı ezberlemek için, bir ileri bir geri sallanarak çalışan bir öğrenciyi izlemek, yürek burkucudur. Öğrencilerin çoğunun, kendi başlarına çalışma stratejileri geliştiremedikleri gözlenmiştir. Dünyada yayınlanmış bazı ders kitaplarında, ünite ya da bölüm başlarında, öğrencilere nasıl çalışabileceklerine ilişkin bazı örnek stratejiler sunulmaktadır. Sık sık değinildiği gibi, sosyal bilgiler dersiyle birlikte öğrenciler, ilk kez yoğun bilgi yüklemesi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durumda, öğrencilerin diğer derslerde de kullanabilecekleri stratejilerin sosyal bilgiler kitaplarında sunulması ve örneklenmesi anlamlı olabilir (Safran ve Köksal, 2003: 51).

“Türk tarihinde önemli yere sahip kişiler hakkında yeterli bilgiye yer verilmiş mi?” maddesine öğrencilerin %30.2’si “evet” %38’i “kısmen” ve %31.9’u da “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.98 (kısmen) düzeyindedir. Bu genel ortalamaya göre, Türk tarihinde önemli yere sahip kişiler hakkında verilen bilgileri öğrencilerin kısmen de olsa yeterli buldukları söylenebilir.

Tarih boyunca topluma hizmet etmiş insanlar vardır. Örneğin; Atatürk, M. Akif Ersoy, Mimar Sinan vb. Bu kişilerin yaşadıklarını, yaptıkları hizmetleri okumak öğrencinin ufkunu genişletecek ve öğrencilerin o kişiyi örnek alarak olumlu davranışlar geliştirmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca bu kişilerin yaşamları hakkında bilgi sahibi olmak ve onları hizmetlerinden dolayı takdir etmek toplumun minnet borcudur.

“Kavramlar arası ilişkileri görebilmeniz için zaman zaman kavram haritalarına yer verilmiş mi?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin %42.3’ü “evet”, %37.4’ü “kısmen” seçeneklerini işaretlerken, %20.3’ü de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.22 (kısmen) düzeyinde olup, öğrencilerin ders kitabında kavram haritalarına yer verildiği görüşünde oldukları söylenebilir.

Kavram haritaları, bilginin yeniden yapılandırılmasını ve kavramsal değişimleri araştırmaya yarayan sık kullanılan araçlardan biridir. Kavram haritalarıyla ilgili yapılan çalışmaların getirdiği deneyimler kavram haritası ve benzeri bir çok stratejinin, öğrencilerin bilgilerini yapılandırma şekillerini görebilmeye bir pencere açabileceği ve bu bilginin temelindeki geçerlilik ve yapısal karmaşıklığı ölçebilme şansı tanıyabileceği düşünülmektedir. (Şahin, 2002:22)

Kavram haritalarının yapısı, kavramlar arası ilişkilerin grafiksel bir yolla ifade edilmesine dayanmaktadır. Kavram haritaları öğrencilerin kavramları anlayarak anlamlı bir şekilde öğrenmelerini, daha önceki öğrendikleri kavramlarla ilişki kurabilmelerini sağlamak ve en önemlisi yanlış anlamalarını önleyerek kavram kargaşasını azalttığı gerekçesiyle tercih edilmektedirler. Kavram haritası oluşturmanın diğer avantajları ise şunlardır:

- Daha önce birbirinden ayrı ve farklı bölümlerle ayrılmış görünen notlar, birdenbire gözle görülür ve birbirine bağlı bir yapıya sahip olurlar.
- Fikirler, gerçekler ve destekleyici detaylar ilk sıraya yerleştirilirler.
- Görsel zekâya sahip öğrenciler daha iyi öğrenme imkânına sahip olurlar.
- Kelimelerin tek başlarına hafızada kalma oranlarına göre, kavram haritalarının görsel şekilleri sayesinde, daha uzun süre hafızada kalmaları sağlanabilir.

Kavram haritasında genel kavramlar sayfanın başına yerleştirilir. İkincil derecedeki kavramlar genel kavramları takip eder, her hangi bir özel bilgi ve detaylar ise en altta yer alır (Hill, 1994). Kavram haritası oluşturma, sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin anlamalarına yardım etmeyi içeren, birçok çeşitli uygulamaları olan, esnek bir tekniktir (Martorella, Beal ve Bolick, 2005) (Akt.: Dönmez ve Yazıcı, 2006:145).

“Önceden sahip olduğunuz bilgilerle yeni edindiğiniz bilgileri ilişkilendirmenize yardımcı olacak etkinlik ve açıklamalar var mı?” maddesine öğrencilerin %38.7’si “evet” %43’ü “kısmen” ve %18.3’ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.20 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin, ders kitabını bilgiyi transfer etmeye yarayan etkinlikler bakımından yeterli buldukları söylenebilir.

Öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırmak için yeni öğrenilecek konu veya kazanım, eski öğrenilenler ile ilişkilendirilmelidir. Bu işlem, öğrencinin öğrenmeye karşı ilgisini arttıracak ve kendine güven duymasını ve cesaret kazanmasını sağlayacaktır.

“Merakı, yeni düşüncelere açık olmayı, şüpheciliği ve eleştirel düşünme becerilerini kullanmanızı sağlayan çalışmalara yer verilmiş mi?” maddesine öğrencilerin %42.9’u “evet” %41’i “kısmen” ve %16.1’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.27 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin, ders kitabının düşünme becerilerini kullanma ve geliştirme bakımından yeterliliği konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

Merak olmadan öğrenmenin gerçekleşmesi söz konusu değildir. Öğrenci öncelikle merak etmeli ve öğrenmek için ihtiyaç hissetmelidir. Öğrenci merak ettiği ölçüde öğrenme ihtiyacı hissedecek, bunun için okuyacak, araştırarak, dinleyecek ve

öğrenecektir. Ayrıca ders kitaplarında bir konu hakkında tek bir düşünce yerine farklı düşüncelere yer verilerek öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlanmalıdır.

“Size göre konu anlatımları gereksiz, eksik, çelişkili bilgilerden uzak, bilimsel yeterlilikte mi?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin %38.3’ü “evet” %35.3’ü “kısmen” ve %26.3’ü de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.12 (kısmen) düzeyinde olup öğrencilerin ders kitabında yer alan konu anlatımları konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

Ders kitapları, bilimsel bilgiyi aktarmak ve geliştirmek açısından önemli rol üstlenmişlerdir. Ders kitaplarının, bunu en iyi şekilde gerçekleştirebilmesi için öncelikle bilimin temel mantığıyla örtüşmesi, bilgilerin objektif ve herkes tarafından aynı şekilde anlaşılır olması, güncel ve kanıtlanmış bilgiler içermesi vb. gibi özellikler taşıması gereklidir (Kılıç ve Seven, 2002:85-86).

Çoğu zaman tek kaynak olarak kullanılan ders kitapları öğrencilerin doğru bilgiler edinmesi bakımından hazırlanma aşamasında kitap içeriğinin çok dikkatli şekilde belirlenmesi, eksiksiz yazılması ve basılması son derece önemlidir. Çünkü genellikle ders kitaplarında verilen bilgiler öğretmen tarafından fark edilip düzeltilmedikçe öğrenci tarafından aynen benimsenmektedir.

Ders kitaplarındaki bilgiler, genellikle yüksek derecede doğruluğu kabul edilmiş ve genel kabul görmüş rafine bilgilerdir. Bir kişiye az da olsa ters, nahoş ve kabul edilemez gelecek bir şey kitaplarda yer almaz (Gökkaya, 2003: 11).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri'nin 13. maddesi bilimselliktir. Bu maddede şöyle denilmektedir: “Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir.” Bu maddeye dayalı olarak ders kitaplarının içeriğinin ve diğer özelliklerinin sürekli olarak geliştirilmesi gerekmektedir (Bilgili Kiriş, 1998:8).

“Kitapta yer alan bilgi ve etkinlikler, sizin iyi vatandaş olma bilinci oluşturmanıza yardımcı oluyor mu?” maddesine öğrencilerin %67.4'ü “evet” %24.5'i “kısmen” ve %8.1'i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.59 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin ders kitabı içeriğini vatandaşlık bilinci kazandırma bakımından kesinlikle yeterli buldukları söylenebilir.

Etkili vatandaşlık sosyal bilgiler tanımlarında, sosyal bilgilerin genel amacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Demokratik bir ülkede, sosyal bilgilerin temel amacı, demokratik süreci geliştirecek etkili vatandaşlar yetiştirmektir. Çünkü demokrasi, ancak ona inanmış, onun

için gerekli bilgi, değer ve becerilerle donatılmış insanlar aracılığıyla gelişir (Doğanay, 2004:17).

“Kitapta yer alan okuma parçaları dikkatinizi dağıtacak ve sizi sıkacak kadar uzun mu?” maddesine öğrencilerin %41.9’u “hayır” %29’u “kısmen” ve %29.1’i de “evet” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.87 (kısmen) düzeyindedir. Bu bulgu, öğrenciler okuma parçalarının sıkılmaya neden olacak kadar uzun olmadığı görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

2005 yılı öncesinde kullanılan ders kitaplarında bilgiye dayalı anlatımların olduğu metinler bulunuyordu. Ancak yeni müfredata göre hazırlanmış ders kitaplarında genellikle ilgili kazanıma uygun olarak belirlenmiş, Türkçe derslerinde kullanılan metinlere benzer metinlere yer verilmiştir. Buradaki amaç, öğrenciye doğrudan bilgi vermek yerine metinden hareketle ilke ve genellemelere öğrencinin keşfederek ulaşmasını sağlamaktır. Metinlerin bu amacı gerçekleştirmeye yardımcı olabilmesi için bazı özellikleri taşıması gerekmektedir. Örneğin; kazanıma uygun olması, öğrenci seviyesine uygun uzunlukta olması, anlatımın anlaşılır olması vb. Metinlerin uzun olması öğrencilerin sıkılmasına, okuduğunu anlamada zorluk çekmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda okunması ve açıklanması daha uzun zaman alacağından diğer etkinliklere zaman ayırmak öğretmen açısından problem olmaktadır. Uzun metinler anlamayı zorlaştırmaktadır. Öğrencinin uzun bir metinle karşı karşıya kalması

onun öğrenmeye olan cesaretini olumsuz etkilemekte ve öğrenmenin zorlaşmasına neden olmaktadır.

“Ders kitabının sözlük bölümü kazanımlarla ilgili kelime ihtiyacınızı karşılayacak yeterlilikte mi?” maddesine öğrencilerin %32.7’si “evet” %39.3’ü “kısmen” ve %28’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.05 (kısmen) düzeyinde olup, bu sonuçlara göre öğrencilerin sözlük bölümünü kısmen de olsa yeterli buldukları söylenebilir.

Sözlük bölümü genellikle kitabın sonunda bulunur. Bu bölümde kitapta yer alan kazanımlarla ilgili kavramların anlam ve açıklamaları yer almaktadır. Sözlük bölümü öğrencilerin bilmedikleri veya anlamını hatırlayamadıkları kavramlar hakkında bilgi edinmelerini sağlayan, kolay ulaşılabilecekleri en yakın kaynak durumundadır. Bu bölüm aynı zamanda öğrencilerin kelime hazinelerini geliştirmede yardımcı olmaktadır. Bu nedenle eğitim-öğretimde en çok kullanılan araç durumunda olan ders kitaplarında sözlük bölümünün mutlaka bulunması ve bu bölüm hazırlanırken kazandırılacak kavramların tümünü kapsayacak yeterlilikte ve öğrenci seviyesine uygun olmasına özen gösterilmelidir.

“Kitabın içindekiler bölümü, aradığınız konuya kolayca ulaşmanızı sağlayacak şekilde düzenlenmiş mi?” maddesine öğrencilerin %57’si “evet” %30.3’ü “kısmen” ve %12.7’si de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.44

(evet) düzeyinde gerçekleşmiş olup bu sonuçlar, öğrenciler kitabın içindekiler bölümünü yeterli bulmaktadırlar, şeklinde yorumlanabilir.

İçindekiler bölümü kitabın kullanımını kolaylaştıran ve zaman kaybını önleyen bir bölüm olması bakımından önemlidir. Bu nedenle bu bölümün hazırlanmasına da özen gösterilmelidir.

“Kitabın genel görünümü, sizde okuma ve inceleme isteği uyandırıyor mu?” ifadesinde araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının (%56.3) “evet” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Bu ifade ile ilgili olarak öğrencilerin %31.4’ü “kısmen” ve %12.4’ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.44 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulguya göre öğrencilerin görüşlerinin kitabın genel görünümünün ilgi çekici olduğu yönünde toplandığı söylenebilir.

İnsanlar her hangi bir konuda seçim yapacakları zaman öncelikle dış görünüme bakmaktadırlar. Örneğin; arkadaş seçimi, herhangi bir eşya seçimi vb. Kitapçıya gidip okumak üzere bir kitap seçilirken, raflardaki kitaplara şöyle bir göz gezdirilir, kapak resimleri incelenir, sayfalar gelişi güzel karıştırılır. Almaya karar verilen kitaplar genellikle kapak resmi ilgi çekici ve ilginç, sayfaları düzenli ve güzel olanlardır. Yani kısaca okumayı seven kişilerin az olduğu bir toplumda okumayı sevdirmenin ilk adımı belki de kitapların dış görünüşüne önem vermek ve okuyucunun ilgisini çekmektir. Kütüphanenin olmadığı, kitap alım gücünün bulunmadığı bölgelerde

ve okullarda erişimi kolay olan ve neredeyse tek yazılı kaynak olarak kullanılan ders kitaplarının, öğrencilerin okumayı sevmesi ve öğrenmenin etkili ve kalıcı olabilmesi bakımından ilk bakışta dikkat çekebilecek ve okumaya yönlendirecek görünümde hazırlanması büyük önem taşımaktadır.

İpşiroğlu'na (1994:128) göre çocuklar dış görünümüne önem verdiklerinden, kitabın içeriği ne denli çekici olursa olsun, kötü kağıda basılmışsa, harfleri küçük ve silikse, kapak resmi özensizse kitap, alım gücünü hemen yitirecektir. Bu nedenle çocuk kitaplarını ucuza çıkartmak kaygısı ile görünümüne önem vermemek kitapların hiç okunmamasına yol açabilmektedir.

“Ünite başlangıcındaki giriş sayfaları, sizde ünite ile ilgili konuları öğrenme isteği oluşturacak nitelikte hazırlanmış mı?” sorusuna ilişkin öğrenci cevapları analiz edildiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %57.1'i “evet” %32'si “kısmen” seçeneklerini işaretlemişlerdir. “hayır” seçeneğini işaretleyenlerin oranı sadece %10.9'dur Bu ifadeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.46 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulguya göre ünite başlangıcındaki giriş sayfalarının öğrenci ilgisine yönelik olarak hazırlanmış oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Ünitelerin giriş sayfaları, ünite hakkında genel bir görüş kazandırmak, ünite süresince öğrenilecekler konusunda öğretmen ve öğrencileri bilgilendirmek amacıyla hazırlanmış sayfalardır. Bu sayfalarda

genellikle ünite süresince yer alan kazanımlar ile ilgili resimler, işlenecek konuların başlıkları ve ilgili sorular bulunur. Giriş sayfaları, öğrencide üniteye yer alan kazanımları öğrenmek için merak ve istek uyandıracak nitelikte hazırlanmalıdır.

“Önemli kavram ve ilkeler dikkatinizi çekici şekilde vurgulanmış mı?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin %43’ü “evet” %34.6’si “kısmen” ve %22.4’ü de “hayır” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.21 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre önemli kavram ve ilkelerin uygun şekilde vurgulanması konusunda öğrencilerin ders kitabını kısmen yeterli buldukları söylenebilir.

Yazılı anlatımda önemli noktalara okuyucunun dikkatini çekmek için çeşitli vurgulama araçları kullanılmaktadır. Bunlar; ilgili kelime, cümle veya paragrafın koyu renkte yazılması, italik yazılması, kutu içine alınması vb. şekillerde yapılmaktadır. Bunlar yazının görsel estetiğine katkıda bulunan öğelerdir. Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması gereken belirli kavramlar vardır. Bu kavramların, gerekli görülen yerlerde dikkat çekici şekilde vurgulanması öğrencinin zihninde, kavramın kalıcı olmasını sağlayacaktır.

“Verilen metinlerin bir bütünlük göstermesine, resimlerle bütünlüğün bozulmamasına dikkat edilmiş mi?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin %37.4’ü “evet” %31.7’si “kısmen” ve %30.9’u da “hayır” seçeneklerini

işaretlemişlerdir. Öğrencilerin Bu ifadeye ilişkin yanıtlarının genel ortalaması 2.06 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiş olup, metinlerin kitaba yerleştirme düzeninin uygunluğu konusunda öğrencilerin kararsız kalmış oldukları söylenebilir.

Metnin paragrafları arasına yerleştirilen resimler, öğrenci metni okurken dikkatin resme kaymasına neden olmakta, bu da anlama güçlüğünü beraberinde getirmektedir. Bu nedenle metinle ilgili resimler öğrencinin dikkatini dağıtmayacak, parçanın bütünlüğünü bozmayacak ve etkili öğrenmeye destek olabilecek şekilde yerleştirilmelidir.

“Görsel materyaller (resim, şekil, grafik, tablo vs.), ilgili kazanımı oluşturmanızda yardımcı oluyor mu?” maddesine öğrencilerin %51.8’i “evet” %36.4’ü “kısmen” ve %11.8’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.40 (evet) düzeyindedir. Bu genel ortalama, öğrencilerin görsel materyalleri, öğrenmeye yardımcı olması bakımından yeterli buldukları şeklinde yorumlanabilir.

“Yazı ve resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeni, dikkatinizi dağıtıcı nitelikte mi?” maddesine öğrencilerin %34.1’i “hayır” %33.8’i “evet” ve %32.1’i de “kısmen” ve yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.00 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu ortalama göre, yine “Verilen metinlerin bir bütünlük göstermesine, resimlerle bütünlüğün

bozulmamasına dikkat edilmiş mi?” ifadesinde olduğu gibi, metinlerin kitaba yerleştirme düzeninin yeterliliği konusunda öğrencilerin kararsız kalmış oldukları söylenebilir.

Kullanılmakta olan kitaplardaki önemli yanlışlardan birisi de görüntü yazı ilişkisinin iyi kurulamamasıdır. Görüntü, metni görselleştiren, konuyu zenginleştiren, hayal gücünü geliştiren bir öğedir. İllüstrasyonlar gerçeğe yakın fakat fotoğraf gibi yapılmamalıdır. Biraz abartmaların olması çocuğun ilgisini çeker. Ama ilgi çekmek için aşırı deformasyonlara, kolaycılığa kaçılmamalıdır. Desen bozuklukları olmamalıdır. Görüntünün sayfa içindeki yeri, oranı, karşı sayfadaki görüntülerle organik ilişkisi çok önemlidir. Resim ve metnin bloklanmasında optik değerler dikkate alınmalıdır. Görüntülerin bilgiden hemen sonra yer alması, geri dönüşleri önler, takibi kolaylaştırır. Resimlerin paragrafları, hele de cümleleri bölmesinden kaçınmakta yarar vardır.

Kitaplarda içeriğini önemsememek mümkün değildir. Fakat iyi düşünülmüş, seçilmiş, ayrıntılara önem verilmiş bir görüntünün sayfalarca metnin anlatacağından daha etkili ve ekonomik bir anlatım gerçekleştireceği de unutulmamalıdır.

Resim, yazı ve diğer öğelerin yerleşiminde dengeli bir düzenleme yapılır, öğeler arası bir ritim oluşursa ve gözün yukarıdan aşağıya, soldan sağa takibi sağlanırsa algılamada fazla sorun yaşanmaz. Görüntülerin ya da haritaların zorunluluklar dışında yatay

yerleştirilmesinden de kaçınmakta yarar vardır. Başı ya da kitabı çevirmek zorunda kalmak dikkati dağıtır, incelemekten vazgeçilir.

Eğitimde kullanılan araç ve gereçler işlevsel olmadığı sürece zaman ve emek kaybı yaşanır. Kitabın içeriği sadece metin olarak algılanıp, tasarım ve tasarım oğeleri, tasarım sorunları dikkate alınmazsa çocuğun estetik beğenisi bozulur, kavramları algılaması zorlaşır. (Pektaş, 2001:1)

“Seçilen görsel oğeler (resim, şekil, grafik, tablo vs.) doğru ve güncel mi?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan oğrencilerin %57.7’si “evet” %29.3’ “kısmen” seçeneklerini işaretlerken , %13’ de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.45 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre oğrencilerin görsel materyalleri doğru ve güncel buldukları söylenebilir.

“Görsel oğeler (resim, şekil, grafik, tablo vs.), açık, canlı ve net görünüyor mu?” maddesine oğrencilerin %50.2’si “evet” %36.7’si “kısmen” ve %13.1’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Oğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.37 (evet) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre, görsel materyallerin baskısındaki kalite bakımından oğrencilerin olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

Görsel öğeler öğrenmeyi destekleyici araçlardır. Görsel öğelerin sayfaya yerleştirilme düzeni kadar onların seçimi ve basımı da önemlidir. Etkili öğrenmeye katkı sağlayabilmesi için görsel öğelerin kazanımlara ve öğrenci seviyesine uygun, doğru ve güncel olması gerekir. Ayrıca iyi seçilmiş bir görsel öğenin kitaptaki baskısının da kaliteli, temiz ve net olması gerekir. Soluk renkler, bulanık yazılar okuma güçlüğü yaratacağından, öğrenmeye faydasından çok zararı olacaktır.

Bakanlık, Ders Kitapları Yönetmeliği ile hazırlanacak kitapların nasıl ve ne şekilde olması gerektiğini bir takım kurallara bağlamıştır. Bu yönetmeliğin kapsamına bakıldığında ders kitaplarının görsel açıdan zenginleştirilmesine yönelik bazı uygulamalara da yer verildiği görülmektedir. Dersin ve konuların özelliklerine göre yazı, fotoğraf, resim, karikatür, tablo, grafik, şema, plan, harita gibi öğretime yardımcı unsurların kitaplarda yer alması istenirken bu öğelerin, metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde, uygun yerlere konularak gerekli açıklamaların yapılması, baskılarının açık, net, estetik ve anlaşılır olması ve mümkün olduğunca kaliteli kağıda basılması gerektiği yönetmelik kapsamında dikkat edilmesi gereken hususlar (Tebliğler Dergisi, 1995) olarak belirtilmiştir.

Eğitim bilimciler, çocukların öğrenmelerinde görsel yolun, etkin öğrenme yollarından biri olduğunu belirtirler. Eğitim açısından bakıldığında; çocuklara okutulan ders kitaplarında resimleme (illüstrasyon), tipografi ve iç sayfaları oluşturan bölümlerdeki görsel

düzenlemelerde problemler gözlemlenmektedir. Ders kitaplarında görsel düzeni oluşturan ve önemsenmesi gereken en önemli elemanlardan biri resimlemelerdir. Son yıllarda ülkemizde yazılı ders kitaplarındaki resimlemelerin, haritalar vb. görsel elemanların yerleşim düzeni, verilen bilginin kavranması bakımından etkisi, araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Başarılı resimlemeler öğrenmeyi çabuklaştırırken, kötü resimlemeler öğrenciyi kitaptan uzaklaştırmaktadır. Kitaplarda yer alabilecek ünite veya konuların ilişkili, resim, tablo ve şemaların; anlamlı bir ilişki mantığı içinde verilmesi, resim ve şemaların ya da ilgili yöntem ve tekniklerin çekici, konuları imgeleyen veya simgeleyebilen yeterlilikte verilmesi, çocuğun (temel eğitimde) somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine olan gelişimini kolaylaştırıcı nitelik taşıması, bir ölçüt dayanağıdır. Ders kitaplarında (yardımcı kaynak kitaplar) yer alan resimler, fotoğraflar ve diğer çizimler, öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, empati kurma, ifade becerilerini geliştirme amacıyla kullanılır.

“Size göre kitap kolay taşınabilir, kullanışlı ve sağlam mı?” maddesine öğrencilerin %44.6’sı “evet” %27.2’si “kısmen” ve %28.2’si de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.16 (kısmen) düzeyindedir. Bu bulgu, öğrenciler ders kitabını kolay taşınabilir, kullanışlı ve sağlam bulmaktadırlar, şeklinde yorumlanabilir.

Yeni müfredatın en çok eleştirilen tarafı öğrenci çantalarının çok ağır olmasıdır. Bunun nedenleri, kitapların kalın olması ve her ders kitabının yanında bir de çalışma kitabının bulunmasıdır. Okullarda öğrenci dolabı uygulaması olmadığından öğrenciler bütün kitapları her gün okul-ev arasında taşımak zorunda kalmaktadırlar. Bu ağır yük onların fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkilemesi bakımından çözüme muhtaç bir sorun durumundadır. Ders kitapları hazırlanırken öğrencilerin kolayca taşıyabilecekleri boyutta ve ağırlıkta hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca kitaplar çabuk yıpranmakta ve dağılmaktadır. Bunun için daha sağlam ciltlenmelidir. Dağılmış bir kitap okuma isteğinin azalmasına neden olabilmektedir.

Ders kitabının sağlam ve düzgün ciltlenmesi kitabın çekiciliğini artırmakta ve sonraki yıllarda tekrar kullanılmasını sağlamaktadır. Yapılan araştırmaların ve yaşanan deneyimlerin sonucu olarak en iyi ciltlemenin, sayfaların kopmadan iki yana düzgün olarak açılabilmesine ve sayfalarda yer alan basılı öğelerin belirli bir bakış açısından aynı anda izlenebilmesine imkan veren ciltleme olduğu ifade edilmektedir. (Kılıç ve Seven 2002: 150)

“Sizin tamamlayabileceğiniz ve gerektiğinde not alabileceğiniz boşluklar var mı?” maddesine öğrencilerin %41.7’si “evet” %33.4’ü “kısmen” ve %24.9’u da “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.17 (kısmen) düzeyindedir Genel ortalamaya göre ders kitabında öğrencilerin

tamamlayabilecekleri boşlukların varlığı ve yeterliliği konusunda öğrencilerin olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Kitapta baskı hatalarına rastlıyor musunuz?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin %34.4’ü “evet” %37.4’ü “kısmen” ve %28.2’si de “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.06 (kısmen)’dir. Bu bulgulara göre öğrencilerin kitapta baskı hataları ile ilgili olarak çok fazla sorunla karşılaşmadıkları görüşünde oldukları söylenebilir.

Baskı hataları öğrencinin ders kitabına ve dolaylı olarak da derse karşı olumsuz tutum geliştirmesine neden olabilmektedir. Aynı zamanda baskı hataları, okumayı güçleştirmekte ve öğretmen tarafından fark edilip düzeltilmedikçe yanlış öğrenmelere sebep olabilmektedir. Örneğin; “mücadele” kavramı yerine “mübadele” kavramının yazılmış olması yanlış öğrenmeye neden olabilecektir.

“Verilen tablolar rahatça okuyup anlayabileceğiniz şekilde açık, net ve canlı mı?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin yarısından fazlası (%51) “evet” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin %35.9’u “kısmen” ve %13.1’i de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.38 (evet) düzeyindedir. Bu bulgu, öğrenciler tabloların baskı kalitesi bakımından güzel ve yeterli olduğu görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

Tablo ve grafikler sözel anlatımı kısaltmakta, kitapta az alan kaplamakta ve görsel öğrenmeye katkıda bulunmaktadır. Tablo ve grafiklerin etkili olabilmesi için okunaklı ve kolay anlaşılabilir nitelikte hazırlanması ve basılması gerekmektedir.

“Verilen siyasi haritalarda, yapılan siyasi değişikliklere (yeni il ya da ülkelerin yer alması gibi) uyulmuş mu?” ifadesine öğrencilerin %48.6’sı “evet” %35.9’u “kısmen” ve %15.5’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.33 (evet) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin, ders kitabında yer alan haritaların yapılan değişikliklere uygun olarak güncelleştirildiği görüşünde oldukları söylenebilir.

Ders kitabında yer alan bilgilerin güncel olması gerektiği ile ilişkili olarak kitaptaki haritalarda da güncelliğe dikkat edilmelidir. Zaman zaman yapılan değişikliklerin (Yeni il olan yerleşim bölgeleri gibi) haritalara yansıtılması öğrencilerin güncel ve doğru bilgi almaları bakımından önemlidir.

“Kitapta kullanılan yazı stili ve yazı puntosu okumayı ve okuduğunuzu anlamayı kolaylaştıracak nitelikte mi?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının (%56.1) “evet” seçeneğini işaretlemişlerken, %32.6’sı “kısmen” ve %11.3’ü de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Öğrencilerin bu ifadeye ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 2.45 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu ortalamaya göre

öğrencilerin, kitapta kullanılan yazı stili ve yazı puntosu okumayı ve anlamayı kolaylaştıracak nitelikte buldukları söylenebilir.

Bireylerin temel öğrenme gereksinimlerinde belirli bir standardın yakalanmasının zorunlu olduğunu, verilen eğitimle temel öğrenme gereksinimlerinin tam olarak karşılanamadığını ve bunu karşılamamanın uzun süreli zorunlu ilköğretim uygulaması olduğunu ortaya koyan araştırmalar (Fidan ve Baykul, 1994), özellikle Türk öğrencilerin başarısızlık nedenlerinin okuduğunu kavrama becerilerindeki gelişme eksikliğinden kaynaklandığını vurgulamaktadırlar. Bloom (1979: 48) “genel nitelikteki bilişsel giriş davranışlarından bir kısmı “okuduğunu anlama” gücünü içermektedir. Daha ilkokul yıllarında kazanılan gücün, daha sonraki yıllarda gerçekleşen öğrenmelerin çoğunu etkilemesi beklenir” görüşündedir. Özçelik’in de belirttiği gibi (1987: 102) okullardaki öğretme-öğrenme sürecinde okumanın büyük bir yere sahip olması bu süreçte ürünün, öğrencilerin okuduklarını anlama güçlerine bağlılığını arttırmaktadır. Bu durumda okuduğunu anlama gücü yüksek öğrencilerin öğrenmesi kolaylaşmakta, düşük olanların öğrenmesi ise zorlaşmaktadır.

Sever’e (1995) göre, öğrenmeye ne kadar zaman ayrılırsa ayrılınsın, bireylerin okuduğunu anlama düzeyi yüksek değilse, bilgi düzeyinin üzerindeki öğrenmelerin gerçekleşemeyeceği çok güçtür. Öğrencilerin okuduğunu anlama güçlerinin öğretimin ilk yıllarından başlayarak geliştirilmesi, öğrenmelerdeki verimin artırılmasının ve etkililiğinin sağlanmasının bir gereği gibi görünmektedir (Akt.: Erginer, 1999:1).

“Kitapta kullanılan cümlelerin yapısı ve uzunluğu anlamınızı güçleştiriyor mu?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrencilerin %37.5’i “evet” seçeneğini işaretlemiştir. %35.6’sı “kısmen” seçeneğini işaretlerken %26.9’u da “hayır işaretlemeyi tercih etmişlerdir. . Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.11 (kısmen) düzeyinde olup, öğrencilerin, ders kitabında yer alan cümlelerin yapısı ve uzunluğunun anlamayı zorlaştırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Yapılan araştırmalar, okuma stratejileriyle desteklenmemiş ya da anlaşılabilirlik düzeyi düşük olan metinlerin, öğrencilerde ezberleme eğilimi yarattığını ortaya çıkarmıştır. Okumak, bir anlam kurma sürecidir. Eğer anlam kurulamıyorsa, öğrenci bu problemi ezberlemekle çözmektedir. Yapılan bir araştırmada, öğrencilerden anlaşılabilirliği zor olan bir metni özetlemeleri istenmiştir. Öğrencilerin anlamlı bir çoğunluğunun metinden belli başlı kısımları aynen kopye ettikleri gözlenmiştir. Bu durum sosyal bilgiler ders kitaplarındaki metinlerin yeni okur-yazar olan öğrenciler için anlaşılabilirlik düzeyinin yüksek olması gerektiğini kanıtlamaktadır (Safran ve Köksal, 2003:45).

“Kitapta kullanılan dil, açık, sade ve anlaşılır mı?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin yarıdan fazlası (%57.1) “evet” ve %30’u “kısmen” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin yalnızca %12.9 ise “hayır” seçeneğini işaretlemiştir.

Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.44 (evet) düzeyindedir. Bu bulgu, öğrenciler kitapta kullanılan dili, açık, sade ve anlaşılır buldukları şeklinde yorumlanabilir. Öğrenciler, günlük dille yazılmış, kısa cümle ve paragraflı, uygun resimlerle süslü kitapları okumaktan hoşlanırlar (İpşiroğlu, 1994,129).

“Kitapta imla ve dilbilgisi hatalarına rastlıyor musunuz?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin %39.4’ü “kısmen” %31.9’u “hayır” ve %28.7’si de “evet” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.97 (kısmen) düzeyindedir. Bu ortalama, öğrencilerin ders kitabında imla ve dilbilgisi hatalarına çok fazla rastlamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

“Yabancı sözcükler, Türkçe okunuşları ile birlikte verilmiş mi?” maddesine öğrencilerin %50.2’si “evet” %25.2’si “hayır” %24.5’i de “kısmen” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.25 (kısmen) düzeyindedir. Genel ortalamaya göre öğrencilerin, yabancı sözcükler, Türkçe okunuşları ile birlikte verilmiştir, görüşünde oldukları söylenebilir.

Öğrencinin birincil öğrenme kaynağı olan ders kitabı, öğrenci tarafından anlaşılacakça gereksiz ve faydasız bir araç haline gelecektir. Bu nedenle ders kitaplarında kullanılan dil ve anlatım öğrencinin yaşına ve sınıf düzeyine uygun olmalı, Türkçe dilbilgisi ve imla kurallarına uygun olarak hazırlanmış olmalıdır. Cümle uzunlukları da anlamanın istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için

öğrenci seviyesine uygun olmalı, çok uzun cümlelerden sakınılmalıdır. Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları ile birlikte verilmesi anlaşılabilirliğin kolaylaşmasını, kelime hazinesinin elişmesini ve yabancı dile olan merakın uyandırılmasını sağlayabilecektir.

“Kazanım ve konular arasında bağ kurmanızı sağlayacak tekrar bölümlerine yer verilmiş mi?” maddesine öğrencilerin %32.7’si “evet” %42.4’ü “kısmen” ve %24.9’u da “hayır” yanıtını vermişlerdir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.08 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar öğrencilerin tekrar bölümlerinin yeterliliği konusunda kısmen de olsa olumlu görüşe sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Öğrenilen bilgi ve kazanımlar zaman zaman tekrar edilmezse belli bir süre sonra unutulacaktır. Aralıklı ve düzenli tekrarlar öğrenmede kalıcılığı arttırmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarında öğrenilen kazanımlarla ilgili ara tekrar ve genel tekrar bölümlerine yer verilmesi öğrenme açısından faydalı olacaktır.

“Ünite başlarında yer alan hazırlık çalışmaları, yakın çevreniz, ihtiyaçlarınız ve günlük yaşantınız ile ilgili mi?” maddesine öğrencilerin %43.4’ü “evet” %40.9’sı “kısmen” ve %16’sı da “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.27 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiş olup bu bulgu, öğrenciler, hazırlık çalışmalarını ilgi ve ihtiyaçlar bakımından yeterli bulmaktadırlar, şeklinde yorumlanabilir.

Öğrenme yakın çevreden başlar. Öğrenciler öncelikle öğrenmek istedikleri şeyleri öğrenirler. Öğrencilerin öğrenmek isteyebilecekleri de doğal olarak öncelikle kendi çevresinde yaşanan olay ve sorunlardır. Bu nedenle öğrencilerin öğrenme ihtiyacı hissetmeleri bakımından hazırlık çalışmalarının onların yakın çevresi ile ilişkili olması gerekmektedir. Bu sayede öğrencinin öğrenmeye karşı motivasyonu sağlamış olacaktır.

“Hazırlık çalışmaları sizde, üniteye yer alan kazanımları öğrenmek için ilgi ve istek uyandırıyor mu?” maddesine öğrencilerin yarısından fazlası (%53.8) “evet” %33.2’si “kısmen” ve yalnızca %13’ü “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.41 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre hazırlık çalışmalarının öğrencilerde öğrenmeye karşı ilgi ve istek uyandıracak şekilde hazırlanmış olduğu söylenebilir.

“Hazırlık çalışmaları, sizi araştırma, inceleme, deney ve gözlem yapmaya teşvik ediyor mu?” maddesine yine bir önceki ifadede olduğu gibi, öğrencilerin (%52.9) “evet” %33.9’u “kısmen” ve %13.2’si de “hayır” yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.40 (evet) düzeyinde gerçekleşmiş olup, öğrencilerin ders kitabında yer alan hazırlık çalışmalarını araştırma, inceleme, deney ve gözlem yapmaya teşvik etmesi bakımında yeterli buldukları söylenebilir.

Öğrencinin derse hazırlıklı gelmesi ve ünite/konuya yönelik ön hazırlıkları sağlamak amacı ile ders kitaplarında hazırlık sorularına yer verilmektedir. Hazırlık çalışmaları, ön bilgilerin gözden geçirilmesini sağladığı gibi yeni bilgilerin öğrenilmesine de temel oluşturur. Öğrencilerin bir üniteye başlarken sahip oldukları bilişsel ve duyuşsal giriş davranışları, öğrencilerin ilgili üniteyi ne derece öğrendiklerini ve onların bu üniteyi belli bir düzeyde öğrenebilmeleri için hangi şartların gerekli olacağını göstermek bakımından önemlidir. Burada ifade edilmesi gereken noktalardan biri de; hazırlık soruları gözlemlenebilir ve ölçülebilir davranışları içermelidir. Soru ve çalışma sayısı öğrencilerin çok fazla zamanlarını almayacak şekilde düzenlenmelidir. Somut, gerçekleştirilebilir davranışlara yönelik olmalıdır. Ayrıca hazırlık çalışmaları öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgili olmalıdır. Öğrencide eleştirel düşünmenin gelişmesini sağlayan çalışmalara yer verilmedi. Gelişigüzel hazırlanmış hazırlık soruları öğrencileri ünite/konulara hazırlayamamakta ve hatta motive etmekten uzak kalmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002, s.71-73). Hazırlık çalışmaları, işlenen üniteye ilişkin konulara öğrencilerin hazırlıklı gelmeleri ve öğretim hedeflerine uygun çalışma yapmaları ve özellikle derse girişi sağlamak için hazırlanmıştır. Öğrenciler grup içinde veya sınıfta bu sorulara cevap hazırlamaya çalışırlar (Demirtaş ve J. Barth, 1997:11).

Gerek hazırlık çalışmaları gerekse kazanımlarla ilgili diğer etkinliklerde olsun sosyal bilgiler dersi ile ilgili deneyler de ders kitabında yer almalıdır. Yanpar Şahin'e (2004:298) göre, deneyler

somut öğrenmeyi sağlar. Örneğin çevre kirliliği, erozyon, pusula kullanımı gibi konularda deneyler yapılabilir. Önemli olan uyarıcı zenginliği sağlamaktır. “Deney sadece fende yapılır” yanlış inancı değiştirilmelidir. Bu açıdan sosyal bilgiler ders kitaplarında kazanımlara uygun deneylere de yer verilmesi gerektiği söylenebilir.

“Ders kitabında yer alan sorular sizi düşünmeye, yorumlamaya ve araştırmaya yönlendiriyor mu?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin yarısından fazlası (%50.6) “evet” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin %36.4’ü “kısmen” ve %13’ü de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.38 (evet) düzeyinde gerçekleşmiş olup, öğrencilerin ders kitabını bilimsel yöntem açısından yeterli buldukları söylenebilir. Yalnızca bilgiye dayalı sorular öğrenciyi ezberlemeye yöneltmektedir. Bu nedenle soruların öğrenciyi düşünmeye, yorumlamaya ve araştırmaya yöneltecek şekilde hazırlanmasına dikkat edilmelidir.

“Kitapta kendinizi ya da birbirinizi değerlendirmenizi sağlayan değerlendirme formları var mı?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde yine, öğrencilerin yarısından fazlası (%50.2) “evet” seçeneğini işaretlerken, %29.4’ü “kısmen” ve %20.3’ü de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.30 (kısmen)’dir. Bu bulgu, öğrenciler ders kitabındaki özdeğerlendirme ve akran değerlendirme formlarının varlığı ve yeterliliği bakımından olumlu görüşe sahiptirler, şeklinde yorumlanabilir. Akınoğlu’na (2004:91) göre çocukların başarılarını

kendilerinin değerlendirmeleri en doğal ve yararlı olanıdır. Başarı düzeylerini, arkadaşlarının başarıları ile değil kendi başarı düzeyleri ile karşılaştırma alışkanlığı verilmelidir.

“Ünite sonunda verilen değerlendirme soruları, ünite süresince yer alan kazanımları oluşturup oluşturamadığınızı ölçecek yeterlilikte mi?” maddesine öğrencilerin %42.5’i “kısmen” %38.9’u “evet” ve %18.5’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.20 (kısmen) dir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin, ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmalarının edinilen kazanımları ölçme yeterliliği konusunda olumlu görüŖe sahip oldukları söylenebilir.

Ders kitaplarında ünite sonlarında yeni bir üniteye geçmeden önce ünite süresince yer alan kazanımlara ulaşılp ulaşılmadığını tespit etmek için değerlendirme çalışması yapılması gerekmektedir. Yapılan değerlendirme çalışmaları öğretmene, öğretme-öğrenme sürecinin etkililiğini ve verimliliği hakkında dönüt sağlayarak eksiklikleri görme ve düzeltme imkanı sağlar.

Ünite ve konu sonlarında yapılan değerlendirmenin bir işlevi de, öğrencilere; araştırma-inceleme, karşılaştırma, deney ve gözlem yapma yeterlilikleri kazandırmaktır. Ancak, araştırma-inceleme, deney ve gözlem konularının öğrencilerin farklı ilgi düzeyleri ve çevrelerinin dikkate alınarak belirlenmesi gerekmektedir. Bu arada ilgili bölüm veya ünite ile ilgili sorular bilgiyi ölçme yanında, tutum

ve davranışlar kazandırmaya yönelik olmalıdır. Sonuç olarak değerlendirme soruları; öğrencilerin ilgili kazanımları pekiştirmesine yönelik uygulama çalışmalarına yer vermelidir.

“Size göre ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları tek düze ve sıkıcı olup, çeşitlilik gösteriyor mu?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin %35’i “evet” %33.5’i “kısmen” ve %31.5’i de “hayır” yanıtını verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.03 (kısmen) düzeyindedir. Bu genel ortalamaya göre öğrencilerin, ünite sonu değerlendirme çalışmalarının çeşitliliğinin artırılması gerektiğini düşündükleri söylenebilir.

“Ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları, sizin yazılı anlatım becerinizi geliştirmenize sağlayacak nitelikte hazırlanmış mı?” maddesine öğrencilerin %47.1’i “evet” %30.8’i “kısmen” ve %22.1’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.25 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulgu, öğrenciler değerlendirme çalışmalarını yazılı anlatım becerisi geliştirme açısından yeterli bulmaktadırlar, şeklinde yorumlanabilir.

Ünite sonlarında yer verilen değerlendirme çalışmalarının daha çok, çoktan seçmeli sorular ve boşluk doldurma sorularından oluştuğu görülmektedir. Çalışma kitabında yer alan etkinliklerin çoğunun da bu şekilde olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini geliştirmenin ihmal edildiği ve bu işlevin Türkçe dersine bırakılmış

olduğu söylenebilir. Bu eksikliğin giderilebilmesi için ders kitabının değerlendirme çalışmalarına öğrencinin kendini yazılı olarak ifade edebileceği empati kurabileceği, problem çözebileceği çalışmalara da yer verilmesi gerekmektedir. Bu sayede değerlendirme etkinliklerinin sıkıcılığı ve tek düzeliği de ortadan kaldırılmış olacaktır.

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Buldukları Bölgeye Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları	İlçe	N	\bar{X}	S	t	p
Öğrenci Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	Haymana	412	2,16	0,225	-3,228	0,001
	Keçiören	420	2,21	0,236		
Öğrenci Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellikler Boyutu	Haymana	412	2,26	0,290	-0,923	0,356
	Keçiören	420	2,28	0,315		
Öğrenci Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	Haymana	412	2,21	0,320	0,108	0,914
	Keçiören	420	2,21	0,313		
Öğrenci Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	Haymana	412	2,28	0,328	0,317	0,751
	Keçiören	420	2,28	0,353		

Sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin olarak 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından verilen cevaplar bölgeler bakımından incelendiğinde; ders kitabının içeriği ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür. ($p < 0,05$) Buna göre verilen cevapların ortalamasından hareketle, Keçiören bölgesindeki öğrencilerin ders kitaplarının içeriği hakkında Haymana'daki öğrencilere göre daha olumlu bir görüşe sahip oldukları söylenebilir. Diğer özelliklerde ise bölgeler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

Bir ders kitabının seçiminde birinci özellik içeriktir. İçerikte güncel bilgiler yer almalı bilgiler günlük yaşamla ilişkilendirilmelidir. Örneğin tarihsel olaylarla bu gün arasında karşılaştırmalar yapılmalı benzerlikler sorgulanmalıdır. Coğrafya konuları ise güncel bilgilere ve verilere yer vermelidir. Bu bilgiler resim, grafik, şema gibi görsel materyallerle desteklenmelidir. İçerik öğrenme ilkeleri ile tutarlı olmalıdır. Buna paralel olarak konular basitten karmaşığa somuttan soyuta, kolaydan zora doğru bir akış içinde bulunmalıdır (Dönmez,2003).

Yalın (2002) ders kitaplarının tasarımı ile ilgili bir çalışmada, Türkiye’de genelde kitap geliştirmede dikkate alınan unsurun içerik olduğunu belirtmektedir. Ders kitapları sadece bilgilerin bir araya getirildiği bir araç olmaktan ziyade bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştıran etkileşimli bir araç olması gerektiğini savunmaktadır. Bir ders kitabının öğretimsel etkililiği dört temel değişkene bağlı olduğunu bildirmektedir:

- Kitabın okunabilirlik düzeyi,
- Kitabın içerik ve yapısı,
- Kitabın örüntü özellikleri
- İlgi, motivasyon, ön bilgi ve beceri gibi öğrenci özellikleridir.

Ek malzemenin, kitaplığın, İnternet ulaşımının olmadığı ve öğretmenin yetersiz olduğu durumda, kitabın, çok önemli bir kaynak olacağı için, içerdiği bilgiler çok önemlidir. Bu nedenle, “kendin bul”

vb gibi yaklaşımların ötesinde gerekli bilgilerin bir biçimde çocuğa ulaştırılmasında temel aracın kitap olduğu unutulmamalıdır. TÜBA tarafından yapılan Ders Kitapları Araştırmasında, ders kitaplarının içerik açısından yetersiz olduğu, eksik ve yanlış bilgilerin de yer aldığı (TÜBA, 2004:2) belirtilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	t	p
Öğrenci Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	Kadın	419	2,18	0,229	- 0,351	0,726
	Erkek	413	2,19	0,235		
Öğrenci Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellikler Boyutu	Kadın	419	2,28	0,300	1,395	0,163
	Erkek	413	2,25	0,305		
Öğrenci Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	Kadın	419	2,21	0,306	0,033	0,974
	Erkek	413	2,21	0,327		
Öğrenci Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	Kadın	419	2,29	0,335	1,089	0,277
	Erkek	413	2,27	0,346		

Araştırmaya katılan öğrencilerin ders kitabı hakkındaki görüşleri, cinsiyetleri bakımından incelendiğinde; verilen cevapların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminde, araştırmaya katılan 4. ve 5. sınıf öğrenci velilerinin sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin görüşlerinin dağılımı analiz edilmiştir.

Tablo 7. Öğrenci Velilerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Sosyal Bilgiler Ders Kitabı		Veli Görüşleri						\bar{X}
		Hayır		Kısmen		Evet		
		f	%	f	%	f	%	
İÇERİK	Kitapta günümüzde yaşanan olay ve sorunlarla ilgili bilgi ve açıklamaya yer verilmiş mi?	111	17,7	222	35,4	295	47	2,29
	Kitapta verilen bilgi ve açıklamaların çocuğunuzu ezberlemeye yönelttiğini bir anlatımla verildiğini düşünüyor musunuz?	206	32,8	209	33,3	213	33,9	2,01
	Kitabın içeriğinin, çocuğunuzun mevcut yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştirmeye teşvik edici nitelikte olduğunu düşünüyor musunuz?	103	16,4	249	39,6	276	43,9	2,28
	Verilen bilgi ve etkinlikler çocuğunuzun yaş ve sınıf düzeyinize göre çok basit mi?	225	35,8	216	34,4	187	29,8	1,94
	Verilen bilgi ve açıklamalarda çocuğunuz neden-sonuç ilişkisini kolaylıkla fark edebiliyor mu?	150	23,9	224	35,7	254	40,4	2,17
	Ders kitabında, çocuğunuzun öğrenmesini kolaylaştıracak şekilde, önemli bilgi ve olaylar kronolojik olarak sıralanmış mı?	114	18,2	224	35,7	290	46,2	2,28
	Çocuğunuz verilen bilgi ve açıklamaları günlük hayatında kullanabiliyor mu?	143	22,8	274	43,6	211	33,6	2,11
	Kitabın içeriğinde ayrıntı ve gereksiz bilgilerin olduğunu düşünüyor musunuz?	286	45,5	181	28,8	161	25,6	1,80
	Zaman zaman çocuğunuzun ilgisini çekebilecek serbest okuma parçalarına (Türk büyüklerinin hayatı, anıları gibi) yer verilmiş mi?	147	23,4	168	26,8	313	49,8	2,26

Kitapta yer alan bilgi ve açıklamaların çocuğunuzun temel bilgi ihtiyacını karşıladığını düşünüyor musunuz?	226	36	208	33,1	194	30,9	1,95
Kitapta verilen örnekler hep aynı türde verilmiş olup, çeşitlilik göstermiyor mu?	193	30,7	221	35,2	214	34,1	2,03
Ders kitabının, toplumsal yaşamda dayanışma, yardım, sevgi, saygı ve paylaşma duygularını geliştirmeye yönelik bir içeriğe sahip olduğunu düşünüyor musunuz?	64	10,2	204	32,5	360	57,3	2,47
Çocuğunuzu cesaretlendirmek ve planlı çalışmaya yönlendirmek için çeşitli çalışma stratejileri önerilmiş ve yeterli açıklama yapılmış mı?	342	54,5	212	33,8	74	11,8	1,57
Türk tarihinde önemli yere sahip kişiler hakkında verilen bilgileri yeterli buluyor musunuz?	281	44,7	202	32,2	145	23,1	1,78
Çocukların kavramlar arası ilişkileri görebilmesi için zaman zaman kavram haritalarına yer verilmiş mi?	118	18,8	274	43,6	236	37,6	2,19
Çocukların önceden sahip olduğu bilgilerle yeni edindikleri bilgileri ilişkilendirmelerine yardımcı olacak etkinlik ve açıklamalar var mı?	131	20,9	263	41,9	234	37,3	2,16
Çocukların, merak etmelerini, yeni düşüncelere açık olmayı, şüpheciliği ve eleştirel düşünme becerilerini kullanmalarını sağlayan çalışmalara yer verilmiş mi?	115	18,3	281	44,7	232	36,9	2,19
Size göre konu anlatımları eksik, çelişkili bilgilerden uzak, bilimsel yeterlilikte mi?	161	25,6	212	33,8	255	40,6	2,15
Kitapta yer alan bilgi ve etkinlikler, çocuğunuzun iyi vatandaş olma bilinci oluşturmaya yardımcı oluyor mu?	66	10,5	206	32,8	356	56,7	2,46
Size göre kitapta yer alan okuma parçaları çocuğunuzun dikkatini dağıtacak ve bıktırarak kadar uzun mu?	284	45,2	186	29,6	158	25,2	1,80
Ders kitabının sözlük bölümü çocuğunuzun kazanımlarla ilgili kelime ihtiyacını karşılayacak yeterlilikte mi?	209	33,3	213	33,9	206	32,8	2,00
Kitabın içindekiler bölümü,	81	12,9	178	28,3	369	58,8	2,46

	aranılan konuya kolayca ulaşmayı sağlayacak şekilde düzenlenmiş mi?								
FİZİKSEL VE GÖRSEL ÖZELLİKLER	Kitabın genel görünümü, çocuğunuzda okuma ve inceleme isteği uyandırıyor mu?	121	19,3	197	31,4	310	49,4	2,30	
	Size göre ünite başlangıcındaki giriş sayfaları, çocuğunuzda ünite ile ilgili konuları öğrenme isteği oluşturacak şekilde düzenlenmiş mi?	93	14,8	219	34,9	316	50,3	2,36	
	Önemli kavram ve ilkeler çocuğunuzun dikkatini çekici şekilde vurgulanmış mı?	173	27,5	220	35	235	37,4	2,10	
	Verilen metinlerde, paragraf aralarına konulan resimlerin, metnin bütünlüğünü bozduğunu düşünüyor musunuz?	269	42,8	153	24,4	206	32,8	1,90	
	Kitaptaki görsel materyallerin (resim, şekil, grafik, tablo vs.), çocuğunuzun ilgili konuyu öğrenmesine yardımcı olacak uygunlukta verildiğini düşünüyor musunuz?	75	11,9	222	35,4	331	52,7	2,41	
	Yazı ve resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeni, çocuğunuzun dikkatini dağıtıcı nitelikte mi?	242	38,5	188	29,9	198	31,5	1,93	
	Seçilen görsel materyaller (resim, şekil, grafik, tablo vs.) doğru ve güncel mi?	67	10,7	228	36,3	333	53	2,42	
	Görsel materyaller (resim, şekil, grafik, tablo vs.), açık, canlı ve net görünüyor mu?	76	12,1	214	34,1	338	53,8	2,42	
	Size göre kitap kolay taşınabilir, kullanışlı ve sağlam mı?	190	30,3	150	23,9	288	45,9	2,16	
	Çocuğunuzun tamamlayabileceği ve gerektiğinde not alabileceği boşluklar var mı?	169	26,9	234	37,3	225	35,8	2,09	
	Kitapta baskı hatalarına rastlıyor musunuz?	231	36,8	227	36,1	170	27,1	1,90	
	Verilen tablo ve grafikler çocuğunuzun rahatça okuyup anlayabileceği şekilde açık, net ve canlı mı?	63	10	235	37,4	330	52,5	2,43	
	Verilen siyasi haritalarda, yapılan siyasi değişikliklere (yeni il ya da ülkelerin yer alması gibi) uyulmuş mu?	85	13,5	206	32,8	337	53,7	2,40	
	Çocuğunuz boş zamanlarında siz veya öğretmen tarafından yönlendirilmediği halde Sosyal Bilgiler Ders Kitabını okuyup inceliyor mu?	212	33,8	197	31,4	219	34,9	2,01	

DİL VE ANLATIM	Kitapta kullanılan yazı stili ve yazı puntosu okumayı ve okuduğunu anlamayı kolaylaştıracak nitelikte mi?	71	11,3	198	31,5	359	57,2	2,46
	Kitapta kullanılan cümlelerin yapısı ve uzunluğundan dolayı, çocuğunuz okuduğunu anlamakta güçlük çekiyor mu?	254	40,4	218	34,7	156	24,8	1,84
	Kitapta kullanılan dil, açık, sade ve anlaşılır mı?	62	9,9	176	28	390	62,1	2,52
	İmla ve dilbilgisi hatalarına rasthıyor musunuz?	242	38,5	230	36,6	156	24,8	1,86
	Kitapta yabancı sözcüklerin çok kullanıldığını düşünüyor musunuz?	370	58,9	179	28,5	79	12,6	1,54
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Çocuğun kazanım ve konular arasında bağ kurmasını sağlayacak tekrar bölümlerine yer verilmiş mi?	186	29,6	234	37,3	208	33,1	2,04
	Ünite başlarında yer alan hazırlık çalışmaları, çocuğunuzun yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgili mi?	97	15,4	281	44,7	250	39,8	2,24
	Hazırlık çalışmalarının çocuğunuzda, üniteye yer alan kazanımları öğrenmek için ilgi ve istek uyandırdığını düşünüyor musunuz?	112	17,8	246	39,2	270	43	2,25
	Hazırlık çalışmaları, çocuğunuzun araştırma, inceleme, deney ve gözlem yapmaya teşvik ediyor mu?	93	14,8	217	34,6	318	50,6	2,36
	Ders kitabında yer alan sorular çocuğunuzun düşünmeye, yorumlamaya ve araştırmaya yönlendiriyor mu?	87	13,9	247	39,3	294	46,8	2,33
	Ünite sonunda verilen değerlendirme sorularını, çocuğunuzun ünite süresince öğrendiklerini ölçecek yeterlilikte buluyor musunuz?	126	20,1	242	38,5	260	41,4	2,21
	Size göre ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları tek düze ve sıkıcı olup, çeşitlilik göstermiyor mu?	193	30,7	221	35,2	214	34,1	2,03
	Ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları, çocuğunuzun yazılı anlatım becerisini geliştirmesini sağlayacak nitelikte hazırlanmış mı?	146	23,2	242	38,5	240	38,2	2,15

“Kitapta günümüzde yaşanan olay ve sorunlarla ilgili bilgi ve açıklamaya yer verilmiş mi?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrenci velilerinin yarıya yakını %47’si “evet” seçeneğini işaretlemişlerdir. Öğrenci velilerinin %35.4’ü “kısmen” seçeneğini işaretlerken, %17.4’ü de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.29 (kısmen) düzeyinde olup, öğrenci velilerinin ders kitabının güncel olay ve sorunlara yer verme bakımından yeterli olduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

“Kitapta verilen bilgi ve açıklamaların çocuğunuzu ezberlemeye yönelten bir anlatımla verildiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna öğrenci velilerinin %33.9’u “evet” %33.3’ü “kısmen” ve %32.8’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.01 (kısmen) düzeyinde olup, öğrenci velilerinin kitapta kullanılan anlatımın ezberlemeye yöneltilip yöneltilmediği konusunda kesin bir kanaate sahip olmadıkları söylenebilir.

“Kitabın içeriğinin, çocuğunuzun mevcut yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştirmeye teşvik edici nitelikte olduğunu düşünüyor musunuz?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrenci velilerinin yarıya yakını (%43.9) “evet” seçeneğini işaretlemişlerdir. Öğrenci velilerinin %39.6’sı “kısmen” seçeneğini işaretlerken yalnızca %16.4’ünün “hayır” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.28 (kısmen) düzeyindedir. Bu genel ortalamaya

göre öğrenci velilerinin ders kitabını, çocuğun mevcut yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştirmeye teşvik etmesi bakımından yeterli buldukları söylenebilir.

“Verilen bilgi ve etkinlikler çocuğunuzun yaş ve sınıf düzeyinize göre çok basit mi?” maddesine öğrenci velilerinin ve %35.8’ü de “hayır” %34.4’ü “kısmen” %29.8’i “evet” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.94 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre, öğrenci velilerinin ders kitabındaki etkinliklerin çocuğun seviyesine uygun olup olmadığı konusunda kesin bir kanaate sahip olmadıkları söylenebilir.

“Verilen bilgi ve açıklamalarda çocuğunuz neden-sonuç ilişkisini kolaylıkla fark edebiliyor mu?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde öğrenci velilerinin %40.4’ü “evet” %35.7’si “kısmen” seçeneklerini işaretlemişler, velilerin %23.9’u da “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Velilerin bu ifadeye ilişkin görüşlerinin genel ortalamasınının 2.17 (kısmen) düzeyinde gerçekleştiği görülmüştür. Bu bulgu, öğrenci velileri kitapta verilen bilgi ve açıklamalarda neden sonuç ilişkisinin açıkça verildiği görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Ders kitabında, çocuğunuzun öğrenmesini kolaylaştıracak şekilde, önemli bilgi ve olaylar kronolojik olarak sıralanmış mı?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrenci velilerinin yarıya yakını %46.2’si “evet” seçeneğini

işaretlemişlerdir. Öğrenci velilerinin %35.7'si “kısmen” seçeneğini işaretlerken, %18.2'si de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.28 (kısmen) düzeyinde olup bu bulgulara göre, öğrenci velilerinin ders kitabında önemli bilgi ve olayların kronolojik olarak verilmiş olduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

“Çocuğunuz verilen bilgi ve açıklamaları günlük hayatında kullanabiliyor mu?” maddesine öğrenci velilerinin %43.6'sı “kısmen” seçeneğini işaretlemişlerdir. %33.6'sı “evet” seçeneğini işaretlerken, %22.8'i de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.11 (kısmen) düzeyinde olup, genel ortalama, ders kitabında verilen bilgi ve açıklamaların günlük hayatta kullanılabilirliği konusunda kesin bir kanaate sahip değillerdir, şeklinde yorumlanabilir.

“Kitabın içeriğinde ayrıntı ve gereksiz bilgilerin olduğunu düşünüyor musunuz?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrenci velilerinin yarıya yakını %45.5'i “hayır” seçeneğinin işaretlemişlerdir. Velilerin %28.8'i “kısmen” seçeneğini ve %25.6'sı da “evet” seçeneğini işaretlemişlerdir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.80 (hayır) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre velilerin ders kitabında gereksiz ve ayrıntı bilgiye rastlamadıkları söylenebilir.

“Zaman zaman çocuğunuzun ilgisini çekebilecek serbest okuma parçalarına (Türk büyüklerinin hayatı, anıları gibi) yer verilmiş mi?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrenci velilerinin %49.8’i “evet” seçeneğini işaretlemiş iken, %26.8’i “kısmen” ve %23.4’ü de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.26 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulgulara göre, öğrenci velilerinin kitaptaki serbest okuma parçalarının varlığı ve uygunluğu konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Kitapta yer alan bilgi ve açıklamaların çocuğunuzun temel bilgi ihtiyacını karşıladığını düşünüyor musunuz?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde öğrenci velilerinin %30.09’u “evet” %33.1’i “kısmen” ve %36’sı de “hayır” yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.95 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulgu, veliler ders kitabının öğrencilerin temel bilgi ihtiyacını karşılaması bakımından yeterliliği konusunda kesin bir kanaate sahip değillerdir, şeklinde yorumlanabilir.

“Kitapta verilen örnekler hep aynı türde verilmiş olup, çeşitlilik göstermiyor mu?” maddesine öğrenci velilerinin %34.1’i “evet” %35.2’si “kısmen” ve %30.7’si de “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.03 (kısmen) düzeyindedir. Bu genel ortalama, veliler ders kitabında verilen örneklerin çeşitliliği konusunda kesin bir kanaate sahip bulunmamaktadırlar, şeklinde yorumlanabilir.

“Ders kitabının, toplumsal yaşamda dayanışma, yardım, sevgi, saygı ve paylaşma duygularını geliştirmeye yönelik bir içeriğe sahip olduğunu düşünüyor musunuz?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, öğrenci velilerinin yarısından fazlası (%57.3) “evet” seçeneğini işaretlerken, %32.5’i “kısmen” ve %10.2’si de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.47 (evet) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin, ders kitabı içeriğinin toplumsal yaşamda dayanışma, yardım, sevgi, saygı ve paylaşma duygularını geliştirmeye yönelik olduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

“Çocuğunuzu cesaretlendirmek ve planlı çalışmaya yönlendirmek için çeşitli çalışma stratejileri önerilmiş ve yeterli açıklama yapılmış mı?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, öğrenci velilerinin yarısından fazlası (%54.5) “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. Öğrencilerin %33.8’ü “kısmen” ve %11.8’i de “evet” seçeneklerini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.57 (hayır) düzeyinde gerçekleşmiş olup, velilerin ders kitabını öğrenme stratejilerini öğretme ve önerme bakımından yetersiz buldukları söylenebilir.

“Türk tarihinde önemli yere sahip kişiler hakkında verilen bilgileri yeterli buluyor musunuz?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede öğrenci velilerinin yarısına yakını (%44.7) “hayır” %32.2’si “kısmen” seçeneklerini işaretledikleri görülmüştür. Buna karşılık “evet” seçeneğini işaretleyenlerin oranı yalnızca

%23.1'dir. Velilerin bu ifadeye ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 1.78 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Genel ortalamaya göre velilerin, ders kitabında, Türk tarihinde önemli yere sahip kişiler hakkındaki bilgilere biraz daha fazla yer verilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Çocukların kavramlar arası ilişkileri görebilmesi için zaman zaman kavram haritalarına yer verilmiş mi?” maddesine öğrenci velilerinin %43.6'sı “kısmen” %37.6'sı “evet ve %18.8'i de “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.19 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin, ders kitabında kavram haritalarının varlığı ve yeterliliği konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Çocukların önceden sahip olduğu bilgilerle yeni edindikleri bilgileri ilişkilendirmelerine yardımcı olacak etkinlik ve açıklamalar var mı?” maddesine öğrenci velilerinin %41.9'u “kısmen” %37.3'ü “evet” ve %20.9'u da “hayır” yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.16 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre velilerin, ders kitabını bilgiyi transfer etmeye yarayan etkinlikler bakımından yeterli buldukları söylenebilir.

“Çocukların, merak etmelerini, yeni düşüncelere açık olmayı, şüpheciliği ve eleştirel düşünme becerilerini kullanmalarını sağlayan çalışmalara yer verilmiş mi?” ifadesine yönelik veli görüşleri analiz edildiğinde, öğrenci velilerinin %44.7'sinin “kısmen” %36.9'unun

“evet ve %18.3’ünün de “hayır” seçeneğini işaretledikleri tespit edilmiştir.. Velilerin bu ifadeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.19 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin, ders kitabındaki çalışmaları merakı, şüpheciliği, hoşgörü ve eleştirel düşünmeyi teşvik etme bakımından yeterli buldukları söylenebilir.

“Size göre konu anlatımları eksik, çelişkili bilgilerden uzak, bilimsel yeterlilikte mi?” maddesine öğrenci velilerinin %40.6’sı “evet” %33.8’i “kısmen” ve %25.6’sı da “hayır” yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.15 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulgu, veliler ders kitabındaki konu anlatımlarının bilimsel yeterliliğe sahip olduğu görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Kitapta yer alan bilgi ve etkinlikler, çocuğunuzun iyi vatandaş olma bilinci oluşturmaya yardımcı oluyor mu?” ifadesine yönelik verilen cevaplar incelendiğinde, bu ifadede öğrenci velilerinin yarısından fazlası (%56.7) “evet” seçeneğini işaretlerken, %32.8’i “kısmen” seçeneğini işaretlemişlerdir. “hayır” seçeneğini işaretleyenlerin oranı ise sadece %10.5’tir. Velilerin bu ifadeye ilişkin görüşlerinin genel ortalamasına bakıldığında 2.46 (evet) düzeyinde olduğu görülmüştür. Bu genel ortalamaya göre velilerin, ders kitabını vatandaşlık bilinci kazandırması açısından yeterli buldukları söylenebilir.

“Size göre kitapta yer alan okuma parçaları çocuğunuzun dikkatini dağıtacak ve bıktırarak kadar uzun mu?” maddesine öğrenci velilerinin %45.2’i “hayır” %29.6’sı “kısmen” ve %25.2’si de “evet” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.80 (kısmen) düzeyindedir. Bu bulgu, veliler okuma parçalarının uzunluğunu öğrenci seviyesine uygun bulmaktadırlar ancak metinlerin daha kısa tutulmasının dikkat süresine uygunluğu açısından daha yararlı olacağını düşünmektedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Ders kitabının sözlük bölümü çocuğunuzun kazanımlarla ilgili kelime ihtiyacını karşılayacak yeterlilikte mi?” maddesine öğrenci velilerinin %32.8’i “evet” %33.9’u “kısmen” ve %33.3’ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.00 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar, veliler sözlük bölümünün yeterliliği konusunda kesin bir kanaate sahip değildir, şeklinde yorumlanabilir.

“Kitabın içindekiler bölümü, aranılan konuya kolayca ulaşmayı sağlayacak şekilde düzenlenmiş mi?” ifadesine verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, öğrenci velilerinin yarısından fazlası (%58.8) “evet” %28.3’ü “kısmen” ve %12.9’u da “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.46 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulgu, veliler ders kitabının içindekiler bölümünü yeterli bulmuşlardır, şeklinde yorumlanabilir.

“Kitabın genel görünümü, çocuğunuzda okuma ve inceleme isteği uyandırıyor mu?” ifadesine ilişkin veli cevaplarının dağılımı incelendiğinde öğrenci velilerinin %49.4’ü “evet” %31.4’ü “kısmen” ve %19.3’ü de “hayır” seçeneklerini işaretledikleri belirlenmiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.30 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar, öğrenci velileri kitabın genel görünümünün çocuk açısından dikkat çekici olduğu görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Size göre ünite başlangıcındaki giriş sayfaları, çocuğunuzda ünite ile ilgili konuları öğrenme isteği oluşturacak şekilde düzenlenmiş mi?” sorusuna öğrenci velilerinin yarısından fazlası yani %50.3’ü “evet” %34.9’u “kısmen” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Buna karşılık “hayır” seçeneğini işaretleyenlerin oranı yalnızca %14.8’dir. Velilerin bu maddeye ilişkin görüşlerinin genel ortalaması 2.36 (evet) düzeyindedir. Bu sonuçlar öğrenci velilerinin, ders kitabındaki ünite giriş sayfalarının öğrencide öğrenme isteği oluşturacak nitelikte olması açısından olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Önemli kavram ve ilkeler çocuğunuzun dikkatini çekici şekilde vurgulanmış mı?” maddesine öğrenci velilerinin %37.4’ü “evet” %35’i “kısmen” ve %27.5’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.10 (kısmen) düzeyinde olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre velilerin önemli kavram ve ilkelerin vurgulamalarının yeterliliği ve uygunluğu konusunda kesin bir kanaate sahip olmadıkları söylenebilir.

“Verilen metinlerde, paragraf aralarına konulan resimlerin, metnin bütünlüğünü bozduğunu düşünüyor musunuz?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrenci velilerinin %42.8’i “hayır” seçeneğini işaretlemiştir. %32.8’i “evet” %24.4’ü de “kısmen” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.90 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiş olup bu bulguya göre velilerin, ders kitabındaki resimlerin metnin bütünlüğünü bozmayacak şekilde yerleştirildiği görüşünde oldukları ancak resim-yazı bütünlüğünün korunması için biraz daha dikkatli olunmasını istedikleri söylenebilir.

“Kitaptaki görsel materyallerin (resim, şekil, grafik, tablo vs.), çocuğunuzun ilgili konuyu öğrenmesine yardımcı olacak uygunlukta verildiğini düşünüyor musunuz?” ifadesine ilişkin görüşlerin dağılımı incelendiğinde, öğrenci velilerinin yarısından fazlası (%52.7) “evet”, %35.4’ü “kısmen” ve %11.9’u da “hayır” yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama değer 2.41 (evet) olarak gerçekleşmiştir. Bu genel ortalamaya göre öğrenci velilerinin, görsel öğelerin ilgili konuyu öğrenmeyi kolaylaştıracak uygunlukta verilmesi hakkında olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Yazı ve resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeni, çocuğunuzun dikkatini dağıtıcı nitelikte mi?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrenci velilerinin %38.5’i “hayır” %31.5’i “evet” ve %29.9’u da “kısmen” seçeneğini işaretledikleri belirlenmiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin görüşlerinin

aritmetik ortalaması 1.93 (kısmen) düzeyindedir. Genel ortalama, veliler yazı ve resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeninin uygunluğu konusunda kesin bir kanaate sahip değillerdir, şeklinde yorumlanabilir.

“Seçilen görsel materyaller (resim, şekil, grafik, tablo vs.) doğru ve güncel mi?” ifadesine verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, öğrenci velilerinin yarısından fazlası (%53) “evet” seçeneğini işaretlemeyi tercih ederken, öğrenci velilerinin %36.3’ü “kısmen” ve %10.7’si de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.42 (evet) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin görsel öğeleri doğru ve güncel buldukları söylenebilir.

“Görsel materyaller (resim, şekil, grafik, tablo vs.), açık, canlı ve net görünüyor mu?” maddesine öğrenci velilerinin %53.8’i “evet” %34.1’i “kısmen” ve %12.1’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.42 (evet) düzeyindedir. Bu genel ortalamaya göre, velilerin görsel öğelerin baskısında herhangi bir sorun olmadığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Size göre kitap kolay taşınabilir, kullanışlı ve sağlam mı?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, araştırmaya katılan öğrenci velilerinin %45.9’unun “evet” %23.9’unun “kısmen” ve %30.3’ünün de “hayır” seçeneğini işaretledikleri belirlenmiştir. Bu ifadeye ilişkin

genel ortalama 2.16 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre velilerin ders kitabını kolay taşınabilir boyutlarda, kullanışlı ve sağlam olduğu, ancak cildinin sağlamlığı ve ağırlığı açısından yeniden gözden geçirilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Çocuğunuzun tamamlayabileceği ve gerektiğinde not alabileceği boşluklar var mı?” maddesine öğrenci velilerinin %35.8’i “evet” %37.3’ü “kısmen” ve %26.9’u da “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.09 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin, ders kitabında öğrencinin tamamlayabileceği boşlukların varlığı ve yeterliliği konusunda kesin bir kanaate sahip olmadıkları söylenebilir.

“Kitapta baskı hatalarına rastlıyor musunuz?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrenci velilerinin %36.8’inin “hayır” %36.1’inin “kısmen” ve %27.1’inin de “evet” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.90 (kısmen) olarak gerçekleşmiştir. Bu bulgulara göre velilerin, ders kitabında baskı hatalarına kısmen de olsa rastladıkları ve bu konuda daha dikkatli olunması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Verilen tablo ve grafikler çocuğunuzun rahatça okuyup anlayabileceği şekilde açık, net ve canlı mı?” ifadesine verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, öğrenci velilerinin yarısından fazlası yani %52.5’i “evet” %37.4’ü “kısmen” seçeneklerini

işaretlerken, velilerin yalnızca %10'u "hayır" seçeneğini işaretlemiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.43 (evet) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin tablo ve grafiklerin baskısı ve anlaşılabilirliği konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

"Verilen siyasi haritalarda, yapılan siyasi değişikliklere (yeni il ya da ülkelerin yer alması gibi) uyulmuş mu?" ifadesine verilen cevapların dağılımı incelendiğinde yine, öğrenci velilerinin yarısından fazlası (%53.7) "evet" %32.8'i "kısmen" seçeneklerini, %13.5'i de "hayır" seçeneğini işaretlemiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.40 (evet) düzeyinde olup bu genel ortalama, veliler haritaların bilimsel ve güncel olduğunu düşünmektedirler, şeklinde yorumlanabilir.

"Çocuğunuz boş zamanlarında siz veya öğretmen tarafından yönlendirilmediği halde Sosyal Bilgiler Ders Kitabını okuyup inceliyor mu?" ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrenci velilerinin %34.9'unun "evet" %31.4'ünün "kısmen" seçeneklerini işaretledikleri , %33.8'inin de "hayır" seçeneğini tercih ettikleri görülmüştür. Velilerin bu ifadeye ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 2.01 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre velilerin, Sosyal Bilgiler ders kitabının öğrenciler tarafından boş zamanlarda okuma ve inceleme kitabı olarak kullanılması konusunda kesin bir görüşe sahip olmadıkları söylenebilir.

“Kitapta kullanılan yazı stili ve yazı puntosu okumayı ve okuduğunu anlamayı kolaylaştıracak nitelikte mi?” ifadesine verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, öğrenci velilerinin yarısından fazlası (%57.2) “evet” seçeneğini işaretlemiştir. Velilerin %31.5’i “kısmen” ve %11.3’ü de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir.. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.46 (evet) düzeyinde gerçekleşmiş olup, bu bulgu kitapta kullanılan yazı stili ve yazı puntosu veliler tarafından, okumayı ve okuduğunu anlamayı kolaylaştıracak nitelikte bulunmuştur, şeklinde yorumlanabilir.

“Kitapta kullanılan cümlelerin yapısı ve uzunluğundan dolayı, çocuğunuz okuduğunu anlamakta güçlük çekiyor mu?” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğrenci velilerinin %40.4’ünün “hayır” ve %34.7’sinin “kısmen” seçeneklerini işaretledikleri tespit edilmiştir. Velilerin %24.8’inin ise “evet” seçeneğini işaretledikleri belirlenmiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.84 (kısmen) düzeyinde bulunmuştur. Bu bulgulara göre velilerin, kitapta kullanılan cümlelerin yapısı ve uzunluğunu öğrenci seviyesine uygun buldukları, ancak öğrencilerin anlamasını kolaylaştırması bakımından cümlelerin daha kısa ve anlaşılır olmasına özen gösterilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Kitapta kullanılan dil, açık, sade ve anlaşılır mı?” ifadesine verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, öğrenci velilerinin yarısından çoğu (%62.1) “evet” seçeneğini işaretlerken, %28’i “kısmen” ve sadece %9.9’u “hayır” seçeneğini işaretlemiştir. Velilerin bu ifadeye ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 2.52 (evet) düzeyindedir. Bu

bulgular; veliler, kitapta kullanılan dilin, açık, sade ve anlaşılır olduğu görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“İmla ve dilbilgisi hatalarına rastlıyor musunuz?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrenci velilerinin %38.5’inin “hayır” %36.6’sının “kısmen” %24.8’inin de “evet” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Velilerin bu maddeye ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalamasının 1.86 (kısmen) düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre velilerin, ders kitabında imla ve dilbilgisi hatalarının varlığı konusunda kesin bir kanaate sahip olmadıkları söylenebilir.

“Kitapta yabancı sözcüklerin çok kullanıldığını düşünüyor musunuz?” maddesine öğrenci velilerinin %58.9’u “hayır” %28.5’i “kısmen” ve %12.6’sı da “evet” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.54 (hayır) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu genel ortalama, velilerin yabancı kelimelerin ders kitabındaki kullanımı konusunda herhangi bir sorun olmadığı görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Çocuğun kazanım ve konular arasında bağ kurmasını sağlayacak tekrar bölümlerine yer verilmiş mi?” sorusuna öğrenci velilerinin %33.1’i “evet” %37.3’ü “kısmen” ve %29.6’sı da “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.04 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin

kitaptaki tekrar bölümlerinin bilgi transferi açısından yeterliliği konusunda kesin bir kanaate sahip olmadıkları söylenebilir.

“Ünite başlarında yer alan hazırlık çalışmaları, çocuğunuzun yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgili mi?” ifadesine yönelik görüşler incelendiğinde öğrenci velilerinin %44.7’sinin “kısmen” %39.8’inin “evet” seçeneklerini işaretledikleri ve %15.4’ünün de “hayır” seçeneğini işaretledikleri tespit edilmiştir. Velilerin bu ifadeye ilişkin görüşlerinin genel ortalamasına bakıldığında 2.24 (kısmen) düzeyinde olduğu görülmüştür. Bu genel ortalama, veliler ders kitabındaki hazırlık çalışmaları “yakından uzağa” ilkesi göz önünde bulundurularak hazırlanmış olduğu görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Hazırlık çalışmalarının çocuğunuzda, üniteye yer alan kazanımları öğrenmek için ilgi ve istek uyandırdığını düşünüyor musunuz?” ifadesinde öğrenci velilerinin yarıya yakını (%43) “evet” ve %39.2’si de “kısmen” seçeneğini işaretlerken, “hayır” seçeneğini işaretleyenlerin oranı %17.8’dir. Bu ifadeye ilişkin görüşlerin genel ortalaması 2.25 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin, ders kitabındaki hazırlık çalışmalarını öğrenme isteği uyandırma açısından yeterli buldukları söylenebilir.

“Hazırlık çalışmaları, çocuğunuzu araştırma, inceleme, deney ve gözlem yapmaya teşvik ediyor mu?” ifadesine ilişkin görüşlerin dağılımı incelendiğinde, öğrenci velilerinin yarısından fazlası (%50.6)

“evet” seçeneğini işaretlemişlerdir. Öğrencilerin %34.6’sı “kısmen” ve %14.8’i de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Velilerin bu ifadeye ilişkin görüşlerinin genel ortalaması 2.36 (evet) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin, ders kitabındaki hazırlık çalışmalarını çocuğu araştırma, inceleme, deney ve gözlem yapmaya teşvik etme açısından yeterli buldukları söylenebilir.

“Ders kitabında yer alan sorular çocuğunuzu düşünmeye, yorumlamaya ve araştırmaya yönlendiriyor mu?” maddesine öğrenci velilerinin %46.8’i “evet” %39.3’ü “kısmen” ve %13.9’u da “hayır” yanıtını vermiştir. Velilerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.33 (evet) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre velilerin, ders kitabındaki soruların öğrenciyi düşünmeye, yorumlamaya ve araştırmaya yönlendirmesi açısından olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Ünite sonunda verilen değerlendirme sorularını, çocuğunuzun ünite süresince öğrendiklerini ölçecek yeterlilikte buluyor musunuz?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrenci velilerinin %41.4’ü “evet” %38.5’i “kısmen” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Öğrenci velilerinin %20.1’i ise “hayır” seçeneğini işaretlemiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.21 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Buna göre ünite sonu değerlendirme sorularının öğrenilenleri ölçme yeterliliği konusunda velilerin olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Size göre ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları tek düze ve sıkıcı olup, çeşitlilik göstermiyor mu?” maddesine öğrenci velilerinin %35.2’si “kısmen” ve %34.1’i “evet” seçeneklerini işaretlerken, %30.7’si de “hayır” seçeneğini işaretlemiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.03 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre, ünite sonu değerlendirme çalışmalarının çeşitliliğinin artırılması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları, çocuğunuzun yazılı anlatım becerisini geliştirmesini sağlayacak nitelikte hazırlanmış mı?” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğrenci velilerinin %38.2’si “evet” %38.5’i “kısmen” ve %23.2’si de “hayır” seçeneğini işaretledikleri tespit edilmiştir. Velilerin bu ifadeye ilişkin görüşlerinin genel ortalaması 2.15 (kısmen) düzeyinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, veliler ünite sonu değerlendirme çalışmalarını yazılı anlatım becerisini geliştirme konusunda yeterli görmekteydiler, şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8. Öğrenci Velilerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Buldukları Bölgeye Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları	İlçe	N	\bar{X}	S	t	p
Veli Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	Haymana	320	2,10	0,287	-	0,286
	Keçiören	308	2,12	0,271	1,067	
Veli Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellikler Boyutu	Haymana	320	2,23	0,292	2,087	0,037
	Keçiören	308	2,18	0,320		

Veli Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	Haymana	320	2,06	0,332	3,052	0,002
	Keçiören	308	1,98	0,315		
Veli Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	Haymana	320	2,22	0,372	-	0,940
	Keçiören	308	2,23	0,378		

Öğrenci velilerinin Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin sorulara verdikleri cevaplar buldukları bölge bakımından incelendiğinde; Ders kitabının fiziksel ve görsel özellikleri ile ilgili sorulara verilen cevapların ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Buna göre, Haymana'daki velilerin Keçiören'de yaşayan velilere göre ders kitabını fiziksel ve görsel açıdan yeterli ve uygun buldukları sonucuna ulaşılabilir.

Ders kitabının dil ve anlatım ile ilgili özelliklerine yönelik sorulara verilen cevapların ortalamasına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu veriler ışığında yine Haymana'daki velilerin Keçiören'de yaşayan velilere göre ders kitabını dil ve anlatım özellikleri bakımından yeterli ve uygun buldukları söylenebilir. Diğer sorulara verilen cevapların ortalamasında ise istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

Tablo 9. Öğrenci Velilerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	t	p
Veli Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	Kadın	427	2,12	0,279	0,831	0,407
	Erkek	201	2,10	0,281		

Veli Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellikler Boyutu	Kadın	427	2,21	0,307	0,401	0,688
	Erkek	201	2,20	0,306		
Veli Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	Kadın	427	2,01	0,319	- 1,281	0,201
	Erkek	201	2,04	0,339		
Veli Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	Kadın	427	2,23	0,366	0,799	0,425
	Erkek	201	2,21	0,393		

Sosyal bilgiler ders kitabı ile ilgili sorulara verilen cevaplar öğrenci velilerinin cinsiyetleri bakımından incelendiğinde; verilen cevapların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 10. Öğrenci Velilerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Düzeyine Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları	Öğrenim Düzeyi	N	\bar{X}	S	f	p	Fark Tukey
Veli Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	1 İlköğretim	367	2,12	0,273	0,790	0,499	-
	2 Ortaöğretim	187	2,09	0,293			
	3 Yüksekokul	26	2,09	0,356			
	4 Üniversite	48	2,10	0,221			
Veli Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellikler Boyutu	1 İlköğretim	367	2,25	0,292	7,241	0,000	1-2 1-3 1-4
	2 Ortaöğretim	187	2,17	0,321			
	3 Yüksekokul	26	2,05	0,346			
	4 Üniversite	48	2,11	0,276			
Veli Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	1 İlköğretim	367	2,06	0,330	4,335	0,005	1-2 1-4
	2 Ortaöğretim	187	1,97	0,321			
	3 Yüksekokul	26	2,04	0,349			
	4 Üniversite	48	1,94	0,265			
Veli Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	1 İlköğretim	367	2,26	0,359	2,568	0,054	1-3
	2 Ortaöğretim	187	2,19	0,401			
	3 Yüksekokul	26	2,10	0,416			
	4 Üniversite	48	2,18	0,348			

Sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin sorulara verilen cevaplar öğrenci velilerinin eğitim düzeyleri bakımından incelendiğinde, ders kitabının içeriği ile ilgili sorularda istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir.

Ders kitabının fiziksel ve görsel özellikleri ile ilgili sorulara verilen cevapların ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında farklılığın yüksekokul mezunlarının ortalamasının en düşük ve ilköğretim mezunlarının en yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Yani yüksekokul mezunu olan velilerin sosyal bilgiler ders kitaplarını fiziksel ve görsel özellikler bakımından, diğer velilere göre, yetersiz buldukları söylenebilir.

Kitabın görsel zenginlik içermesi, albenisinin olması gerekir. Bunun için renkler, haritaların ve grafiklerin ilgi çekiciliği, resimlerin kalitesi, fotoğrafların canlı ve gerçeğe yakınlığı gibi özellikler; ayrıca yazıların önemli noktalarda koyulaşması ya da italik olması, çerçeve içine alınması, renkli olması, altının çizilmesi, yazı karakteri vs. önemlidir. Öğrenme ilkelerine uygun olarak metnin dikkat çekici olması (Yanpar Şahin, 2004:288) da öğretimi etkinleştirmesi ve kalıcılığı artırması bakımından önemlidir.

Ders kitabının dil ve anlatım özellikleri ile ilgili sorulara verilen cevapların ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında

farklılığın üniversite mezunlarının ortalamasının en düşük ve ilköğretim mezunlarının en yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Ders kitaplarının dil ve anlatım boyutu ile ilgili olarak üniversite mezunu olan velilerin diğer velilere göre olumsuz görüşe sahip oldukları söylenebilir.

Ders kitabının ölçme ve değerlendirme boyutu ile ilgili sorulara verilen cevapların ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında farklılığın yüksek okul mezunlarının ortalamasının en düşük ve ilköğretim mezunlarının en yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre yüksek okul mezunu olan velilerin ders kitabının ölçme değerlendirmeye yönelik bölümlerini yeterliliği konusunda olumsuz görüşe sahip oldukları söylenebilir.

Ders kitaplarında bulunan değerlendirme çalışmaları, öğretimin başarılı bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmaktadır. Başka bir ifadeyle, belirlenen hedeflere öğrencilerin ulaşma düzeylerini, ulaşamamışsa nedenlerini ve hangi noktada problemin olduğunu tespit etmek değerlendirme ile mümkün olmaktadır. Ders kitapları, öğrenci ve öğretmene kendisini değerlendirme imkânı vermektedir. Ders kitaplarında bulunması gereken değerlendirme çalışmaları; *hazırlık çalışmaları*, *ünite/konu ortası değerlendirme* ve *ünite/konu sonu değerlendirme* şeklinde sıralanabilir. Okulda verilen eğitime bağlı olarak bilginin ölçülmesinde sözü edilen değerlendirme

çalışmalarının amacı; hedeflere bağlı olarak bireyin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yeterliliklerini tespit etmektir (Yaşar, 2005:2).

Türkiye’de ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme çalışmalarına ilişkin yapılan araştırmalarda hazırlık ve değerlendirme sorularıyla ilgili bazı problemler tespit edilmiştir. Bunlar:

- ✓ Değerlendirme sorularında kapsam geçerliği yeterince sağlanamamaktadır.
- ✓ Öğrencileri düşünmeye, araştırmaya ve yaratıcılığa sevk edecek sorulara fazlaca yer verilmezken; genel olarak ezbere dayalı bilişsel alanın bilgi basamağındaki sorulara çoğunlukla yer verilmektedir.
- ✓ Değerlendirme ve hazırlık soruları bölümünde yeterli oranda kavrama ve uygulama basamağında sorulara yer verilmemektedir,
- ✓ Ders kitaplarında yeterli oranda eleştirmeli, kısa cevaplı ve çoktan seçmeli sorular bulunmamaktadır.
- ✓ Değerlendirme sorularına büyük ölçüde cevap anahtarları verilmemektedir (Seven, 2001:70).

Tablo 11. Öğrenci Velilerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Gelir Düzeyine Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları		Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	S	f	P	Fark Tukey
Veli Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	1	420 TL ve altı	235	2,10	0,285	0,153	0,859	-
	2	421 TL - 800 ytl	294	2,12	0,275			
	3	801 TL ve üzeri	99	2,11	0,281			
Veli Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellikler Boyutu	1	420 TL ve altı	235	2,22	0,305	0,632	0,532	-
	2	421 TL - 800 TL	294	2,20	0,312			
	3	801 TL ve üzeri	99	2,18	0,295			
Veli Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	1	420 TL ve altı	235	2,05	0,342	2,694	0,068	1-3
	2	421 TL - 800 TL	294	2,01	0,319			
	3	801 TL ve üzeri	99	1,97	0,302			
Veli Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	1	420 TL ve altı	235	2,21	0,380	0,615	0,541	
	2	421 TL - 800 TL	294	2,24	0,364			
	3	801 TL ve üzeri	99	2,22	0,394			

Araştırmaya katılan velilerin Sosyal Bilgiler ders kitabı ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar öğrenci velilerinin gelir düzeyleri bakımından incelendiğinde, verilen cevapların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemde, araştırmaya katılan 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin görüşlerinin dağılımı analiz edilmiştir.

Tablo 12. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Sosyal Bilgiler Ders Kitabı		Öğretmen Görüşleri						\bar{X}
		Hayır		Kısmen		Evet		
		f	%	f	%	f	%	
İÇERİK	Günümüzde yaşanan olay ve sorunlara yer verilmiştir.	48	21,8	103	46,8	69	31,4	2,10
	Öğrenciyi ezberden uzak tutmaktadır.	31	14,1	108	49,1	81	36,8	2,23
	Öğrencileri, mevcut yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştirmeye teşvik etmektedir.	36	16,4	119	54,1	65	29,5	2,13
	Verilen bilgi ve etkinlikler öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine uygundur.	46	20,9	95	43,2	79	35,9	2,15
	Verilen bilgi ve açıklamalar müfredata ve müfredatta belirtilen kazanımlara uygundur.	9	4,1	71	32,3	140	63,6	2,60
	Verilen bilgi ve açıklamalarda neden-sonuç ilişkisi açıkça sergilenmiştir.	49	22,3	112	50,9	59	26,8	2,05
	Önemli bilgi ve olaylar kronolojik olarak sıralanmıştır.	25	11,4	102	46,4	93	42,3	2,31
	Ders kitabının içeriği, Türk milli eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri ile tutarlı olacak nitelikte hazırlanmıştır.	11	5	50	22,7	159	72,3	2,67
	Verilen bilgi ve açıklamalar öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği şekildedir.	50	22,7	114	51,8	56	25,5	2,03
	İçerikte ayrıntı ve gereksiz bilgiye yer verilmemiş olup, öğrencinin temel bilgi ihtiyacını karşılamaktadır.	85	38,6	86	39,1	49	22,3	1,84
	Zaman zaman ilgi çekici serbest okuma parçalarına (Türk büyüklerinin hayatı, anıları gibi) yer verilmiştir.	62	28,2	49	22,3	109	49,5	2,21
	Kazanım, bilgi ve etkinlikler basitten karmaşığa doğru sıralanmıştır.	26	11,8	120	54,5	74	33,6	2,22
	Verilen örnekler hep aynı türde verilmiş olup, çeşitlilik göstermemektedir.	64	29,1	69	31,4	87	39,5	2,10
	Ders kitabı, toplumsal yaşamda dayanışma, yardım, sevgi, saygı ve paylaşma duygularını geliştirmeye yönelik bir içeriğe sahiptir.	15	6,8	90	40,9	115	52,3	2,45
	Öğrencileri cesaretlendirmek ve planlı çalışmaya yönlendirmek için çeşitli çalışma stratejileri önerilmiştir.	78	35,5	89	40,5	53	24,1	1,89
Türk tarihinde önemli yere sahip kişiler hakkında yeterli bilgiye yer verilmiştir.	58	26,4	105	47,7	57	25,9	2,00	

	Soyut kavramların öğrenilmesini kolaylaştırmak için verilen örnekler yeterli nitelik ve sayıdadır.	70	31,8	116	52,7	34	15,5	1,84
	Kavramlar arası ilişkileri göstermek amacıyla, zaman zaman kavram haritalarına yer verilmiştir.	36	16,4	95	43,2	89	40,5	2,24
	Öğrencilerin ön bilgileri ile yeni bilgilerini ilişkilendirmelerine yardımcı olacak etkinlik ve açıklamalara yer verilmiştir.	47	21,4	119	54,1	54	24,5	2,03
	Merakı, yeni düşüncelere açık olmayı, şüpheciliği ve eleştirel düşünme becerilerini kullanmayı teşvik edici çalışmalara yer verilmiştir.	24	10,9	142	64,5	54	24,5	2,14
	Konu anlatımları gereksiz, eksik, çelişkili bilgilerden uzak, bilimsel yeterliliktedir.	43	19,5	111	50,5	66	30	2,10
	Öğrencilerde iyi vatandaş olma bilinci oluşturacak bilgi ve etkinlikler yer almaktadır.	33	15	97	44,1	90	40,9	2,26
	Kazanımların işlenişi için verilen metinler öğrenci seviyesine uygun, yeterli uzunluktadır.	70	31,8	88	40	62	28,2	1,96
	Sözlük bölümü doğru, eksiksiz ve yeterlidir.	54	24,5	118	53,6	48	21,8	1,97
	Gerekli durumlarda bibliyografya ve dipnot (aktarılan bilginin hangi kaynaktan alındığına dair açıklama) verilmiştir.	44	20	98	44,5	78	35,5	2,15
FİZİKSEL VE GÖRSEL ÖZELLİKLER	Kitabın genel görünümü, öğrencide okuma ve inceleme isteği uyandıracak niteliktedir.	51	23,2	125	56,8	44	20	1,97
	Ünite başlangıcındaki giriş sayfaları öğrencide öğrenme isteği oluşturacak nitelikte hazırlanmıştır.	51	23,2	123	55,9	46	20,9	1,98
	Anahtar kavram ve ilkeler dikkat çekici şekilde vurgulanmıştır.	65	29,5	89	40,5	66	30	2,00
	Verilen metinlerin bir bütünlük göstermesine, resimlerle bütünlüğün bozulmamasına dikkat edilmiştir.	65	29,5	85	38,6	70	31,8	2,02
	Görsel materyaller (resim, şekil, grafik, fotoğraf vs.), verilen bilgilerle ilişkilidir.	13	5,9	104	47,3	103	46,8	2,41
	Yazı ve resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeni, öğrencinin dikkatini dağıtıcı niteliktedir.	66	30	58	26,4	96	43,6	2,14
	Seçilen görsel öğeler doğru, güncel ve öğretim için yararlı olabilecek niteliktedir.	20	9,1	127	57,7	73	33,2	2,24

	Görsel öğeler, öğrenci seviyesine uygundur.	20	9,1	109	49,5	91	41,4	2,32
	Kitap kolay taşınabilir, kullanışlı ve sağlamdır.	136	61,8	26	11,8	58	26,4	1,65
	Öğrencilerin tamamlayabileceği ve gerektiğinde not alabileceği boşluklar içermektedir.	45	20,5	88	40	87	39,5	2,19
	Şekiller (resimler, grafikler) listesi verilmiş olup, öğrenci seviyesine uygun ve yeterlidir.	73	33,2	93	42,3	54	24,5	1,91
	Kitapta baskı hatalarına rastlanmamaktadır.	77	35	78	35,5	65	29,5	1,95
	Verilen tablolar okunaklı ve anlaşılır niteliktedir.	36	16,4	106	48,2	78	35,5	2,19
	Görsel öğelerin net ve temiz baskılı olmasına özen gösterilmiştir.	28	12,7	121	55	71	32,3	2,20
	Verilen siyasi haritalarda, yapılan siyasi değişikliklere (yeni il ya da ülkelerin yer alması gibi) uyulmuştur.	10	4,5	40	18,2	170	77,3	2,73
DİL VE ANLATIM	Yazı stili ve yazı puntosu öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygundur.	17	7,7	57	25,9	146	66,4	2,59
	Öğrencilerin yaşına ve sınıf düzeyine uygun dil ve cümle yapısı kullanılmıştır.	22	10	100	45,5	98	44,5	2,35
	Açık, sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır	29	13,2	107	48,6	84	38,2	2,25
	İmla ve dilbilgisi kurallarına uygun yazılmıştır.	31	14,1	106	48,2	83	37,7	2,24
	Gereksiz bilgi yoğunluğu ve uzun cümlelerden kaçınılmıştır.	82	37,3	84	38,2	54	24,5	1,87
	Yabancı sözcükler, Türkçe okunuşları ile birlikte verilmiştir.	17	7,7	39	17,7	164	74,5	2,67
	Öğrencilerin kazanım ve konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümlerine yer verilmiştir.	79	35,9	87	39,5	54	24,5	1,89
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Ünite başlarında yer alan hazırlık çalışmaları, öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgilidir.	40	18,2	127	57,7	53	24,1	2,06
	Hazırlık çalışmaları öğrencide, üniteye yer alan kazanımları öğrenmek için ilgi ve istek uyandıracak nitelikte hazırlanmıştır.	32	14,5	138	62,7	50	22,7	2,08
	Hazırlık çalışmaları, öğrencileri araştırma, inceleme, deney ve gözlem yapmaya teşvik edici niteliktedir.	38	17,3	130	59,1	52	23,6	2,06
	Ders kitabında yer alan sorular öğrencileri düşünmeye, yorumlamaya ve araştırmaya yönlendirmektedir.	17	7,7	117	53,2	86	39,1	2,31

Öğrencilerin kendilerini ya da birbirlerini değerlendirmelerini sağlayan tekniklere yer verilmiştir.	26	11,8	78	35,5	116	52,7	2,41
Ünite sonunda verilen değerlendirme soruları, ünite süresince yer alan kazanımları ölçecek yeterliliktedir.	55	25	113	51,4	52	23,6	1,99
Ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları tek düze ve sıkıcı olup, çeşitlilik göstermemektedir.	55	25	64	29,1	101	45,9	2,21
Ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları, öğrencinin yazılı anlatım becerisini geliştirme konusunda yetersiz kalmaktadır.	29	13,2	75	34,1	116	52,7	2,40

“Günümüzde yaşanan olay ve sorunlara yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin %46.8’i “kısmen” %31.4’ü “evet” ve %21.8’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.10 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin kitapta güncel olay ve sorunlar daha fazla yer verilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Öğrenciyi ezberden uzak tutmaktadır.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede öğretmenlerin %49.1’i “kısmen” ve %36.8’i “evet” seçeneğini işaretlerken, %14.1’i de “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.23 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulgu, öğretmenlerin ders kitabındaki konu ve anlatımların öğrenciyi ezberden uzak tuttuğu görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Öğrencileri, mevcut yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştirmeye teşvik etmektedir.” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin yarıdan fazlası %54.1’i “kısmen” %29.5’i “evet” ve %16.4’ü de “hayır” yanıtını verdikleri görülmüştür.. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.13 (kısmen) düzeyindedir. Bu genel ortalamaya göre öğretmenlerin, ders kitabı içeriğinin öğrencilerin mevcut yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştirmeye yönelik olup olmaması konusunda kesin bir görüş belirtmedikleri söylenebilir.

“Verilen bilgi ve etkinlikler öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine uygundur.” maddesine öğretmenlerin %43.2’si “kısmen” %35.9’u “evet” ve %20.9’u da “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.15 (kısmen) dir. Bu genel ortalamaya göre öğretmenlerin, ders kitabı içeriğinde verilecek bilgi ve etkinlikler belirlenirken öğrenci yaş ve sınıf düzeyine uygunluğu bakımından daha titiz davranılması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Verilen bilgi ve açıklamalar müfredatta ve müfredatta belirtilen kazanımlara uygundur.” ifadesine ilişkin cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin %63.6’sı “evet” ve %32.3’ü “kısmen” seçeneklerini işaretlerken, “hayır” seçeneğini işaretleyenlerin oranı yalnızca %4.1’dir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.60 (evet) düzeyinde gerçekleşmiş olup bu ortalama, öğretmenler, ders kitabı içeriğinin

müfredatta ve müfredatta belirtilen kazanımlara kesinlikle uygun olduğu görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Verilen bilgi ve açıklamalarda neden-sonuç ilişkisi açıkça sergilenmiştir.” maddesine öğretmenlerin %50.9’u “kısmen” %26.8’i “evet” ve %22.3’ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.05 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin ders kitabı içeriğinde neden-sonuç ilişkisinin öğrenci tarafından kolayca fark edilebilecek şekilde verilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Önemli bilgi ve olaylar kronolojik olarak sıralanmıştır.” maddesine öğretmenlerin %46.4’ü “kısmen” %42.3’ü “evet” ve %11.4’ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.31 (kısmen) düzeyindedir. Bu genel ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabında önemli bilgi ve olayların kronolojik olarak sıralanmış olması konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Ders kitabının içeriği, Türk milli eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri ile tutarlı olacak nitelikte hazırlanmıştır.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası (%72.3) “evet” seçeneğini işaretlerken, %22.7’si “kısmen” ve %5’i de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.67 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulgu,

öğretmenler ders kitabı içeriğinin Türk milli eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri ile tutarlı olduğu görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Verilen bilgi ve açıklamalar öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği şekildedir.” ifadesine ilişkin cevaplar incelendiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %51.8’i “kısmen” %25.5’i “evet” ve %22.7’si de “hayır” yanıtını verdikleri görülmüştür. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.03 (kısmen) düzeyinde olup, genel ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabında verilen bilgi ve açıklamaların öğrencinin günlük yaşantısında kullanabileceği şekilde verilmesi konusunda daha dikkatli seçimler yapılması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“İçerikte ayrıntı ve gereksiz bilgiye yer verilmemiş olup, öğrencinin temel bilgi ihtiyacını karşılamaktadır.” maddesine öğretmenlerin %39.1’i “kısmen” %38.6’sı “hayır” ve %22.3’ü de “evet” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.84 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin ders kitabı içeriğinde gereksiz ve ayrıntı bilgilerin yer aldığı ve öğrencinin temel bilgi ihtiyacını karşılama konusunda yetersiz kaldığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Zaman zaman ilgi çekici serbest okuma parçalarına (Türk büyüklerinin hayatı, anıları gibi) yer verilmiştir.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan

öğretmenlerin yarısına yakını (%49.5) “evet” %22.3’ü de “kısmen” seçeneklerini işaretlerken, %28.2’si ise “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. İfadeye ilişkin genel ortalama 2.21 (kısmen) düzeyindedir. Bu genel ortalamaya göre ders kitabında serbest okuma parçalarının varlığı ve yeterliliği konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Kazanım, bilgi ve etkinlikler basitten karmaşığa doğru sıralanmıştır.” ifadesine ilişkin cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin %54.5’inin “kısmen” %33.6’sının “evet” ve %11.8’inin de “hayır” yanıtını verdikleri görülmüştür. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalamasının 2.22 (kısmen) düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin kazanım, bilgi ve etkinlikler basitten karmaşığa doğru sıralanmış olduğunu düşündükleri söylenebilir.

“Verilen örnekler hep aynı türde verilmiş olup, çeşitlilik göstermemektedir.” maddesine öğretmenlerin %39.5’i “evet” %31.4’ü “kısmen” ve %29.1’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.10 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin verilen örneklerin çeşitliliğinin artırılması gerektiği görüşüne sahip oldukları söylenebilir.

“Ders kitabı, toplumsal yaşamda dayanışma, yardım, sevgi, saygı ve paylaşma duygularını geliştirmeye yönelik bir içeriğe sahiptir.” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin yarısından fazlası (%52.3) “evet” %40.9’u “kısmen” seçeneğini işaretlemiş iken, “hayır” seçeneğini işaretleyenlerin oranı sadece %6.8’dir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.45 (evet) düzeyinde gerçekleşmiş olup, bu bulgu öğretmenlerin, ders kitabı içeriğinin toplumsal yaşamda dayanışma, yardım, sevgi, saygı ve paylaşma duygularını geliştirmeye yönelik olduğu görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Öğrencileri cesaretlendirmek ve planlı çalışmaya yönlendirmek için çeşitli çalışma stratejileri önerilmiştir.” maddesine öğretmenlerin %40.5’i “kısmen” %35.5’i “hayır” ve %24.1’i de “evet” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.89 (kısmen) düzeyindedir. Bu bulgulara göre, öğretmenlerin ders kitabında öğrenme stratejilerine daha fazla yer verilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Türk tarihinde önemli yere sahip kişiler hakkında yeterli bilgiye yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin %25.9’u “evet” %47.7’si “kısmen” ve %26.4’ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.00 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin, Türk tarihinde önemli yere sahip kişiler hakkındaki bilgilerin artırılması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Soyut kavramların öğrenilmesini kolaylaştırmak için verilen örnekler yeterli nitelik ve sayıdadır.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %52.7’si “kısmen” %31.8’i “hayır” ve %15.5’i de “evet” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.84 (kısmen) düzeyindedir. Bu bulgulara göre öğretmenlerin, soyut kavramların öğretimi için verilen örneklerin çoğaltılması ve çeşitlendirilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları söylenebilir.

İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgilerle ilgili ilkeleri öğrenebilmeleri ve karşılıklarına çıkabilecek sosyal problemleri çözebilmeleri için temel kavramları çok iyi anlamaları gerekmektedir. Öğrenciler ilköğretime başladıktan sonra hayatlarında ilk defa bazı sosyal kavramlarla karşılaşmaktadırlar. İlk kez karşılaşılan bu tür kavramları, öğrenciler çoğu zaman anlamakta güçlük çekmekte, bu kavramları birbirine karıştırabilmekte veya kavramlarla ilgili yanlışlara düşmektedirler.

Sosyal kavramları öğrencilerin anlamlı olarak öğrenememeleri veya kavram yanlışlarına düşmelerini etkileyen faktörlerin; ders kitapları, öğretim metot ve teknikleri, öğrencilerin çevreden edindikleri hazır ön bilgileri, öğretim esnasında kavram değiştirme çalışmaları yapılmaması, soyut kavramlar olarak ifade edilmektedir. Sosyal bilgiler derslerindeki kavramların öğretiminde, öğrencilere bol örnek verilmesi, kavramların mümkün olduğunca görsel materyallerle

desteklenmesi, uygun öğretim tekniklerinin kullanılması, kavramın öğretimini kolaylaştırır. (Yazıcı ve Samancı, 2003: 16).

“Kavramlar arası ilişkileri göstermek amacıyla, zaman zaman kavram haritalarına yer verilmiştir.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %40.5’i “evet” %43.2’si “kısmen” seçeneklerini işaretlemiştir. Öğretmenlerin %16.4’ü ise “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.24 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiş olup, bu bulgu öğretmenler, ders kitabında kavram öğretimi için kavram haritalarının varlığı ve yeterliliği konusunda olumlu görüşe sahiptirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Öğrencilerin ön bilgileri ile yeni bilgilerini ilişkilendirmelerine yardımcı olacak etkinlik ve açıklamalara yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin %24.5’i “evet” %54.1’i “kısmen” ve %21.4’ü de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.03 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulgu, öğretmenler ders kitabında öğrencilerin ön bilgileri ile yeni bilgilerini ilişkilendirmelerine yardımcı olacak etkinliklerin çoğaltılması gerektiğini düşünmektedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Merakı, yeni düşüncelere açık olmayı, şüpheciliği ve eleştirel düşünme becerilerini kullanmayı teşvik edici çalışmalara yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin %24.5’i “evet” %64.5’i

“kısmen” ve %10.9’u de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.14 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin, ders kitabı içeriğinde merakı, yeni düşüncelere açık olmayı, şüpheciliği ve eleştirel düşünme becerilerini kullanmayı teşvik edici çalışmaların yer alıp almadığı ve bunların yeterliliği konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Konu anlatımları gereksiz, eksik, çelişkili bilgilerden uzak, bilimsel yeterliliktedir.” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin %50.5’i “kısmen” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Öğretmenlerin %30’u “evet” ve %19.5’i de “hayır” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.10 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin ders kitabındaki konu anlatımlarının bilimsel yeterliliği konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Öğrencilerde iyi vatandaş olma bilinci oluşturacak bilgi ve etkinlikler yer almaktadır.” maddesine öğretmenlerin %40.9’u “evet” %44.1’i “kısmen” ve %15’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.26 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu bulguya göre öğretmenlerin, iyi vatandaş olma bilinci kazandırması bakımından ders kitabını yeterli buldukları ancak geliştirilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Kazanımların işlenişi için verilen metinler öğrenci seviyesine uygun, yeterli uzunluktadır.” maddesine öğretmenlerin %28.2’si “evet” %40’ı “kısmen” ve %31.8’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.96 (kısmen) düzeyinde olup bu bulgu, öğretmenler ders kitabındaki metinlerin öğrenci seviyesine uygun olması bakımından biraz daha kısa verilmesinin okumayı anlama açısından daha yararlı olacağı görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Sözlük bölümü doğru, eksiksiz ve yeterlidir.” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin %53.6’sı “kısmen” seçeneğini işaretlemiştir. Öğretmenlerin %21.8’i “evet” ve %24.5’i de “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama değer 1.97 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiş olup, bu sonuçlara göre öğretmenlerin sözlük bölümünün kazanımlarla ilgili tüm kavramları kapsayacak nitelikte hazırlanması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Gerekli durumlarda bibliyografya ve dipnot (aktarılan bilginin hangi kaynaktan alındığına dair açıklama) verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin %35.5’i “evet” %44.5’i “kısmen” ve %20’si de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.15 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin ders kitabında bibliyografya ve dipnotların varlığı konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Kitabın genel görünümü, öğrencide okuma ve inceleme isteği uyandıracak niteliktedir.” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin yarıdan fazlası %56.8’i “kısmen” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Öğretmenlerin %23.2’si “hayır” %20’si de “evet” seçeneklerini işaretlemişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.97 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin kitabın genel görünümünün ilgi çekiciliği konusunda kesin bir kanaat belirtmedikleri söylenebilir.

“Ünite başlangıcındaki giriş sayfaları öğrencide öğrenme isteği oluşturacak nitelikte hazırlanmıştır.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıya yakını %55.9’u “kısmen” seçeneğini işaretlerken %23.2’si “hayır” %20.9’u da “evet” seçeneklerini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.98 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Genel ortalamaya göre öğretmenlerin, ünite başlangıcındaki giriş sayfalarının öğrencide öğrenme isteği uyandıracak nitelikte olması konusunda kısmen de olsa olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Anahtar kavram ve ilkeler dikkat çekici şekilde vurgulanmıştır.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %40.5’i “kısmen” %30’u “evet” seçeneklerini işaretlerken, %29.5’i ise “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. İfadeye ilişkin genel ortalama 2.00 (kısmen) düzeyindedir. Genel ortalamaya göre öğretmenler, anahtar kavram ve

ilkelerin vurgulanmasının uygun ve doğru yapıлып yapılmadığı konusunda kararsız kaldıkları söylenebilir.

“Verilen metinlerin bir bütünlük göstermesine, resimlerle bütünlüğün bozulmamasına dikkat edilmiştir.” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin %31.8’i “evet” %38.6’sı “kısmen” ve %29.5’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.02 (kısmen) düzeyindedir. Bu genel ortalamaya göre öğretmenlerin, resimlerin metin aralarına yerleştirilmesi sırasında öğrencinin dikkatini dağıtmayacak şekilde olması konusunda daha dikkatli olunması görüşünde oldukları söylenebilir.

“Görsel materyaller (resim, şekil, grafik, fotoğraf vs.), verilen bilgilerle ilişkilidir.” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin %46.8’i “evet” %47.3’ü “kısmen” seçeneklerini işaretlerken “hayır” seçeneğini tercih edenlerin oranı sadece %5.9’dur. yanıtını vermiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama değer 2.41 (evet) düzeyinde gerçekleşmiş olup, bu sonuçlara göre öğretmenlerin, görsel materyallerin verilen bilgilerle ilişkili olduğu görüşüne kesinlikle katıldıkları söylenebilir.

“Yazı ve resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeni, öğrencinin dikkatini dağıtıcı niteliktedir.” maddesine öğretmenlerin %43.6’sı “evet” seçeneğini işaretlerken %26.4’ü “kısmen” ve %30’u da “hayır” seçeneğini işaretlemiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama değer

2.14 (kısmen) düzeyindedir. Bu genel ortalama, öğretmenler yazı ve resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeninin öğrencinin dikkatini dağıtıcı nitelikte olmaması için daha dikkatli davranılması gerektiği görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Seçilen görsel öğeler doğru, güncel ve öğretim için yararlı olabilecek niteliktedir.” maddesine öğretmenlerin %33.2’si “evet” %57.7’si “kısmen” ve %9.1’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.24 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin ders kitabında yer alan görsel öğeleri öğretim için faydalı ve uygun buldukları söylenebilir.

“Görsel öğeler, öğrenci seviyesine uygundur.” maddesine öğretmenlerin %41.4’ü “evet” %49.5’i “kısmen” ve %9.1’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.32 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin görsel öğeleri öğrenci seviyesine uygun buldukları söylenebilir.

“Kitap kolay taşınabilir, kullanışlı ve sağlamdır.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıdan fazlası (%61.8) “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. Öğretmenlerin %26.4’ü “evet” ve %11.8’i de “kısmen” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 1.65 (hayır) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu

genel ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabını kolay taşınabilirliği ve sağlamlığı açısından olumsuz görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Öğrencilerin tamamlayabileceği ve gerektiğinde not alabileceği boşluklar içermektedir.” maddesine öğretmenlerin %39.5’i “evet” %40’ı “kısmen” ve %20.5’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.19 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiş olup, bu sonuçlara göre öğretmenlerin ders kitabında öğrencilerin doldurabileceği boş alanların varlığı ve yeterliliği konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Şekiller (resimler, grafikler) listesi verilmiş olup, öğrenci seviyesine uygun ve yeterlidir.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %42.3’ü “kısmen” ve %33.2’si “hayır” %24.5’i de “evet” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.91 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin ders kitabında Şekiller (resimler, grafikler) listesinin varlığı ve yeterliliği konusunda olumsuz görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Kitapta baskı hatalarına rastlanmamaktadır.” maddesine öğretmenlerin %29.5’i “evet” %35.5’i “kısmen” ve %35’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.95 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre

ders kitabına baskı hatalarına az da olsa rastlandığı ve bu konuda daha dikkatli olunması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Verilen tablolar okunaklı ve anlaşılır niteliktedir.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %48.2’sinin “kısmen” seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Öğretmenlerin %35.5’inin “evet” ve %16.4’ünün ise “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama değer 2.19 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiş olup öğretmenlerin, ders kitabındaki tabloların uygun özelliklere sahip olduğu konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Görsel öğelerin net ve temiz baskılı olmasına özen gösterilmiştir.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının (%55) “kısmen” seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Öğretmenlerin %32.3’ü “evet” ve %12.7’si de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama değer 2.20 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenler görsel öğelerin baskısı konusunda herhangi bir sorun olmadığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Verilen siyasi haritalarda, yapılan siyasi değişikliklere (yeni il ya da ülkelerin yer alması gibi) uyulmuştur.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının (%77.3) “evet”, %18.2’sinin “kısmen” ve %4.5’inin de “hayır” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.73 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu genel ortalamaya bakıldığında öğretmenlerin haritaların güncelliği konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Yazı stili ve yazı puntosu öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygundur.” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin yarısından fazlasının (%66.4) “evet” seçeneğini işaretledikleri %25.9’unun “kısmen” ve %7.7’sinin de “hayır” seçeneklerini işaretledikleri görülmüştür. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.59 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Buna göre öğretmenlerin ders kitabındaki yazı stili ve yazı puntosunun öğrenci yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğu görüşünde oldukları söylenebilir.

“Öğrencilerin yaşına ve sınıf düzeyine uygun dil ve cümle yapısı kullanılmıştır.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %44.5’i “evet” ve %45.5’i “kısmen” seçeneklerini işaretlerken, “hayır” seçeneğini işaretleyenlerin oranının yalnızca %10 olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.35 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar, öğretmenler ders kitabında kullanılan dili ve cümle yapısını öğrenci yaş ve sınıf seviyesine uygun bulmaktadırlar, şeklinde yorumlanabilir.

“Açık, sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %48.6’sının “kısmen” seçeneğini işaretlediği görülmüştür. %38.2’sinin “evet” ve %13.2’sinin de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih ettikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalamasının 2.25 (kısmen) düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitabının açık, sade ve anlaşılır bir dille yazıldığı görüşüne katıldıkları söylenebilir.

“İmla ve dilbilgisi kurallarına uygun yazılmıştır.” maddesine öğretmenlerin %37.7’si “evet” %48.2’si “kısmen” ve %14.1’i de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.24 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin ders kitabında imla ve dilbilgisi yanlışlarına rastlanmadığı görüşünde oldukları söylenebilir.

“Gereksiz bilgi yoğunluğu ve uzun cümlelerden kaçınılmıştır.” maddesine öğretmenlerin %38.2’si “kısmen” %37.3’ü “hayır” ve %24.5’i de “evet” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.87 (kısmen) düzeyinde olup, bu genel ortalamaya göre öğretmenler ders kitabındaki anlatımlarda gereksiz yoğunluk ve uzun cümlelerden kaçınılması konusunda daha titiz davranılması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Yabancı sözcükler, Türkçe okunuşları ile birlikte verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin yarısından fazlası (%74.5) “evet” %17.7’si “kısmen” ve %7.7’si de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.67 (evet) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin bu maddeye ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu söylenebilir.

“Öğrencilerin kazanım ve konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümlerine yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin %39.5’i “kısmen” %35.9’u “hayır” ve %24.5’i de “evet” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.89 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu ortalama, öğretmenlerin ders kitabında öğrencilerin kazanım ve konular arasında bağ kurmalarını sağlayacak tekrar bölümlerine yer verilmediğini düşünmektedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Ünite başlarında yer alan hazırlık çalışmaları, öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgilidir. ” maddesine öğretmenlerin yarıdan fazlası (%57.7) “kısmen”, %24.1’i “evet” ve %18.2’si de “hayır” yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.06 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu ortalamaya göre, öğretmenler hazırlık çalışmalarının öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgili olması konusunda olumlu görüşe sahip oldukları

ancak bu konuda daha dikkatli davranılması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Hazırlık çalışmaları öğrencide, üniteye yer alan kazanımları öğrenmek için ilgi ve istek uyandıracak nitelikte hazırlanmıştır.” ifadesine ait cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin %62.7’si “kısmen” seçeneğini işaretlemiş iken, %22.7’si “evet” ve %14.5’i de “hayır” işaretlemeyi tercih etmiştir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.08 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiştir. Buna göre öğretmenlerin, ünite başlarındaki hazırlık çalışmalarının kısmen de olsa öğrenmeye karşı ilgi ve istek uyandıracak nitelikte verildiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Hazırlık çalışmaları, öğrencileri araştırma, inceleme, deney ve gözlem yapmaya teşvik edici niteliktedir.” maddesine öğretmenlerin %59.1’i “kısmen” %23.6’sı “evet” ve %17.3’ü de “hayır” yanıtı vermiştir. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.06 (kısmen) düzeyindedir. Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin ders kitabındaki hazırlık çalışmalarında öğrencileri araştırma, inceleme, deney ve gözlem yapmaya teşvik edici nitelikte etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Ders kitabında yer alan sorular öğrencileri düşünmeye, yorumlamaya ve araştırmaya yönlendirmektedir.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %39.1’i

“evet” %53.2’si “kısmen” seçeneğini işaretlemişlerdir. %7.7’si ise “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.31 (kısmen) düzeyinde gerçekleşmiş olup, bu bulgu öğretmenler, ders kitabındaki soruların öğrencileri düşünmeye, yorumlamaya ve araştırmaya sevk ettiği görüşündedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Öğrencilerin kendilerini ya da birbirlerini değerlendirmelerini sağlayan tekniklere yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin yarısından fazlası (%52.7) “evet” seçeneğini işaretlerken %35.5’i “kısmen” seçeneğini işaretlemişlerdir. “hayır” seçeneğini işaretleyenlerin oranı da %11.8 ile sınırlı kalmıştır. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 2.41 (evet) düzeyindedir. Bu genel ortalamaya göre, öğretmenlerin değerlendirme etkinliklerinin çeşitliliği ve yeterliliği konusunda olumlu görüşe sahip oldukları söylenebilir.

“Ünite sonunda verilen değerlendirme soruları, ünite süresince yer alan kazanımları ölçecek yeterliliktedir.” ifadesine ilişkin görüşler analiz edildiğinde, bu ifadede araştırmaya katılan öğretmenlerin %23.6’sı “evet” %51.4’ü “kısmen” ve %25’i de “hayır” yanıtını verdikleri görülmüştür. Öğretmenlerin bu maddeye ilişkin yanıtlarının aritmetik ortalaması 1.99 (kısmen) düzeyinde olup, öğretmenlerin, ünite sonu değerlendirme sorularının ünite süresince edinilen kazanımları ölçecek yeterlilikte hazırlanması konusunda daha dikkatli davranılması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

“Ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları tek düze ve sıkıcı olup, çeşitlilik göstermemektedir.” ifadesine ilişkin görüşlerin dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin yarıya yakını (%45.9) “evet” seçeneğini işaretledikleri belirlenmiştir. Bunun yanında “kısmen” seçeneğini işaretleyenlerin oranının %29.1 ve “hayır seçeneğini işaretleyenlerin oranının da %25 olduğu görülmüştür. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama değer 2.21 (kısmen) olarak gerçekleşmiştir. Bu bulgu, öğretmenler ünite sonu değerlendirme çalışmalarını kısmen de olsa sıkıcı bulmakta ve değerlendirme çalışmalarının çeşitliliğinin artırılması gerektiğini düşünmektedirler, şeklinde yorumlanabilir.

“Ünite sonunda verilen değerlendirme çalışmaları, öğrencinin yazılı anlatım becerisini geliştirme konusunda yetersiz kalmaktadır.” ifadesine ilişkin görüşlerin dağılımı incelendiğinde, öğretmenlerin yarıdan fazlasının (%52.7) “evet” seçeneğini işaretledikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin %34.1’i “kısmen” ve %13.2’si de “hayır” seçeneğini işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu ifadeye ilişkin genel ortalama 2.40 (evet) düzeyinde gerçekleşmiş olup elde edilen sonuçlar, öğretmenler ünite sonu değerlendirme çalışmalarının öğrencinin yazılı anlatım becerisini geliştirme konusunda yetersiz kaldığını düşünmektedirler, şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 13. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Buldukları Bölgeye Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları	İlçe	N	\bar{X}	S	t	p
Öğretmen Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	Haymana	104	2,11	0,323	-2,534	0,012
	Keçiören	116	2,22	0,339		
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellik Boyutu	Haymana	104	2,03	0,356	-1,976	0,049
	Keçiören	116	2,13	0,329		
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	Haymana	104	2,28	0,436	0,283	0,778
	Keçiören	116	2,26	0,503		
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	Haymana	104	2,15	0,251	-1,928	0,055
	Keçiören	116	2,23	0,333		

Öğretmenlerin ders kitabı ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar bölgeler bakımından incelendiğinde, ders kitabının içeriği ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında Keçiören'deki öğretmenlerin Haymana'daki öğretmenlere göre ders kitabı içeriği ile ilgili olarak daha olumlu bir görüşe sahip oldukları söylenebilir.

Ders kitabının fiziksel ve görsel özellikleri ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında Keçiören'deki öğretmenler, yine kitabın fiziksel ve görsel özellikleri hakkında olumlu görüşe sahiptir denebilir.

Bu farklılıkların, Haymana ve Keçiören'deki okullara giden öğrencilerin okula beraberinde getirdikleri bilgi ve yaşantılarının farklı olması, araştırma, gezi, gözlem, inceleme imkanlarının kısıtlı olması, kütüphane, internet gibi kaynaklara ulaşımın Haymana gibi kırsal bölgelerde daha zor olması gibi nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir.

Ders kitabının dil ve anlatım özellikleri ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

4. Ders kitabının ölçme ve değerlendirme özellikleri ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,10$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında yine diğer özelliklerde olduğu gibi Keçiören'deki öğretmenlerin ders kitabını ölçme ve değerlendirme özellikleri bakımından yeterli buldukları görülmektedir.

Tablo 14. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	t	p
Öğretmen Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	Kadın	133	2,22	0,335	3,221	0,001
	Erkek	87	2,08	0,318		
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellik Boyutu	Kadın	133	2,15	0,358	3,589	0,000
	Erkek	87	1,98	0,298		
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	Kadın	133	2,36	0,467	3,682	0,000
	Erkek	87	2,13	0,444		

Öğretmen Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	Kadın	133	2,22	0,303	1,628	0,105
	Erkek	87	2,15	0,289		

Öğretmenlerin ders kitabı ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar öğretmenin cinsiyeti bakımından incelendiğinde, ders kitabının içeriği ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında bayanların içerikle ilgili olumlu bir görüşe sahip oldukları görülmektedir.

Ders kitabının fiziksel ve görsel özellikleri ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında yine bayanların fiziksel ve görsel özellikler ile ilgili olumlu bir görüşe sahip oldukları görülmektedir.

Ders kitabının dil ve anlatım ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında diğer özelliklerde olduğu gibi bayanların ders kitabını dil ve anlatım özellikleri bakımından yeterli buldukları görülmektedir. Ders kitabının ölçme ve değerlendirme boyutu ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 15. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Mezun Oldukları Alana Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları	Alan	N	\bar{X}	S	t	p
Öğretmen Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	Sınıf Öğretmeni	162	2,12	0,328	-3,501	0,001
	Diğer	58	2,30	0,327		
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellik Boyutu	Sınıf Öğretmeni	162	2,03	0,334	-4,224	0,000
	Diğer	58	2,24	0,325		
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	Sınıf Öğretmeni	162	2,21	0,489	-3,597	0,000
	Diğer	58	2,46	0,363		
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	Sınıf Öğretmeni	162	2,18	0,307	-0,701	0,484
	Diğer	58	2,21	0,276		

Öğretmenlerin mezun oldukları alanlar karşılaştırma yapılacak sayıda çeşitli olmadığından sınıf öğretmenliği alanından mezun olan öğretmenlerin görüşleri ile diğer alanlardan (Biyoloji, Okul Öncesi Öğretmenliği, Kimya, Eğitim Programları Ve Öğretim, Ziraat Mühendisliği, İlahiyat, Sanat Tarihi, Ev Ekonomisi, İstatistik, Jeoloji, Kütüphanecilik, Halk Eğitimi, Hemşirelik, Arkeoloji vb.) mezun olan öğretmenlerin görüşleri karşılaştırılmıştır.

Öğretmenlerin ders kitabı ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar öğretmenin mezun olduğu alan bakımından incelendiğinde, ders kitabının içeriği ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında diğer alanlardan mezun olan öğretmenlerin

ders kitabının içeriği konusunda olumlu, sınıf öğretmenliği bölümü mezunlarının olumsuz görüŖe sahip oldukları söylenebilir.

Ders kitabının fiziksel ve görsel özellikler ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüŖtür ($p<0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında yine diğer alanlardan mezun olan öğretmenlerin ders kitabının fiziksel ve görsel özellikleri konusunda olumlu, sınıf öğretmenliği bölümü mezunlarının olumsuz görüŖe sahip oldukları görülmektedir.

Bu farklılığın, Keçiören'deki öğrencilerin yakın çevrelerinde araştırma yapabilecekleri imkanların daha fazla olup, Haymana'daki öğrencilerin bu imkanlardan yoksun olması, okullardaki mevcut araç-gereç farklılıkları, Haymana'da gezi, gözlem, inceleme gibi etkinlikleri yapma olanaklarının kısıtlı olması gibi nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir.

Ders kitabının dil ve anlatım boyutu ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüŖtür ($p<0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında diğer özelliklerde olduğu gibi, diğer alanlardan mezun olan öğretmenlerin ders kitabının dil ve anlatım özellikleri konusunda olumlu, sınıf öğretmenliği bölümü mezunlarının olumsuz görüŖe sahip oldukları görülmektedir.

Ölçme ve değerlendirme ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 16. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabına İlişkin Görüşlerinin Kıdeme Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Boyutları	Kıdem		N	\bar{X}	S	f	p	Fark Tukey
Öğretmen Anketi Ders Kitabı İçerik Boyutu	1	0-5 yıl	45	2,19	0,314	0,190	0,944	-
	2	6-10 yıl	79	2,17	0,339			
	3	11-15 yıl	47	2,13	0,365			
	4	16-20 yıl	25	2,19	0,300			
	5	21 yıl ve üzeri	24	2,16	0,362			
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Fiziksel Ve Görsel Özellikler Boyutu	1	0-5 yıl	45	2,11	0,365	1,599	0,176	-
	2	6-10 yıl	79	2,04	0,368			
	3	11-15 yıl	47	2,04	0,357			
	4	16-20 yıl	25	2,19	0,258			
	5	21 yıl ve üzeri	24	2,16	0,244			
Öğretmen Anketi Ders Kitabı Dil Ve Anlatım Boyutu	1	0-5 yıl	45	2,34	0,424	2,502	0,043	3-1 3-2 3-4
	2	6-10 yıl	79	2,31	0,462			
	3	11-15 yıl	47	2,09	0,501			
	4	16-20 yıl	25	2,37	0,498			
	5	21 yıl ve üzeri	24	2,25	0,440			

Öğretmen Anketi Ders Kitabı Ölçme Ve Değerlendirme Boyutu	1	0-5 yıl	45	2,13	0,272	1,922	0,108	-
	2	6-10 yıl	79	2,24	0,273			
	3	11-15 yıl	47	2,13	0,331			
	4	16-20 yıl	25	2,18	0,344			
	5	21 yıl ve üzeri	24	2,26	0,287			

Öğretmenlerin ders kitabı ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar öğretmenin sahip olduğu kıdem durumu bakımından incelendiğinde;

- ✓ İçerik ile ilgili sorularda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.
- ✓ Fiziksel ve görsel özellikler ile ilgili sorularda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.
- ✓ Dil ve anlatım ile ilgili sorulara verilen cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Verilen cevapların ortalamasına bakıldığında farklılığın, 11-15 yıl kıdem grubunun en düşük ortalamaya 16-20 yıl kıdem grubunun ise en yüksek ortalamaya sahip olmasından kaynaklandığı görülmektedir.
- ✓ Ölçme ve değerlendirme ile ilgili sorularda istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri ile ilgili elde edilen bulgular ve yorumlara bağlı olarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlardan hareketle geliştirilen öneriler yer almaktadır.

4.1. Sonuçlar

Eğitim-öğretimin vazgeçilmez araçlarından biri olan ders kitaplarının değerlendirilmesi ve daha etkili hale getirilebilmesinde atılacak adımlardan birisi, ders kitaplarının birincil kullanıcıları olan öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerinin tespit edilmesidir. Bu tespitler yoluyla eğitim-öğretimde kullanılan araç-gereçlerin mevcut durumları değerlendirilebilecek, öğrenci, öğretmen ve velilerin makul istekleri ve gerçek ihtiyaçları doğrultusunda yeni düzenlemeler yapılarak daha iyiye doğru yol alınabilecektir.

Bu araştırmada, 4. ve 5. sınıflarda kullanılan sosyal bilgiler ders kitaplarında yeni düzenlemelere yön verebilecek, onların geliştirilmesi ve daha işlevsel hale getirilebilmesine katkıda bulunabilecek verilerin elde edilebilmesi amacıyla; ilgili kitaplar hakkında öğretmen, öğrenci ve velilerin görüş ve önerileri anket uygulamak suretiyle alınmaya çalışılmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda öğretmen, öğrenci ve velilerin sosyal bilgiler ders kitabının içeriği ile ilgili görüşlerine yönelik sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Yapılan testler sonucunda öğrencilerin, öğrenim görmekte oldukları okulların bulunduğu yerleşim bölgesi ile ders kitabı içeriğine ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre Keçiören'deki okullarda öğrenim gören öğrencilerin, Haymana'da öğrenim gören öğrencilere göre, ders kitabı içeriği ile ilgili olarak daha olumlu görüşe sahip oldukları belirlenmiştir. Bu farklılığın nedeni, Haymana'daki çevre şartları ile Keçiören'deki çevre şartlarının farklılığı olarak gösterilebilir. “Çevre şartları” kavramı içine, okulun ve bulunduğu çevrenin sahip olduğu koşullar, öğrenci ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri vb. girebilir.

Ders kitabının içeriğine dair aynı farklılıklar, öğretmen görüşleri için de söz konusu olmuştur. Yani ders kitabı içeriğine yönelik öğretmen görüşleri; Haymana'ya göre Keçiören'deki öğretmenlerin daha olumlu görüşe sahip oldukları yönündedir. Bu farklılığın nedeni de, yine öğretmenlerin görevli oldukları okulun araç-gereç açısından yetersizlikleri, ekonomik imkansızlıklar yüzünden gerçekleştirilmesi güç etkinlikler vb. gösterilebilir.

İçerikle ilgili olarak veli görüşlerinin bölge değişkeni açısından bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

İçerik ile ilgili görüşler cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde; öğrenci ve veli görüşlerinde anlamlı bir fark görülmezken , öğretmen görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşlerin genel ortalamasına göre bayan öğretmenler, erkek öğretmenlere göre içerikle ilgili daha olumlu görüşe sahiptirler.

Ayrıca öğretmenlerin, ders kitabı içeriğine ilişkin görüşleri ile öğretmenin mezun olduğu alan değişkeni arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Bu farklılık, sınıf öğretmenliği bölümü mezunu olan öğretmenlerin, diğer alanlardan mezun olup da sınıf öğretmeni olarak görev yapan öğretmenlere göre olumsuz görüşe sahip oldukları yönündedir.

Bu sonuçlara göre, 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içeriğinin okulun bulunduğu çevre şartlarına göre esnekliği konusunda sorunların var olduğu söylenebilir. İçerik hazırlanırken Türkiye'nin her köşesindeki okullarda uygulanabilecek bir içerik sunumu konusunda kitapların yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Öğretmen, öğrenci ve velilerin sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel ve görsel özellikler boyutu ile ilgili görüşlerine yönelik sonuçlar:

Sosyal bilgiler ders kitabının fiziksel ve görsel özellikler boyutuna ilişkin veli görüşlerinin bölge ve öğrenim düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre, Haymana'daki veliler, ders kitabının fiziksel ve görsel özelliklerinin Keçiören'deki velilere göre daha uygun ve yeterli olduğu görüşündedirler.

Ayrıca velilerin öğrenim düzeylerine göre görüşleri karşılaştırıldığında, yüksekokul mezunu velilerin fiziksel ve görsel özellikler boyutuna ilişkin olarak olumsuz, ilköğretim mezunu velilerin olumlu görüşe sahip oldukları görülmüştür.

Fiziksel ve görsel özellikler ile ilgili öğretmen görüşleri incelendiğinde; Keçiören’de görevli olan öğretmenlerin, bayan öğretmenlerin ve diğer alanlardan mezun olup da sınıf öğretmenliği yapan öğretmenlerin bu boyut ile ilgili olumlu görüşe sahip oldukları, bunların aksine, Haymana’da görev yapan öğretmenlerin, erkek öğretmenlerin, ve sınıf öğretmenliği bölümü mezunu olan öğretmenlerin ise olumsuz görüşe sahip oldukları tespit edilmiştir.

Bu boyuta ilişkin olarak öğrenci görüşlerinde cinsiyet ve bölge değişkenleri açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Öğretmen, öğrenci ve velilerin Sosyal Bilgiler ders kitabının dil ve anlatım boyutu ile ilgili görüşlerine yönelik sonuçlar:

Ders kitabının dil ve anlatım özelliklerine ilişkin veli görüşlerinin analiz sonuçlarına göre; Haymana’daki veliler dil ve anlatım özellikleri konusunda her hangi bir sorun olmadığını düşünürken, Keçiören’deki velilerin bu konuda ders kitabına karşı olumsuz görüşe sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca diğer bir değişken olan öğrenim düzeyine göre farklılıklara bakıldığında, bu boyuta ilişkin olarak

üniversite mezunu velilerin olumsuz, ilköğretim mezunu velilerin olumlu görüşte oldukları belirlenmiştir.

Bu boyutla ilgili öğretmen görüşleri incelendiğinde; görüşlerin cinsiyet, alan ve kıdem değişkenlerine göre anlamlı bir fark gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, bayan öğretmenlerin ders kitabının dil ve anlatım özelliklerini beğendikleri söylenebilir. Ayrıca bu boyut ile ilgili olarak sınıf öğretmenliği bölümü mezunu olan öğretmenlerin olumsuz, diğer alanlardan mezun olup da sınıf öğretmenliği yapan öğretmenlerin olumlu görüşe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Görüşler kıdem değişkenine göre incelendiğinde, 11-15 yıl kıdeme sahip öğretmenler bu boyuta ilişkin sorunların olduğunu düşünürken, 16-20 yıl kıdeme sahip öğretmenler ise her hangi bir sorunla karşılaşmadığı görüşündedirler.

Ders kitabının dil ve anlatım boyutu ile ilgili öğrenci görüşlerinin cinsiyet ve bölge değişkenlerine göre anlamlı bir fark göstermediği belirlenmiştir.

Öğretmen, öğrenci ve velilerin Sosyal Bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme boyutu ile ilgili görüşlerine yönelik sonuçlar:

Ders kitabının ölçme değerlendirme boyutuna yönelik ifadelere verilen cevapların analiz sonuçlarına göre öğrencilerin bu boyut ile ilgili görüşlerinde cinsiyet ve bölge değişkenleri açısından anlamlı bir fark görülmezken, öğretmen görüşlerinin görev yaptıkları yerleşim

bölgesi değişkenine göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Buna göre, Keçiören’de çalışan öğretmenler, ders kitabının ölçme değerlendirme boyutu ile ilgili olumlu, Haymana’da çalışan öğretmenler olumsuz görüşe sahiptirler.

Bu boyutla ilgili veli görüşleri incelendiğinde, yalnızca öğrenim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark kaydedilmiştir. Bu farklılık, yüksekokul mezunu olan velilerin diğer velilere oranla, ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümlerinin yetersiz buldukları sonucunu ortaya koymaktadır.

Ders kitabının içerik, fiziksel ve görsel özellikler, dil ve anlatım, ölçme değerlendirme boyutları ile ilgili ifadeler verilen cevaplar tek tek incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

- Öğretmen, öğrenci ve veliler, ders kitabındaki bilgi ve açıklamaların ezbere yönelten bir anlatımla verildiği görüşündedirler.
- Öğretmenler, verilen bilgi etkinlikleri kısmen de olsa öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun bulurken, öğrenciler ve veliler, bilgi ve etkinliklerin sınıf seviyesinin altında ve basit olduğu görüşündedirler.
- Öğretmen, öğrenci ve veliler, ders kitabındaki anahtar kavram ve ilkelerin vurgulanmasının yeterince dikkat çekici olmadığını düşünmektedirler.

- Öğrenciler ve veliler kitap içeriğinde gereksiz ve ayrıntı olabilecek açıklamalarına rastlanmadığı görüşünde iken, öğretmenler ders kitabında, gereksiz ayrıntıya yer verildiği düşüncesindedirler.
- Öğrenciler, verilen bilgi ve açıklamaların günlük hayatta kullanabilecekleri şekilde olduğunu düşünürken, veli ve öğretmenler bu konuda öğrencilere göre daha olumsuz görüşe sahiptirler.
- Öğretmen, öğrenci ve veliler, ders kitabında, kazanım ve konular arasında bağ kurmaya ve kalıcı öğrenmeye yardımcı olabilecek tekrar bölümlerinin yetersiz olduğu görüşündedirler.
- Öğrenci ve veliler kitapta yer alan bilgilerin yetersiz olduğu görüşündedirler. Ayrıca veliler, öğrencilerin okulda öğrendiklerini tekrar ederken veya öğrenilecek konuya hazırlık yapmak amacı ile ders kitaplarından yararlanamadıklarını, kütüphane ve İnternet imkanı olmadığı durumlarda da ders kitabından bir kaynak olarak yararlanılmadığını belirtmişlerdir. Buna göre, ders kitabında öğrencinin bilgiyi keşfetmesini sağlamak kaygısıyla temel bilgilerin bile verilmemiş olması, ders kitabının eksik olarak görülen yönlerinden biridir.
- Öğretmen, öğrenci ve veliler, ders kitabında verilen örneklerin hep aynı türde olduğu ve çeşitlilik göstermediği görüşünde olup, her öğrencinin ilgi, ihtiyaç ve seviyesine uygun örneklerin yer alması gerektiğini düşünmektedirler.
- Öğretmen, öğrenci ve veliler, ders kitaplarında öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlayan öğrenme stratejileri ile

ilgili her hangi bir öneri veya açıklamaya rastlamadıklarını, bu konuda ders kitaplarında veya çalışma kitaplarında yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

- Öğretmenler, öğrenciler ve özellikle veliler tarafından Türk tarihinde önemli yere sahip kişilerin hayatları ve hizmetleri ile ilgili olarak verilen bilgileri yetersiz bulunmuştur.
- Öğretmenler soyut kavramların öğretimi için verilen örneklerin yetersiz olduğu görüşündedirler.
- Ders kitabında yer alan metinler öğrenci ve veliler tarafından öğrenci seviyesine uygun bulunurken, öğretmenler metinlerin öğrenci seviyesine göre çok uzun olduğunu düşünmektedirler.
- Yazı ve resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeni öğretmen, öğrenci ve veliler tarafından dikkat dağıtıcı nitelikte bulunmuştur. Ayrıca resimlerin, metnin bütünlüğünü bozacak şekilde yerleştirildiği görüşü ağırlık kazanmıştır.
- Ders kitabının yardımcı bölümlerinden biri olan sözlük bölümü, öğretmen, öğrenci ve veliler tarafından, Sosyal Bilgiler dersinde kazanılması gereken kavramların tümünü içermesi konusunda yetersiz bulunmuştur.
- Öğretmen, öğrenci ve veliler, ders kitabının cildinin sağlam olmadığı, çabuk dağıldığı ve kullanışlı olmadığı görüşünde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca özellikle velilerin fiziksel gelişime zarar vermesi bakımından kitapların daha kolay taşınabilir özellikte olmasını istedikleri tespit edilmiştir.
- Kitapta kullanılan cümlelerin yapısı ve uzunluğunun anlamayı güçleştirmesi konusunda veliler her hangi bir sorun olmadığını

düşünürken, öğrenciler ve öğretmenler cümlelerin uzun olmasından dolayı okuduğunu anlamakta zorluk çekildiği görüşündedirler.

- Ünite sonu değerlendirme çalışmaları öğretmen, öğrenci ve veliler tarafından birbirinin aynısı ve sıkıcı bulunmuş, hep aynı türde verildiği, çeşitlilik göstermediği için istenilen faydanın sağlanamadığı görüşünde birleşmiştir.
- Öğrenciler ve veliler değerlendirme çalışmalarının, yazılı anlatım becerisini geliştirmesi açısından yeterli olduğunu düşünürken, ünite sonu değerlendirme bölümlerinin yetersiz olduğu görüşündedirler.

Bu ifadeler dışında diğer sorulara ilişkin görüşlerin genel olarak olumlu bulunduğu ve her hangi bir sorun olmadığı görüşleri mevcuttur.

4.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarından hareketle yapılan öneriler aşağıda sunulmuştur:

1. Ders kitap inceleme komisyonlarına, öğrenci temsilcileri ve gönüllü veli temsilcilerinin de katılımı sağlanmalıdır.
2. Okullarda öğrenci dolabı sistemi olmadığı için öğrenciler, bütün kitaplarını her gün okul ve ev arasında taşımak zorunda kalmaktadırlar. Taşıma kolaylığı açısından ders kitaplarının ünite ünite fasikül haline getirilmesi önerilebilir.

3. Ders kitabının sözlük bölümü, sosyal bilgiler dersinde kazandırılması gereken kavramları kapsayacak şekilde genişletilmelidir.
4. Ders kitabında, bilgiyi öğrenciye keşfettirme kaygısıyla verilen dolaylı anlatımların azaltılması, gerektiğinde bilgi açık ve doğrudan verilmelidir. Çünkü araştırarak bilgiye ulaşmak çoğu okulda, kaynakların yetersiz olması nedeniyle mümkün olmamaktadır. Ülkemizin bir çok okulunda diğer yazılı kaynaklara ulaşma zorluğu ve teknolojik imkansızlıklar nedeni ile ders kitabı birincil kaynak durumunda olduğundan zaman zaman önemli bilgilerin doğrudan verilmesi daha yararlı olacaktır.
5. Ders kitabında, çok fazla resim bulunduğu görülmektedir. Görsel öğrenme, kalıcılığı arttırmada etkili olmaktadır ancak çok fazla resim de dikkatin dağılmasına neden olmaktadır. Buna göre ders kitabındaki resimlerin uygun şekilde azaltılması önerilebilir. Ayrıca resimlerin sayfaya yerleştirilme düzeninde de aksaklıklar tespit edilmiştir. Bu nedenle resimlerin metinlerin bütünlüğünü bozmayacak şekilde yerleştirilmesi konusunda düzeltme ve yeni düzenlemeler yapılmalıdır.
6. Ders kitaplarında baskı kalitesi artırılmalı, resim, grafik ve haritaların okunabilirliği sağlanmalıdır.
7. Ders kitabında öğrencilerin faydalanabileceği şekilde öğrenme stratejileri açıklanmalı ve örnek uygulamalara yer verilmelidir.
8. Ders kitabında zaman zaman eski kazanımları hatırlatmaya yönelik tekrar bölümlerine yer verilmelidir.

9. Türk tarihi boyunca çeşitli şekillerde topluma hizmet etmiş kişilerin hayatları ve hizmetlerine ilişkin bilgi ve açıklamaların artırılması gerekmektedir.
10. Uzun okuma parçaları dersin sıkıcı olmasına ve öğrenci dikkatinin dağılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kazanımla ilgili verilecek okuma parçaların uzun olmamasına özen gösterilmelidir. Ayrıca bu sayede kitabın kolay taşınabilirliğine de katkı sağlanmış olunacaktır.
11. Özel eğitim gerektiren, kaynaştırma eğitimine ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik alternatif etkinliklere de kitaplarda yer verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akinoğlu, O. (2004). Gelişim ve öğrenme. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ata, B., (1999). İngiltere’de Piaget Ve Bruner’in Görüşlerinin İlköğretimde Tarih Öğrenimine Yansıması Üzerine Bir Araştırma. *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 47-55.
- Aykaç, N. (2003). Basılı Öğretim Materyallerinde Görsel Tasarım. *Çağdaş Eğitim*, 297, 30-41.
- Bilgili Kiriş, M. (1998). İlköğretim Birinci Kademedeki Yararlanılan Ünite Dergilerinin İçerik, Dil Ve Biçimsel Özelliklerine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Binbaşıoğlu, C. (1981). *Özel Öğretim Yöntemleri (4.Baskı)*. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- Bloom, Benjamin S. (1998). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. Çeviren: D. A.Özçelik.İstanbul: Mebyayınları
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S. S., ve Yağcı, E. (2002). *Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme (2. Baskı)*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirtaş, A. ve Barth, J. L. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu Yök/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi*. Ankara: Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.

- Deveci, H. (2007). Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7 (1), 417-451.
- Doğanay, A. (2004). Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. Şahin, C. (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: Sosyal Bilgiler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 31-40.
- Dönmez, Cengiz. (2003). Sosyal Bilgiler Programının (1998) Değerlendirilmesi Ve Ders Kitapları. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: Sosyal Bilgiler. Şahin, C. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 92-93.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgilerde öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesinde metin yapısına bağlı olarak kullanılabilir strateji ve teknikler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 137-154.
- Erdem , A. R. (2006). Öğrenmede Etkili Yollar: Öğrenme Stratejileri ve Öğretimi *İlköğretim Online*, 4(1), 1-6.
- Erginer, E. (1999). İlköğretim 3., 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*, 6, 1-12.
- Gökkaya, K. (2003). Sosyal Bilgilere Giriş. Şahin C. (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: Sosyal Bilgiler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 9-29.

- Hesapçıoğlu, M. (1994). *Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitim Programları Ve Öğretim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- İpşiroğlu, Z. (1994). Okuma Sevgisi Nasıl Kazandırılır?. Jale B., Nazan İ., Zehra İ., Şeyda Ö. (Yay. Haz.). *Çağdaş Eğitimde Sanat*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları,127-139.
- Kabapınar, Y. (2004). Bir Öğretim Materyali Olarak Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. C. Öztürk Ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 317-342.
- Kabapınar, Y. (2005). Öğrencilerin Gözünden Sosyal Bilgiler Derslerinde Gerçekleştirilen Empati Etkinliklerini Değerlendirmek: Bakalım Öğrenciler Neler Düşünüyor? *Eğitim Araştırmaları Dergisi*,18, 97-114.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Kayabaşı, B. (2003). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları İle İlgili Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kellner, D. (2002). Yeni Teknolojiler/Yeni Okur-Yazarlıklar:Yeni Binyılda Eğitimin Yeniden Yapılandırılması. (Çev.: Ayşe Taşkent). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2 (1), 128.
- Kılıç, A. ve Seven, S.(2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelmesi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Küçükahmet, L. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Marjorie Cohee, M. (1997). Picture Books as a Social Studies Resource in The Elementary Classroom. <http://Www.Indiana.Edu/~Ssdc/Pkbbkdig.Htm>
- Mc Gowan, T. ve Guzzetti, B. (1991). Promoting Social Studies Understanding Through Literature-Based Instruction. (Çev. Ahmet Doğanay), *Social Studies*, 82(1), 16-22.
- MEB .(1995). Ders Kitapları İnceleme Yönetmeliği. *Tebliğler Dergisi*, 2434.
- MEB .(1995). *İlkokul Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB .(1998). *Milli Eğitim Şuraları*. Ankara: Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği, Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Özsoy, O. (2002). *Etkin Öğrenci Etkin Öğretmen Etkin Eğitim*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Pektaş, H. (2001). Ders Kitaplarında Tipografi ve Tasarım Sorunları. *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları* 7. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~pektas/ders.kit.html>
- Safran, M. ve Şimşek, A. (2006). İlköğretim Öğrencilerinde Tarihsel Zaman Kavramının Gelişimi. *İlköğretim Online*, 5(2), 87-109.
- Safran, M. ve Köksal, H. (2003). Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Sosyal Bilgilerin Mantığı. C. Şahin, (Ed.), *Konu Alanı Ders*

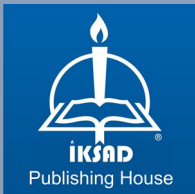
- Kitabı İnceleme Kılavuzu: Sosyal Bilgiler*. Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık, 43-60.
- Sığan, C. (1997). İlkokulda Sosyal Bilgiler Dersinin Etkililiğini Azaltan Faktörlerin Araştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Ertem Matbaacılık.
- Sewall, G.T. (2004). *World History Textbooks a Review. A Report Of The American Textbook Concil 2004*.
- Sewall, G.T. (1991). How Textbooks Are Neutered. *Academic Questions*, 4(3), 54-59
- Seven, S. (2001). İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sözer, E. (1998a). Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi. G. Can, (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1-13.
- Sözer, E. (1998b). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Araç Ve Gereçler, G. Can, (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 123-139.
- Stoddard, A. H. (1984). Teaching Soscial Studies In The Primary Grades With Children's Literature. <http://Search.Ebscohost.Com/>

- Şahin F. (2002). Kavram Haritalarının Değerlendirme Aracı Olarak Kullanılması İle İlgili Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(11), 17-32.
- Tay, B. (2005). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Stratejileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 209-225.
- Tekışık, H.H. (1986). Ders Kitabı Nedir, Seçimi Nasıl Olmalı?. *Çağdaş Eğitim*, 11(110),1-3.
- Tertemiz, Ercan, N. L.. ve Kayabaşı, Y. (2001), Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu (Sosyal Bilgiler 4- 8, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi 4-8, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 4-8), Ankara: Nobel Yayınevi.
- TÜBA (2004a). Türkiye Bilimler Akademisi'nin Yeni Program İle İlgili Genel Görüş ve Önerileri. http://www.Tuba.Gov.Tr/Files_Tr/Haberler/Mufredat.Doc
- TÜBA (2004b) Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi'nin Sonuçları <http://www.Erg.Sabanciuniv.Edu/Haberler.Htm>
- Uludağ, Ö. (2003). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim ve Geleneksel Öğretimin Akademik Başarıya Etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalın, H. İ. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Yanpar Şahin, T. (2004). Öğretim Materyal Ve Teknolojileri. C. Öztürk Ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yaşar, O. (2005). Türkiye’de Okutulan Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Ölçme Ve Değerlendirme Çalışmalarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. *International Journal of Progressive Education*, 1(2), 9-30.
- Yazıcı, H. ve Samancı, O. (2003). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Konuları İle İlgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 158, 2-6.

EK:**ANKET UYGULANAN OKULLARIN LİSTESİ**

KEÇİÖREN	HAYMANA
Hun İlköğretim Okulu	Atatürk İlköğretim Okulu
Osman Gazi İlköğretim Okulu	Mahmut Hilmi Doğan İlköğretim Okulu
Cemal Gürsel İlköğretim Okulu	Çaldağ İlköğretim Okulu
Faik Erbağı İlköğretim Okulu	İstiklal İlköğretim Okulu
Çağrıbey İlköğretim Okulu	12 Eylül İlköğretim Okulu
Dumlupınar İlköğretim Okulu	Kerpiç İlköğretim Okulu
Tevfik Ünsal İlköğretim Okulu	Yurtbeyli İlköğretim Okulu
Özel Öncü İlköğretim Okulu	Sinanlı İlköğretim Okulu
Özel Çağrı İlköğretim Okulu	Ataköy İlköğretim Okulu
Özel Ceceli İlköğretim Okulu	Yenice İlköğretim Okulu
Özel Türk Yurdu İlköğretim Okulu	Bumsuz İlköğretim Okulu
Talip Yener İlköğretim Okulu	Balçıkhisar İlköğretim Okulu
Vildan Nurettin Demirel İlköğretim Okulu	Altıpınar İlköğretim Okulu
Halit Fahri Ozansoy İlköğretim Okulu	Emirler İlköğretim Okulu
Çizmece İlköğretim Okulu	Çalış İlköğretim Okulu
Fevzi Athoğlu İlköğretim Okulu	Alahacılı İlköğretim Okulu
Ufuktepe İlköğretim Okulu	Yaprakbayırı İlköğretim Okulu
Danişment Çiçekli İlköğretim Okulu	Bahçecik İlköğretim Okulu
Gülhane İlköğretim Okulu	Kavak İlköğretim Okulu
Kocatepe İlköğretim Okulu	
Özel Ahmet Yesevi İlköğretim Okulu	
Hüseyin Güllüoğlu İlköğretim Okulu	
Aşık Veysel İlköğretim Okulu	
Atatürk İlköğretim Okulu	
Hacı Mustafa Tarman İlköğretim Okulu	
Kalaba İlköğretim Okulu	

ISBN: 978-625-7897-78-5